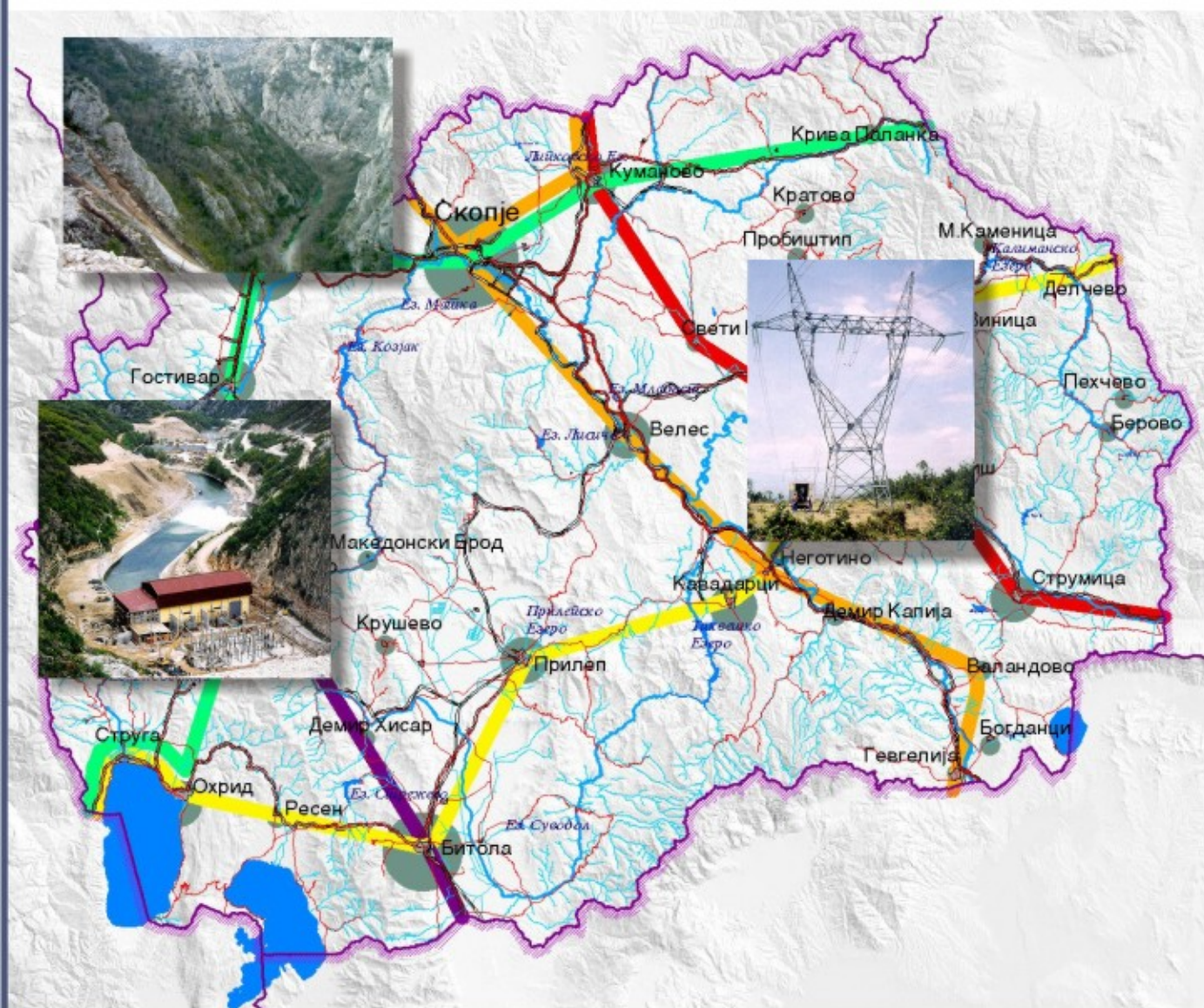

ПРЕДЛОГ ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ
АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ**

**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2005 ГОДИНА**

НАРАЧАТЕЛ: МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА
И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

МИНИСТЕР: ИМЕР АЛИУ

ИЗВРШИТЕЛ: АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

ДИРЕКТОР: М-р ЛИДИЈА ТРПЕНОСКА СИМОЛОВИЌ

СКОПЈЕ, 2006

РАБОТЕН ТИМ:

Раководител: Соња Манасова, дипл.ек.

М-р Душица Трпчевска, дипл.инж. арх.

М-р Аце Миноски, дипл.проф. по одбрана

Лидија Петковска, дипл.инж. арх.

Благоја Јанков, дипл. ел.инж.

Соња Депинова, дипл.град.инж.

Звонко Бошев, дипл.геогр.

Јадвига Митровска Цветковска, дипл.инж.арх.

Цветанка Маркушоска, дипл. инж.арх.

Жаклина Ангеловска, дипл.инж.арх.

Никола Гаџовски, дипл. маш. инж.

Содржина

1. Вовед.....	1
2. Методолошки пристап.....	3
3. Услови за планирање на просторот	9
4. Евидентирани промени во просторот јануари - декември 2005 година	13
4.1. Развој на стопанството	13
4.2. Користење на земјиштето.....	26
4.3. Урбанизација и систем на населби	28
4.4. Домување	34
4.5. Објекти од општествен стандард	40
4.6. Сообраќајна инфраструктура	44
4.6.1 Патен сообраќај	44
4.6.2 Железнички сообраќај.....	50
4.6.3 Воздушен сообраќај.....	50
4.7. Енергетика и комуникации.....	51
4.7.1 Енергетика и енергетска инфраструктура.....	51
4.7.2 Комуникациски и доставни системи	57
4.8. Водостопанство и водостопанска инфраструктура.....	62
4.9. Заштита на животната средина	86
4.10. Заштита на природното наследство	94
4.11. Заштита на културното наследство.....	99
4.12. Заштита од воени загрозувања.....	103
4.12.1 Основ за изградба на засолништа	104
5. Европска рамка за планирање на просторот	108
6. Картографски прилози.....	117

1. ВОВЕД

Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2005 е изготвен согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија ("Сл. весник на РМ" бр.39/04).

Спроведувањето на Просторниот план на Република Македонија го обезбедува министерството надлежно за работите на просторното планирање.

Просторниот план на Р. Македонија се спроведува со изготвување и донесување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од посебен интерес, како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со Законот за просторно и урбанистичко планирање ("Службен весник на Република Македонија" број 51/05).

Заради континуирано следење на состојбите во просторот и спроведување на Просторниот план на Р. Македонија, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица (извештајни единици) се должни да изготвуваат годишни извештаи за состојбите и промените во просторот од својата област и истите да ги доставуваат до министерството надлежно за работите на просторното планирање.

Постапката и начинот на изготвување, содржината на извештаите, како и роковите за доставување, ги пропишува министерот надлежен за работите на просторното планирање, согласно Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување ("Сл. весник на РМ" бр. 42/05).

Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија, Владата на Република Македонија, на предлог на министерството надлежно за работите на просторното планирање, го доставува до Собранието на Република Македонија.

Извештајот за состојбите во просторот во 2005 година (текстуален и графички дел) е концепиран како сеопфатен документ, со кој Владата на Р. Македонија и Македонскиот парламент се известуваат за состојбите и промените во просторниот развој на Р. Македонија во текот на една календарска година, со анализа на основните просторни структури (користење на земјиште, систем на населби, инфраструктура, просторен стопански развој, јавни функции, природното и културно богатство, заштитата на животната средина итн.), потоа анализа на проблемите, интересите и конфликтите и согласно методолошкиот пристап на изработка, дава оценка на реализацијата и разработата на планските поставки дефинирани во пооделните области релевантни за просторниот развој на Државата.

Заради фактот што процесот на следење на спроведувањето на Просторниот план на Р. Македонија претставува комплекс на неопходни активности за оптимална хармонизација на развојот на секој сегмент на просторниот систем, истиот по својата природа треба да биде флексибилен и прилагодлив на состојбите и промените заради што и овој Годишни извештај за спроведување на Просторниот план во 2005 год. методолошки е надграден и содржински дополнет во однос на Извештајот за 2004 год.

Владата на Република Македонија, согласно член 3 од Законот за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија, на предлог на министерството надлежно за работите на просторното планирање, донесува Програма за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија. Со Програмата се одредуваат мерките и активностите од значење за спроведување на Просторниот план, приоритетните активности, организационата структура и органите надлежни за спроведување на Просторниот план, содржината и степенот на обработка на податоците и финансиските средства потребни за спроведување на предвидените активности. Програмата се донесува за период од најмалку две години.

Годишниот Извештај за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија во 2005 год. е изработен врз основа на доставени Информативни листови од извештајните единици за периодот од месец јануари до декември 2005 година.

Годишниот извештај е составен од 5 (пет) поглавија.

2. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП

Методологијата претставува збир на сознанија, средства и начини за водење на истражувачките процеси и процесите на синтеза, заклучување, конципирање и експликација.

Општата методолошка матрица ја сочинуваат интердисциплинарноста во истражувањето, диференцијалниот третман во зависност од сферите на истражувањето, системски пристап и комбинација на разни методи, постапки и техники на работа.

Методологијата за изработка на Годишниот извештајот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија, се заснива врз следните основни начела:

- јавен интерес на Просторниот план на Република Македонија;
- единствен систем во планирањето на просторот;
- јавност во спроведувањето на Просторниот план;
- стратешкиот карактер на просторниот развој на државата;
- следење на состојбите во просторот;
- усогласување на стратешките документи на Државата и сите зафати и интервенции во просторот;
- координација на Просторниот план на Република Македонија, со другите просторни и урбанистички планови и другата документација за планирање и уредување на просторот, со субјектите за вршење на стручни работи во спроведувањето на Планот.

Врз основа на овие начела, при изработката на Годишниот извештај се пристапува кон оценка на имплементацијата на поставените плански концепции во повеќе релевантни области утврдени со Просторниот план, што претставува една од најважните алки во спрегата на подготовка, донесување и спроведување на Просторниот план на Републиката до 2020 година. Годишниот извештај за промените во просторот е дел од тој системот на просторен развој со кој се воспоставува политика на планирање и организирање на развојот на просторот која се карактеризира со информативност, кооперативност и транспарентност. Овој систем обезбедува поголема флексибилност на Просторниот план на Државата преку негово прилагодување и усогласување со стратешките промени, со цел рационално користење и организирање на сите активности во просторот насочени интегрално кон главната развојна определба на 21-от век, кооперативност и одржлив развој со рационално користење на сите природни ресурси, човековиот потенцијал, создадените вредности и примена на принципите на заштита на животната средина.

Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план претставува комплексен проект во кој се согледуваат повеќе аспекти на одржливиот економски, урбанистички, просторен и културолошки развој во 2005 година во поделните домени опфатени со Просторниот план на Р. Македонија: користење на земјиштето, стопанство, индустрија, туризам, урбанизација и систем на населби, сообраќај, енергетика и телекомуникации, водостопанство, културно-историско наследство, природните богатства, заштита на животната средина и заштита од воени разурнувања.

Ваков документ бара темелна подготовка, прибавување и средување на обемна и разновидна документациона основа, голем опсег на експертски аналитички труд во повеќе сектори и области, меѓусекторска комуникација, интерна и екстерна, координација и синхронизација на сите активности неопходни за изработка на Извештајот во спрега со соодветните извештајни единици, надлежното министерство и изработувачот на Извештајот-Агенцијата за планирање на просторот. Целта е евалуација на реализацијата на концепциите и определбите утврдени со Просторниот план во релевантните области и нивна операционализација во просторот.

При изработката на Годишниот извештај се воспоставува интензивна соработка помеѓу разни институции, локални и централни органи, а во прв ред локалната самоуправа и надлежното Министерство за животна средина и просторно планирање, јавните претпријатија и агенции, потоа секторски институции и други органи во сите области (сектори, подрачја и сл.) кои се опфатени со развојните документи на поединечните ресори (земјоделство, шумарство, водостопанство, сообраќај, енергетика, заштита на животната средина, заштита на природата и биодиверзитетот, стопанскиот развој, просторниот развој) итн.

Според Законот за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија и Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на Извештаите и рокови за нивно доставување, утврдена е постапката и начинот на изготвување, роковите за доставување, како и содржината на Извештаите за состојбите и промените во просторот што ги изготвуваат органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица (извештајни единици) од својата област на делување.

Извештаите за состојбите и промените во просторот се однесуваат за период од една година и се изработуваат и доставуваат на Информативен лист кој што е составен дел на Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување.

ИНФОРМАТИВЕН ЛИСТ

Податоци за следење на одделни промени во просторот

Извештајна единица: _____

Година: _____

Податок	Содржина
1. Биланс на променетата површина на подрачјето на општината	
- Обработливо земјиште	ха
- Пашаџа	ха
- Шуми	ха
- Населени места	ха
- Водени површини	ха
- Инфраструктура	ха
- Рударство	ха
- Непогодни површини	ха
2. Пренамена на непродуктивни површини (камњари, буични простори и сл.) во продуктивни (ливади, шуми, ораници)	локалитет, во ха
3. Реализирано пошумување	локалитет, во ха
4. Ново наводнувано обработливо земјиште, систем за наводнување:	
- Со отворени канали	локалитет, во ха
- Со вештачки дожд	локалитет, во ха
- Систем капка по капка	локалитет, во ха
4.a Системи за одводнување и површини кои се опфатени со одводнување	во ха
5. Зголемување на изградената површина во градовите и општински центри,	во ха
6. Зголемување на изградената површина на селските населени места,	во ха
7. Нови сообраќајници на подрачјето на општината (делница, должина, површина)	во ха, км
- магистрални сообраќајници	
- регионални сообраќајници	
- локални сообраќајници	
8. Нови хидроелектрани, мини електрани	локалитет, инсталирана снага, годишно производство
Нови термоелектрани на: јаглен, гас, течни горива	локалитет, инсталирана снага, годишно производство
Нови јагленокопи	локалитет, површина,
годишно производство	

Нови појави на геотермална вода	локалитет, проток, температура
Обновливи извори на енергија: ветер, сонце, биомаса	локалитет, инсталирана снага,
годишно производство	
Гасоводен систем, гасни подстанции	локалитет, изградена должина,
годишна потрошувачка	
Нафтоводи, продуктоводи	локалитет, изградена должина,
годишна потрошувачка	
9. Нови акумулации	локалитет, зафатнина (м ³), површина (ха) и квалитет на земјиште.
10. Нови далноводи	напон, делница, должина (км)
11. Нови трафостаници	локалитет, напон, моќност
12. Нова телефонска мрежа, централа	должина и делница на оптички кабел, локација и капацитет на телефонска централа
Нови базни станици	локација
Нови ПТТ објекти	локација
Нови РТВ, УКТ респетитори	локација, која радио-дифузна мрежа
13. Нови стопански објекти и планирани површини за стопанска намена	
а) Нови стопански објекти	
- индустриски објекти	населено место (локалитет), капацитет, вработување, вид на дејност, површина на локација
- туристичко-угостителски објекти	населено место (локалитет), капацитет, вработување, површина; населено место, површина;
- трговски центар	
- сточарски фарми	населено место (локалитет), број на грла, површина ;
- рибници	населено место (локалитет), капацитет, површина ;
- слободни економски зони	населено место (локалитет), површина, вид на стопански дејности, вработување.
б) Планирани површини за стопанска намена според усвоена урбанистичка документација - Генерален Урбанистички План, Детален Урбанистички План, Урбанистичка Документација за Населено Место, Генерален Урбанистички Проект за стопански комплекс (во понатамошниот текст ГУП, ДУП, УДНМ) во анализираната година	
- индустриски зони	населено место, површина
- зони за мало стопанство	населено место, површина
- сервисни зони	населено место, површина
- стопански комплекси	населено место, површина, вид на дејност, вработување
14. Нови објекти од општествен стандард	населено место, капацитет, јавни засолништа

15. Системи за водоснабдување и системи за одведување и третман на отпадни води населено место, должина (км)
-
16. Нови прогласени природни реткости со посебен режим на користење вид, локалитет, големина (ха)
-
17. Преземени мерки за заштита од ерозија - градежни работи; шумско мелниоративни работи локалитет, површина
-
18. Регулација на речни корита - речно корито, должина, степен на заштита.
-
19. Новоизградени, или во тек на градба, јавни засолништа.
-
20. Нови депонии на цврст комунален отпад и депонии на цврсти техногени отпадоци од индустриски и енергетски капацитети. населба(локалитет)
-
21. Новоизградени објекти за домување населено место, број
-
22. Новоизградени објекти за домување без документација населено место, број (дивоградби).
-
23. Новооткриено недвижно културно наследство локалитет, површина
-
24. Урбанистичка документација за градови и селски населени места усвоена во изминатиот период (ГУП, УДНМ, Општ акт)
25. Урбанистичка документација за градови и селски населени места која е во тек на изработка (ГУП, УДНМ, Општ акт)
26. Проширување на градежните опфати на населените места согласно усвоената урбанистичка документација - на која категорија на земјиште (ха)

Број,
Дата,
Место

Одговорно лице

Печат

Потпис

Согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија, Секторот за просторно планирање при Министерството за животна средина и просторно планирање, во месец ноември 2005 година достави допис до сите извештајни единици и дистрибуира вкупно 140 информативни листови со Упатство за изготвување на Информативниот лист. Податоците и информациите содржани во Информативните листови се однесуваат на периодот од месец јануари до декември 2005 година. При тоа беа уредно пополнети само 85 Информативни листови, што претставува 60,7% од вкупно доставените Информативни листови. Овој процент на опфатност иако е нецелосен, сепак обезбедува доволна основа за објективно согледување на реалните промени во просторот на Републиката во анализираниот период, заради тоа што Агенцијата за планирање на просторот како изработувач на Годишниот извештај, врз основа на својата востановена методологија за обезбедување на информативно-документарната основа во планерскиот процес и врз основа на обемната база на податоци во својот просторно-информативен систем, поседува релевантни информации за пореално презентирање на појавите и промените во просторот на Републиката во текот на 2005 година.

Врз основа на сумираните и интерпретирани расположиви податоци и информации добиени во форма на Информативен лист и постојната истражувачка, планска и друга документација што ги опфаќа сите досега донесени документи на разни нивои и ресори кои се од значење за Извештајот (разни студии, статистички публикации, програми, извештаи и други информации) се превземаат аналитички активности за согледување и оценка на остварувањата на планските определби и нивната рефлексивност врз состојбите и промените во просторот преку ex post планска евалуација на спроведување на Просторниот план, според експлицитните и имплицитни ефекти во просторот.

Методологијата за изработка на Извештајот подразбира и соодветна организација и синхронизација на целокупните поединечни сегменти и фази на работа со примена на синтезниот пристап во процесот на финализирање на текстот, од кој, врз основа на стручната оценка и согледување на реализацијата на определбите утврдени со Просторниот план може да произлезат препораки за непосредно спроведување и имплементација на планските поставки преку дополнување на Програмата за сеопфатно и интегрално спроведување на Просторниот план на Р. Македонија до 2020 година. Со Програмата се одредуваат мерки и активности од значење за спроведување на Просторниот план и приоритетните активности за реализација на развојната просторна стратегија на Државата, нејзините цели, определби и планските акции.

Со оглед на тоа што Просторниот план како развоен стратешки документ се сместува во пошироки рамки, надвор од националните граници, Извештајот дава осврт и согледување на меѓународните документи и директиви значајни во областа на просторното планирање во европското и светско опкружување.

Следењето на реализација на Просторниот план на Р. Македонија е прилагодено на актуелната територијална организација на локалната самоуправа според која се утврдени 84 единици на локалната самоуправа. Графичката презентација на промените во просторот во поделни области е претставена во размер 1:1 200 000.

3. УСЛОВИ ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Просторниот план на Р. Македонија со временска рамка на плански опфат до 2020 година, согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија ("Службен весник на Р. Македонија" бр. 39/04) се спроведува со изготвување и донесување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од посебен интерес како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со закон.

За изработување и донесување на наведените планови, министерството надлежно за работите на просторното планирање, издава услови за планирање на просторот.

Условите за планирање на просторот содржат општи и посебно одредби, насоки и решенија од планската документација од повисоко ниво и графички прилог кој претставува извод од планот.

Согласно на овој закон, обврската за изработка на ваков документ е во надлежност на Агенцијата за планирање на просторот која во текот на 2005 година изработи вкупно 56 Услови за планирање и според законската постапка истите ги доставува до Министерството надлежно за планирање на просторот кое што врз основа на изработениот документ кој содржи одредби, насоки и решенија од планската документација од повисоко ниво и графичките прилози, издава Услови за планирање на просторот.

Условите за планирање претставуваат значаен документ во процесот на организација, уредување и управување со просторот. Тие се првата алка во постапката на отпочнување на промените во просторт со која секоја инвестиција започнува да се реализира. Со условите за планирање се обезбедува увид и контрола на реализацијата на сите плански насоки и определби утврдени со Просторниот план на Р. Македонија. Со нив се обезбедува следење и насочување на сите промени во просторот согласно усвоените концепции и стратегии за развој на релевантните области и заштита на јавниот интерес во користењето и уредувањето на просторот на Р. Македонија.

Условите за планирање во просторот кои беа изработени во минатата година беа наменети за изработка на неколку видови урбанистички планови:

- Генерален урбанистички план
- Урбанистички план за населено место
- Урбанистички план вон населено место
 - Стопански комплекс
 - Туристички комплекс
 - Бензинска пумпа
 - Далновод и трафостаница
 - Базна станица
- Урбанистички проект.

Просторната структура на изработени Услови за планирање на просторот во текот на 2005 година, според територијалната организација на единиците на локалната самоуправа, е следна:

1. **Општина Желино**
 - 1) с.Требош

- 2) с. Палатица-Услови за планирање вон населено место (Стопански комплекс за сервиси, магацини, базен)
- 3) Желино-Урбанистички план вон населено место (Стопански комплекс за преработка на мермер, бет.)
2. **Општина** Чешиново-Облешево
 - 1) УП за проширување на урбанистички план за населено место
3. **Општина** Битола
 - 1) Урбанистички проект (БП ЛУКОИЛ)
 - 2) С. Дихово-Урбанистички план вон населено место (стопански комплекс)
 - 3) С. Крклино-Урбанистички план вон населено место (спортско-рекреативен комплекс - хиподром)
 - 4) С. - Урбанистички план вон населено место (стопански комплекс за преработка на тутун - Сокотаб)
4. **Општина** Босилово
 - 1) с.Робово-Измени и дополнувања на УП
5. **Општина** Дебар
 - 1) Дебар ГУП - Дебар
6. **Општина** Демир Хисар
 - 1) Вон Демир Хисар Станица за мобилна телефонија
7. **Општина** Гевгелија
 - 1) Богородица УП за бензинска пумпа "ЛУКОИЛ"
 - 2) Вон, Локација без намена
 - 3) Измени и дополнувања на ГУП Гевгелија
8. **Општина** Илинден
 - 1) Урбанистички план за населено место Илинден, Марино и дел од К.О. Кадино
9. **Општина** Крива Паланка
 - 1) Узем БП ЛУКОИЛ
10. **Општина** Куманово
 - 1) Вон Романовце УП за автосервис
 - 2) Вон Романовце Стопански комплекс
11. **Општина** Липково
 - 1) Вон Отља УП за бензинска пумпа и рекреација
 - 2) Вон УП за стопански комплекс
 - 3) Вон Липково Стопански комплекс - млекара
12. **Општина** Маврово и Ростуша
 - 1) Сретково БП ЛУКОИЛ
13. **Општина** Неготино
 - 1) Село Криволак
 - 2) Вон Неготино УП за винарија
 - 3) Вон Неготино Индустриска зона
 - 4) Вон Неготино Винарска визба " Александрија"
14. **Општина** Новаци
 - 1) Вон Брод-Гнеотино УП за изградба на трафостаница и далновод
15. **Општина** Ново Село
 - 1) УП за село Колешино

- 2) Вон Мокрино
16. **Општина** Охрид
 - 1) Охрид УП за далновод
17. **Општина** Прилеп
 - 1) Вон Варош
 - 2) Вон Ореовец Рекреативен комплекс
 - 3) Вон Варош УП за стопански комплекс
 - 4) Вон Сарика УП за бензинска пумпа и стоп. објекти
 - 5) Вон Кадино Село
18. **Општина** Радовиш
 - 1) Вон Раклиш Стопански комплекс-картонска амбалажа
 - 2) Вон Ињево УП за стопански комплекс
 - 3) Вон Раклиш УП за стопански комплекс
19. **Општина** Ранковце
 - 1) Вон Гиновце Рекреативен комплекс (зоолошка градина, рибник)
 - 2) Вон Ранковце Стопански комплекс - пумпа, склад, сточна храна, дрв. инд.
20. **Општина** Росоман
 - 1) Село Росоман
21. **Општина** Градот Скопје
 - 1) Вон Скопје УП за кабловска телевизија
22. **Општина** Струга
 - 1) Вон Мислешево Турски колеџ
23. **Општина** Струмица
 - 1) Вон Струмица
24. **Општина** Тетово
 - 1) с. Саракино
 - 2) Вон Тетово ГУП Тетово измена и дополна
25. **Општина** Василево
 - 1) Вон Владевци УП за стопански комплекс
26. **Општина** Велес
 - 1) Башино Село БП ЛУКОИЛ
 - 2) Вон Стопански комплекс за преработка на бетон
 - 3) Вон Караслари Индустриска зона
27. **Општина** Веница
 - 1) Вон Веница Стопански комплекс
 - 2) Вон Веница УП за трафостаница и далновод
 - 3) Вон Веница Автосервис
28. **Општина** Зајас
 - 1) Село Длапкин Дол УП за Урабанистички план за с. Длапкин Дол
29. **Општина** повеќе општини
 - 1) Вон УП за оптички-коаксијален кабел
 - 2) Вон УП за оптички кабел

Горенаведените услови за планирање на просторот кои се изработени за вкупно 29 единици на локалната самоуправа, претставуваат документациона основа за ефикасна реализација на планските определби и за усогласување на алокацијата на домашните и странски инвестиции со долгорочните цели и развојните определби утврдени со Просторниот план на Р. Македонија и со усвоените регионални планови: "Просторен план на регионот на акумулацијата Козјак" и "Просторен план на регионот на заштитните зони на изворот Рашче".

4. ЕВИДЕНТИРАНИ ПРОМЕНИ ВО ПРОСТОРОТ ЈАНУАРИ - ДЕКЕМВРИ 2005 ГОДИНА

4.1. Развој на стопанството

Развојот и разместеноста на стопанските дејности во текот на 2005 година се карактеризираат со исти или слични трендови и перформанси како и во претходната година. Економските текови го носат атрибутот на одржлива макроекономска стабилност, запирање (минимално) на трендот на раст на бројот на невработените, пораст на индустриското производство, мал обем и динамика на странските директни инвестиции, либерализирање на македонската економија и нејзино отварање кон светот. Реформските процеси продолжуваат, со тенденција на создавање предуслови за поттикнување на структурните промени. Се превземаат активности за поттикнување и развој на претприемништвото, за отварање на мали и средни претпријатија, привлекување на странски инвестиции итн. Сепак стопанските субјекти се соочуваат со проблемот на недостиг на сопствен капитал и изостанување на инвестициите што се рефлектираше на застарување на технологијата, ниско ниво на вработеност, работно-интензивно производство и одлив на квалификуваната работна сила. Недоволното користење на расположивите ресурси и неработењето на одделни стопански капацитети негативно влијаеше на стапката на вработеност (која е сеуште изразито неповолна) и услови мала стапка на развој¹ и динамика на вкупната економија во Републиката, а со тоа и незадоволителна просторна структура и економска развиеност на поделните општини.

Услови и појави за проспорен развој на стопанските дејности

Економската активност на деловните субјекти во текот на 2005 година беше насочена кон рационално користење на расположивите потенцијали: природните услови, земјиштето и шумите, рудните богатства и работната сила.

Стопанската структура се карактеризира и понатаму со континуирана доминантност на индустријата, но исто така и со промени кон зголемување на учеството и значењето на терцијарните дејности, особено секторот на услугите, трговијата, угостителството и туризмот, финансиските услуги, маркетинг услугите, информатичката и компјутерската технологија и ПТТ услугите и сл.

Во просторната развојна структура на Државата и поделните подрачја индустријата се смета за клучен сегмент со тенденција кон модернизација, повисока технологија и поврзување со другите сектори на стопанството.

Развојот и просторната разместеност на индустријата и понатаму претставува значаен фактор за развојот и модернизација на вкупното стопанство и другите функции во просторот на локално и национално ниво. Но процесот на осовременување на структурата на индустријата е се уште бавен. Во структурата на индустриското производство ниско е учеството на гранките кои имаат карактер на носители на развојот, кои се пропульзивни и кои овозможуваат вклучување во меѓународната економска соработка. Не задоволува и учеството

¹ Според "Макроекономската политика на Р. Македонија во 2006 год.", оценето е дека бруто домашниот производ во 2005 год. ќе оствари реален пораст од 3,8%.

на производството кое е извозно ориентирано наспроти учеството на гранките кои се високо увозно зависни. Диверзификацијата на производната структура и асортиман на индустриското производство не задоволува. Тоа се уште има базно-суровински белег, со доминантно учество на производи од традиционалните дејности.

Во структурата на индустриски гранки сè уште се присутни базичната, тешката индустрија, индустријата која бара големи количини на енергија, вода и неквалификувана работна сила. Предност треба да имаат оние индустрии со компаративни предности на регионот односно подрачјето: природни ресурси, местоположба, квалификувани работници, пазар, капитал и традиција со препознатлива физиономија на подрачјето.

Просторната разместеност на производните и услужни капацитети се темелеше на поставената определба за организација на стопанските дејности на принципот на концентрирана дисперзија, со поставување на мрежа на просторно одвоени помали стопански комплекси и понатамошен развој и користење на поголемите планирани простори за стопански цели (индустриски зони, зони за мало стопанство, сервисни зони), што е истовремено во насока на остварување на уште една определба од Просторниот план за планска организација на намената и функциите во просторот на Државата.

Општа е оценката за недоволната искористеност на просторот на зоните со стопанска намена. Особено ова се однесува на просторот утврден за Слободната економска зона "Бунарцик" која и покрај напорите за нејзино активирање, се уште е непродуктивна. Останува приоритетна потребата за максимално интензивирање на активностите за нејзино активирање и ефектуирање со цел постигнување на сите придобивки и бенефити кои би можеле да се добијат со функционирање на зоната и позитивните ефекти кои би се мултиплицирале со отварање на комплементарни дејности неопходни за нејзино нормално работење.

Во однос на развојната определба за поставеност на индустријата врз принципите на одржливиот развој и стандардите на заштита на животната средина, останува констатацијата за потребата од санација на постојната состојба со отстранување на причините за загрозеност на просторот и околината од производните процеси на одредени стопански субјекти и превентивна примена на постојните мерки за спречување на ризикот од појава на одредени несакани последици врз животната и работна средина.

Во областа на индустријата, присутни се видни промени во однос на сопственоста, организираноста на работите и пререструктурирањето на производството што е од особено значење за поефикасно стопанисување и зголемување на производството.

Во однос на просторната структура основна карактеристика е регионалната нерамномерност во разместувањето на производните сили и фондови. Нерамномерната просторна структура на индустријата е одредена првенствено со разместеноста на природните потенцијали, развојот на населбите и инфраструктурните системи. Поточно просторниот развој на индустријата е врзан со ресурсната основа, геопрометната и геополитичка положба и можноста за доток на капитал, во синергија со изградената структура, традиција и човечки потенцијал. Тука се надоврзува и парадигмата на одржливиот развој, според која индустрискиот развој треба да се усогласи со можностите, ограничувањата и обврските за заштита на просторот.

При вакви услови, во областа на индустријата тежиштето останува на оние индустриски гранки кои користат компаративни предности како што се

природните ресурси. Овие стопански капацитети во процесот на приватизација и во текот на 2005 год. беа привлечната сила на странските инвеститори.

Исто така и просторната структура на демографскиот потенцијал претставува значаен чинител за поттикнување на индустрискиот развој со развој на претприемништвото и отварање на мали и средни претпријатија во општините каде што е присутен овој потенцијал. Имено, населението во минатите времиња на силна индустријализација стекна стручни знаења и искуства во традиционалните гранки на индустријата, што треба да се искористи со примена на нова технологија во развојот на малото и средно претприемништво. Основа на претприемништвата се малите и средни преработувачки и услужни капацитети лоцирани во подрачјата со соодветни ресурси, расположива работна сила и потрошувачки услуги.

Програмата на мерки и активности за поддршка на претприемништвото и создавање на конкурентност на малите и средни бизниси во Република Македонија која претставува операционализација на политиката и стратегијата за развој на мали и средни претпријатија, преку разни форми на финансиска и нефинансиска поддршка, создава услови за отварање на нови работни места и намалување на невработеноста, зголемување на извозот и подобрување на условите за живот и работа на населението.

Поради недоволниот пристап до извори за финансирање и високите трошоци за финансирање, основен извор за долгорочно финансирање на малите и средни претпријатија во изминатиот период беа странските кредитни линии обезбедени од билатерални и мултилатерални кредитори (донатори). Овие извори на средства имаат значајна улога во обезбедување потребни средства за развој на микро и средни бизниси во општините, а со тоа и подобрување на вкупната економија.

Со зајакнување на претприемништвото, развојот на мали и средни претпријатија, со инвестиционата и кредитна политика и со политиката за развој на недоволно развиени подрачја, се обезбедуваат услови за поттикнување на развојот на сите стопански дејности.

Воведувањето на пазарниот механизам, сопственичката трансформација и реструктурирањето на претпријатијата, услови развој на приватната иницијатива и претприемништво што се потврдува со зголемување на бројот на деловните субјекти во единиците на локалната самоуправа, а со тоа и на ниво на Републиката. Носители на рапидното зголемување на бројот на стопанските субјекти се приватните фирми за чие формирање и работење погодуваат новите системски решенија.

Вкупниот број на регистрирани деловни субјекти во периодот на транзиционите промени бележи тренд на постојан пораст во сите стопански дејности. Највисок пораст е присутен во областа на трговијата.

Најголем дел од новоформираните стопански субјекти се мали фирми, кои лесно се трансформираат и повеќето работат со минимални ефекти, меѓутоа претставуваат потенцијал за поефикасно производство и вршење услуги.

Според објавените податоци од Државниот завод за статистика, во структурата на деловни субјекти по дејности^(*) во 2005 година најзастапени се субјектите во терцијарните дејности: трговијата и деловните услуги.

^(*)Евиденција на Деловни субјекти за 2005 год., Соопштение бр. 6.1.6.02 од 11.01.2006 Државен завод за статистика.

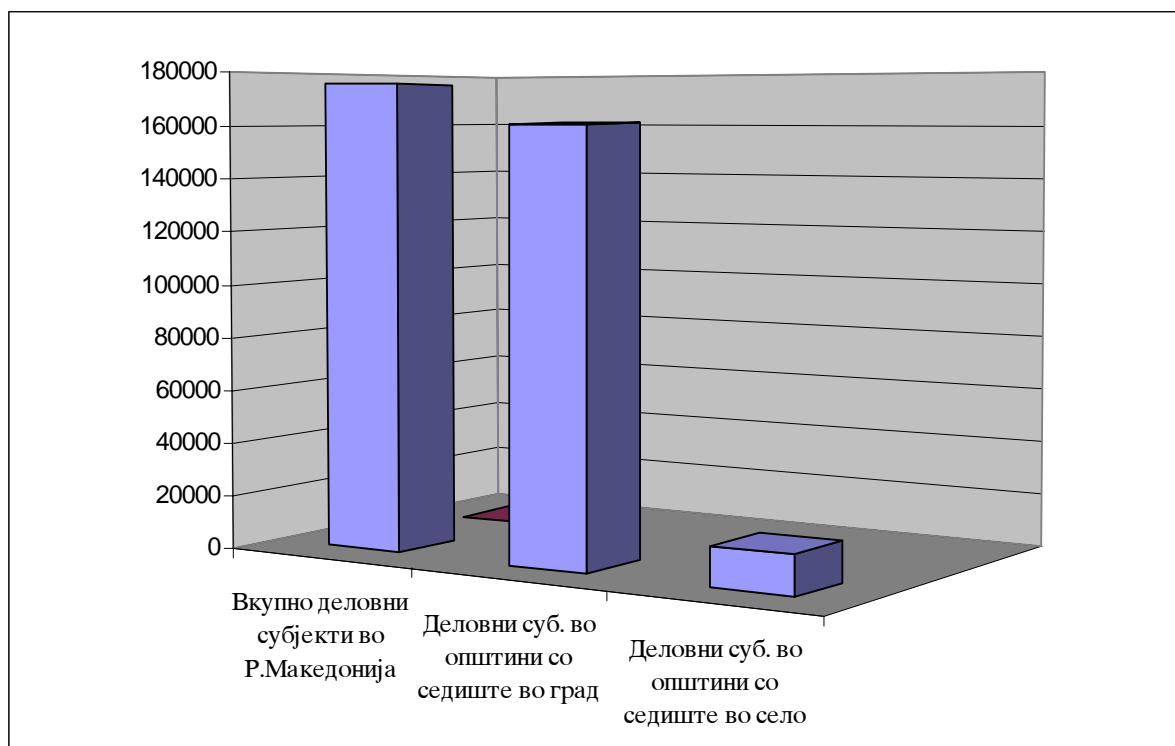
Општа тенденција во структурните промени на стопанството е зголемување на терцијарниот сектор на дејности што е резултат на јакнење на малото и средно претприемништво и гаснење и сопственичка трансформација на некогаш големите претпријатија во Републиката.

Според формата на сопственост (состојба 31 декември 2005 год.), деловните субјекти во приватна сопственост учествуваат со 90% во вкупниот број евидентирани деловни субјекти. Со останатите 10% опфатени се субјектите со недефинирана, општествена, мешовита и државна сопственост.

Од аспект на претежната дејност, најголемо структурно учество од 50,8% е регистрирано кај деловните субјекти во дејноста на трговијата на големо и трговијата на мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата, потоа во секторот преработувачка индустрија 12,0%, во секторот сообраќај, складирање и врски 9,6%, во секторот други комунални, културни, општи и лични услужни активности 7,3%, во секторот хотели и ресторани 4,7%, во секторот активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности 4,5%, во секторот градежништво 4,5%, во секторот земјоделство, лов и шумарство 2,8% итн.

Постојниот просторен распоред (разместеност) на деловните субјекти е изразито нерамномерен, во смисла на поларизација помеѓу подрачјата на градовите и општините. Од вкупно статистички евидентирани 175 557² деловни субјекти во Република Македонија, 160 941 односно 91,7% се лоцирани на подрачјето на општините со седиште во градовите.

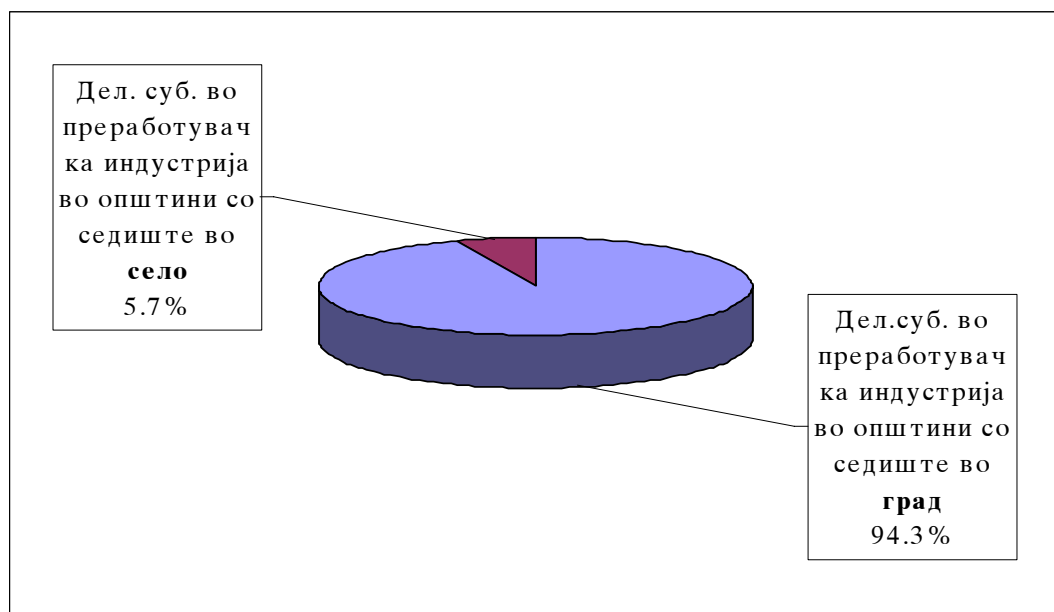
График: Просторна разместеност на деловните субјекти во урбани и рурални општини (состојба 31 декември 2005 год.)

² Овој број се однесува на сите регистрирани деловни субјекти, без егзактни показатели за бројот на активните деловни субјекти кои што имаат реален удел во вкупните економски параметри во Државата.

Уште поголема е просторната нерамномерност присутна во размешеноста на капацитетите од преработувачката индустрија. Имено 94,3% од капацитетите се концентрирани во подрачјето на општините со седиште во градовите. Индустриските капацитети во овие 34 општини односно 43 (доколку се земаат скопските општини поодделно) со седиште во градови лоцирани се претежно во стопанските зони дефинирани со генералните урбанистички планови. Големите индустриски зони воглавно се дел од урбаниот опфат на градските населби, меѓутоа со ширењето на изградбата, особено во поголемите урбани центри тие останале вткаени во градското ткиво. Во поголем број индустриски капацитети застапени се дејностите со долгогодишна традиција (прехранбена, текстилна, хемиска, дрвна, градежни материјали, металопреработувачка и др.).

График: Просторна размешеност на деловните субјекти од преработувачката индустрија во урбани и рурални општини (структура во %)

Во однос на реализацијата на поставките за просторна размешеност на стопанските капацитети останува констатацијата за високата концентрација на производни капацитети на подрачјата на градовите (Скопје, Битола, Охрид, Прилеп, Тетово, Куманово, Струмица и др.), додека на другите подрачја состојбата и понатаму е многу неповолна. Во поголемиот број единици на локална самоуправа со рурални карактеристики, стопанството се потпира исклучиво на земјоделството и сè уште не се донесени урбанистички планови како предуслов за создавање просторни услови за лоцирање на производни капацитети и други комплементарни дејности со кои се поттикува економскиот и севкупен развој како на локално така и на национално ниво.

Основа за дисперзија на стопанските содржини според поставките на Просторниот план на Република Македонија за рамномерен развој на просторот на Државата е создавање на просторни услови за нивно лоцирање и градба. Со изработка на урбанистичка документација се создава институционална основа за формирање на стопански зони во сите населби, како предуслов за комунално опремување и сообраќајна поврзаност со потесното и поширокото окружување. Истотака со постојната урбанистичка документација за стопански комплекси вон населени места се создава мрежа на дисперзираните мали работни средишта кои

што позитивно ќе влијаат на демографскиот, урбаниот и економски развој на општините и вкупно на развојот на Републиката.

Денес, кога се создадени системски услови за развој на претприемништвото, единиците на локалната самоуправа и инвеститорите соочени се со проблемот на недостиг на адекватен простор за лоцирање на стопански капацитети. Се прават напори оваа пречка да се отстрани, на начин со кој важечката (но и застарена) просторно планска документација да се измени и дополни, но тоа е сложен и долготраен процес. Во тек се измени и дополнувања на просторни и урбанистички планови со кои се обезбедува простор за стопански зони во општините.

Според доставените информации од извештајните единици, во текот на 2005 год. донесени се урбанистички планови со кои се обезбедува простор за стопанска намена во следните единици на локалната самоуправа:

1. Општина Делчево
 - Урбанистички план вон населено место за стопански комплекс
 - Делчево
 - 1) бензинска станица "Запад" со површина 0,91 ха
 - 2) локалитет "Стублето" плански опфат 1,6 ха
 - 3) база "Звегорска река" плански опфат 9,52 ха
 - Населено место Звегор
 - 4) "Бензинска плинска станица"-површина 0,77 ха
 - с. Град
 - 5) стопански комплекс "Пилана" со површина од 2,99 ха
 - Планина Голак
 - 6) ДУП "Туристички локалитет-"Голак" , плански опфат 12 ха
2. Општина Илинден
 - Урбанистички план вон населено место-локалитет Ограѓа, планирана површина 9,9 ха- во фаза на донесување
3. Општина Богданци
 - стопански комплекс (Богданци), површина 97831 м², сервисна дејност
4. Општина Кривогаштани
 - сервисни зони во Кривогаштани со површина од 7650 м² и 798м²
5. Општина Боговиње
 - индустриски зони
 - 1) Боговиње, 30 ха;
 - 2) Камеѓане, 20 ха;
6. Општина Неготино
 - индустриски зони
 - 1) ДУП "Модул"1-1,2ха-Неготино
 - 2) ДУП "Модул"2-1,9ха-Неготино
 - 3) Д. Дисан
 - 4) Црвени Брегови
 - 5) Војшанци
 - 6) Тремник
 - зони за мало стопанство

- 7) ГУП стопански комплекс "Порта"-1,9 на Неготино
7. Општина Радовиш
 - индустриски зони
 - 1) Радовиш 13,47 ха
 - зони за мало стопанство
 - 2) Радовиш 13 ха
8. Општина Куманово
 - индустриски зони
 - 1) локалитет УЕ Индустија, 2,02 ха
9. Општина Јегуновце
 - Зона за мало стопанство
 - 1) Согласно новиот ГУП за населено место с. Јегуновце се предвидува зона на мало стопанство во чии рамки е и сервисната зона со П=4,78 ха како и стопански комплекс со П=2,5 ха
10. Општина Другово
 - зони за мало стопанство
 - 1) нм Другово П=0,31ха
11. Општина Битола
 - стопански комплекси
 - 1) с. Секирани-Драгожани со П=15ха, обработка и складирање на тутун
12. Општина Дебар
 - (според ГУП за град Дебар усвоен 2005 година)
 - 1) индустриски зони -11,02 ха
 - 2) зони за мало стопанство-15,40ха
 - 3) сервисни зони-0,41 ха
13. Општина Петровец
 - зони за мало стопанство
 - 1) Ржаничино (УДНМ) П=45,93 ха
 - стопански комплекси
 - 2) Ржаничино ГУП за стопански комплекс П=43,02ха
14. Општина Крива Паланка
 - стопански комплекси
 - 1) "Кркља"
15. Општина Свети Николе
 - зони за мало стопанство
 - 1) вон град, производство и складови, П=5,4ха;
16. Општина Валандово
 - индустриски зони
 - 1) Валандово П=4,13 ха
 - зони за мало стопанство
 - 2) Валандово
 - 3) Јосифово
 - 4) Пирава
 - 5) Удово
 - сервисни зони

- 6) 1. Валандово 3,3 ха
 - стопански комплекси
- 7) Удово П=5,7 ха
17. Општина Ново Село
 - стопански комплекси
 - 1) Колешино П=100000м², производство, 150 вработени
 - 2) Борисово П=2000м², производство, 21 вработени
 - 3) Пот П=2500м², пакување, 5 вработени
 - 4) Чам-Пром П=1500м², производство, 5 вработени
 - 5) Маркет Промет П=5000м², производство, 5 вработени
 - 6) Фагус Продукт П=10000м², производство, 5 вработени
18. Општина Карпош
 - индустриски зони, зони за мало стопанство, сервисни зони
 - 1) Злокуќани-14,6 ха (сервисни дејности)
 - 2) Момин поток-22,15 ха (ДУП)-намената на урбаниот опфат е лесна индустрија(сервиси и производство)
 - 3) Криви дол-9 ха
19. Општина Босилово
 - зони за мало стопанство
 - 1) нм Робово, П=4 ха
20. Општина Шуто Оризари
 - во атари вон населени места на двете страни од обиколницата низ атарот на Горно Оризари и атарот на Долно Оризари
21. Општина Лозово
 - зони за мало стопанство (во Лозово)
22. Општина Чешиново-Облешево
 - стопански комплекси
 - локалитет "Прогонот" ко Спанчево, Предлог план 2004-2014 год. за производство и преработка на храна и зачини, објект за прием, сместување и преработка на житни култури, П=2,16 ха
23. Општина Кочани
 - стопански комплекси (во 2005)
 - 1) "Млин" ко Горни Подлог П=1,44 ха;
 - 2) "Полјаница" ко Кочани П=0,36 ха.
24. Општина Ѓорче Петров
 - индустриски зони
 - 1) ДУП дел од Западна индустриска зона, УМ ул. Лепенец со планирана површина индустрија-24916 м², градежна индустрија 38 289 м²
 - зони за мало стопанство и сервиси П=21022м²
25. Општина Брвеница
 - стопански комплекси
 - 1) ГУП за стопански комплекс нм Челопек 2005-2015 П=1,70 ха

Со изработката на планската урбанистичка документација се отвора процес за надминување на постојната нерамнотежа во разместеноста на стопанските капацитети, како еден од важечките сегменти на вкупниот развој.

Со Просторниот план и со урбанистичките планови се овозможува разместување на стопанските капацитети според моделот на концентрирана дисперзија во просторот: проширување на стопански зони во самите урбани простори, основање на нови стопански зони издвоени од градежното подрачје на населбите и нивно комунално опремување и плански пристап во утврдување на локалитети за изградба на поединечни стопански комплекси надвор од населбите. Постои определбата индустријата, малото стопанство и претприемништвото приоритетно да се сместуваат во зоните утврдени со урбанистичките планови во градежните подрачја на населбите со настојување кон подобро искористување на постојните индустриски и стопански зони наменети за овие дејности со цел оптимално искористување на просторот и инфраструктурата и спречување на неоправданото завземање на нови површини.

Просторна разместеност на производните капацитети се темели на врамнотежување на развојот со воспоставување на широка мрежа на мали и разновидни производни единици и понатамошно уредување на веќе формираниите големи и сложени стопански целини од посебно значење за стопанството на Државата.

Стопанските зони во просторот се лоцирани на два начина:

- зони во состав на населбата и
- зони надвор од населбата.

Во некои урбани простори стопанските капацитети се лоцирани и во рамки на станбените зони согласно прописите за заштита на животната средина.

Промени во просторноста

Во текот на 2005 година, според податоците доставени со Информативните листови, евидентирани се ново-изградени стопански објекти или објекти кои се во градба, во следните општини:

1. Општина Берово
 - сточарски фарми
 - 1) с. Мачево, 20 овци
 - 2) с. Владимирово, 30 кози
2. Општина Делчево
 - индустриски објекти
 - 1) Капацитет во изградба-текстилна индустрија со површина од 670м², во индустриска зона
 - 2) Капацитет во изградба-дрвна индустрија (производство на фурнир) на површина од 0,99 ха
3. Општина Илинден
 - индустриски објекти (стопански и деловни) во населените места: Илинден -8 објекти, Марино-два објекти, Кадино еден објект, Ајватовци -еден објект, Миладиновци-еден објект, Текија, Дељадровци, Бучинци, по еден објект
4. Општина Кривогаштани

- индустриски објекти: Мелница за брашно, Кривогаштани, 29 тони на 24 часа
5. Општина Теарце
- индустриски објекти
 - 1) Метало-стругарска хала-с. Лешок, површина П=953м²
 - 2) Погон за преработка на дрвос. Пршовце, П=368,44м²
 - 3) Сепарација со дробење песок с. Пршовце, п=696 м²
 - 4) Погон за производство на леб и бели пецива с. Слатино, П=776,16м²
 - 5) Погон за виткање бет. арматура с. Слатино, п=50м²
 - туристичко-угостителски објекти
 - 6) Угостителски објект со летен базен со П=4567м² во с. Нераште
 - рибници
 - 7) Рибник со ресторан П=2890м² во с. Доброште
 - 8) Рибник со П=450м² во с. Теарце
6. Општина Боговиње
- Индустриски објекти
 - 1) Фриго техника, 46 вработени, 3000 м², Боговиње
 - 2) Хит 73, 11 вработени, 1500 м², Камењане
 - туристичко-угостителски објекти
 - 3) Елита, Камењане, Хајбери, Палчиште, Лас Вегас, Пирок
 - сточарски фарми
 - 4) Камењане, Боговиње, Ново село 2 и Селце
 - Рибници Јеловјане
7. Општина Неготино
- Индустриски објекти
 - 1) Неготино 2,5 ха (стара индустриска зона)
8. Општина Вевчани
- туристичко-угостителски објекти
 - 1) Вевчани (локалитет Јанков Камен)- планинска куќа со П=90м²
9. Општина Јегуновце
- индустриски објект
 - 1) Во н.м. Шемшово во тек е изградба на стопански објект за производство на слатки и кондиторски производи со нето корисна површина од 210 м²;
10. Општина Центар
- 1) Нови стопански објекти (9000м² Тасино Чешмиче и 20000м² Стара Железничка станица)
11. Општина Дебарца
- Индустриски објекти
 - 1) Белчишта-м.в. Сини Вирој, вработување 200 луѓе, повеќе дејности, П=10000м²
12. Општина Василево
- индустриски објект
 - 1) Деловен објект во нм Василево, продажен салон за мотори, продажба на резервни делови и сервис, со П=0,072 ха

- 2) Деловен објект во Василево во изградба за изработка на делови за електро апарати, П=0,072 ха
 - 3) Доградба на деловен објектво с. Градошорци за производство на електро опрема, П=0,0150 ха
 - 4) туристичко-угостителски објекти
 - 5) во с. Василево во изградба П=0,07 ха
 - 6) во с. Владевци, 2 вработени, површина 0,03 ха
13. Општина Другово
- рибници
- 1) Малкоец, во изградба, во тек е прибирање документација
14. Општина Битола
- Индустриски објекти
- 1) Хала за бетонски елементи, Локалитет: Индустриски пат, 20 вработени, П=900м²
 - 2) Хала за бетонски елементи, Локалитет: Индустриски пат, 20 вработени, П=1200м²
 - 3) Хала за текстилно производство, Пат за Кравари, 200 вработени, П=4000м²
 - 4) Хала за текстилно производство, Пат за Кравари, 150 вработени, П=3000м²
 - 5) Хала за текстилно производство, Индустриски пат, 220 вработени, П=4500м²
15. Општина Гевгелија
- Индустриски објекти (се работи за градби во тек-отпочнати или во фаза на довршување)
- 1) "Издушнов" произведен погон за лесна конфекција
 - 2) "Техноалат комерц"-производство на конзервиран зеленчук
 - 3) "Шимов" Бензинска пумпа
 - 4) "Медиум комерц"-магацин со произведен погон
 - 5) "Жито пром"силоси за жито, Стопанска зона Негорци-локалитет"Блокотехна"
16. Општина Дебар
- индустриски објект
- 1) Пекара (во изградба), локалитет-Трафостаница Дебар, П=455м²
- рибници
- 2) Мрестилиште за автохтона пастрмка, во круг на ХЕЦ "Шпиље" со капацитет 150000един. подмладок, П=80м²
17. Општина Ново Село
- сточарски фарми
- 1) Сушица, 930 крави П=20000м²
- рибници
- 2) Сушица, капацитет 100кг, П=1000м²
 - 3) Дражево, капацитет 500 кг, П=500м²
 - 4) Старо Коњарево, капацитет 1500кг, П=2000м²
18. Општина Старо Нагоричане
- индустриски објект
- 1) нм. Челопек, 100 вработувања, конзервирање на храна, површина 4,9 ха;

19. Општина Босилово
 - бензинска пумпа во изградба
20. Општина Шуто Оризари
 - индустриски објект
 - 1) на атар на Долно Оризари (1 ха)
 - 2) во населбата Шуто Оризари (ДУП локалитет Б-о,5ха)
21. Општина Демир Капија
 - индустриски објект
 - 1) Попова Кула, 9вработени, производство на вино, П=20 ха;
22. Општина Струмица
 - индустриски објект
 - 1) Струмица, корисна површина 2850 м²
 - 2) С. Просеник 85м²
23. Општина Веница
 - туристичко-угостителски објекти
 - 1) мв "Топлички рид" на оддалеченост од 3 км од Веница во КО Истибања, мотел -ресторан "Слив" со П= 3423 м², со капацитет на ресторан од 350 места и соби за спиење со капацитет од 80 кревети и 15 вработени
24. Општина Чешиново-Облешево
 - индустриски објект
 - 1) Млин за брашно, П=269,8м²
 - 2) Млин за сточна храна П=155,77 м²
 - 3) Магазин за складирање П= 1551,36м²
25. Општина Вранештица
 - индустриски објект
 - 1) Изработка на пласична амбалажа за млечни производи Бигор Доленци, 3 вработени, 0,1 ха
 - трговски центар
 - 2) Магазин за градежни материјали -планиран Староец 0,2 ха вработени;
 - сточарски фарми
 - 3) Бигор Доленци капацитет 100 овци, 6 вработени, 0,6 ха
26. Општина Брвеница
 - индустриски објект
 - 1) Брвеница, во градба, конфекција П=979,13 м²
27. Општина Пробиштип
 - индустриски објект
 - 1) "ЗЕОЛИТБСБ", производство на зеолит П=1156,5 м²

Наведените промени во просторот^(*) укажуваат за напорот и тежнението на единиците на локалната самоуправа како носители на стопанскиот развој за своите подрачја активно да се вклучат во пазарното стопанство и развојот на

(* Наведените промени во просторот се нецелосни со оглед на релативно малиот одзив на извештајните единици кои доставиле Информативни листови за промените во просторот за 2005 год.

вкупната економија, со што се очекува и пораст на вработената работна сила на населението. Со тоа се постигнува одреден степен на дисперзија на стопанските содржини и во просторите каде до сега не биле создадени услови за развој на други дејности освен на земјоделството.

Според презентираниите податоци, најголем дел од новоизградените стопанските капацитети се од областа на производните дејности, додека објекти од доменот на развојот на туризмот и угостителството се евидентирани во општините: Теарце, Боговиње, Вевчани, Василево и Веница.

Ова укажува на сеуште малите ефекти што се постигнуваат во развојот на оваа значајна стопанска област која што во создавањето на бруто домашниот производ на македонската економија учествува со многу мал процент од 1,7%.³

Во рамки на политиката за поттикнување на развојот на туризмот во 2005 год. активностите беа насочени кон промоција на туристичката понуда со целосно ангажирање на деловните субјекти од туристичкото стопанство преку промотивни материјали, учество на меѓународни манифестации, посета на странски туроператори со цел презентација на туристичките потенцијали и вредности на нашата земја и продажба на нашиот туристички производ на странскиот пазар со привлекување на поголем број туристи од разни дестинации во светот.

Во однос на планските определби дефинирани со концептот за Развој на туризмот и организација на туристичките простори може да се заклучи дека обемот и нивото на туристичката понуда заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијали. Според разместеност на капацитетите и натаму доминираат езерските места, потоа следи градот Скопје со поголемите хотелски објекти, планинските места, бањите и останатите туристички места.

Според просторниот распоред на ниво на општини, доминира градот Охрид, потоа Струга, Ресен и Скопје како заедница на општини.

Во однос на видовите на сместувачките капацитети според бројот на леглата најзастапени се: приватните соби, останати објекти, хотелите и слични објекти и на крај леглата по камповите⁴.

Финални согледувања

Определбата за порамномерна и рационална организираност на стопанските простори се остварува преку изработката на регионалните просторни планови кои се во тек на изработка и во фаза на усвојување.

Развојот на индустријата продолжува во правец на поголемо искористување на постојните ревитализирани капацитети, изградба на нови помали производни објекти, рационална алокација врз принципите на објективност и расположивост на развојните фактори, преку користење на локационите предности: употреба на ресурсите во просторот, постојната инфраструктурна опременост, пазарот и расположивата работна сила.

Постојните индустриски зони сеуште не се доволно рационално искористени, потребни се дополнителни вложувања за дооформување и нивно

³ Структурните проценти се однесуваат на 2002 година. Реално, се очекува исто структурно учество и во 2005 година со оглед на малата динамика на промени во оваа стопанска област.

⁴ Оценката е направена врз основа на податоците за 2004 год. со оглед на тоа што постојната методологија на обработка и објавување на овие податоци не е прилагодена на временскиот рок за изработка на Годишниот извештај на Просторниот план на Р. Македонија во 2005 год. Но заради малата динамика на промени во оваа област, презентираниите квалитативни оценки кореспондираат со реалните состојби во 2005 година.

инфраструктурно и функционално доопремување, со отварање на комплементарни производни и дејности од терцијарниот сектор: трговски, транспортни, царински, шпедитерски и сличен магацински и складишен простор.

Како приоритет се поставува понатамошна преструктурирање на стопанските субјекти според пазарните критериуми (промена и прилагодување на производните програми), рационално користење на просторот, подобрување на комуналната инфраструктура и заштита и унапредување на околината. При процесот на одлучување и алокацијата на стопанските капацитети приоритено да се користат постојните активни зони, па дури по искористувањето на расположивиот постоен простор да се планираат нови зони или да се уредуваат веќе планираните утврдени со постојната урбанистичка документација.

Посебно значење за идниот развој има уредувањето и функционалното оспособување на прогласената слободна економска зона "Бунарџик" како силен фактор за зголемување на уделот на Р. Македонија во меѓународната размена на добра и дополнителен поттик за динамизирање на развојот на локалната и национална економија.

Во однос на просторната локација на стопанските дејности, значајно е да се воспостават механизми и мерки за поттикнување и олеснување за подрачјата со слабо развиена економија.

Ориентација кон европскиот пазар останува определба на политиката и стратегијата на индустрискиот развој во Р. Македонија преку создавање на висококонкурентни и квалитетни производи вклопени во европските стандарди. Освојувањето на овие стандарди, како и членството во СТО, се претпоставки за долгорочен пристап кон овој пазар. Организираното следење на стратегијата на капиталот на овој пазар, е значаен инпут во политиката на изборот на приоритетни домени за соработка, кооперација и заеднички вложувања од страна на извозните претпријатија. Во таа функција, во националната извозна стратегија, особено значење треба да има организирањето на соодветна информациозна база и олеснувањето на десиминацијата на информациите до корисниците.

Р. Македонија која ја дели широк технолошки јаз од развиените земји, треба да гради политика на иновирање на извозната структура преку антиципација на основните правци на современите промени во светската извозно-увозна матрица и промовирање на економските односи, трговијата, инвестициите, политиката на деловните субјекти, транспортот итн.

Во однос на развојот на туризмот да се активираат сите сегменти во Држават кои имаат влијание врз пораст и унапредување на туристичката понуда и зголемувањето на вкупните ефекти од оваа стопанска дејност врз вкупната економија на Р. Македонија. Туристичката валоризација е втемелена на сознанието за природниот амбиент, создадените вредности и нивните атрактивни фактори кои ќе обезбедат за туристичкиот производ најдобри ефекти. Компаративни предности на амбиенталните, културните, природните, сообраќајните и други подрачја се предуслов за динамизирање на оваа перспективна стопанска дејност во нашата економија.

4.2. Користење на земјиштето

Определбите зацртани со Просторниот план на Република Македонија во областа на користење на земјиштето кои се однесуваат на основната трансформација на земјиштето предвидуваат до 2020 год. да се изврши пренамена на 96.000 ха земјоделско земјиште, кои денес претставуваат необработени и

напуштени ораници и бавчи од 6, 7 и 8 класа со релативно изразена ерозија, во шумско земјиште.

Со Просторниот план на Република Македонија до 2020 год. е предвидено површините под продуктивна намена (користени од примарниот сектор) да изнесуваат 2.335.000 ха или зголемување во однос на сегашните површини за 94.000 ха (4%). Во рамките на продуктивното користење на земјиштето најголеми површини ќе завзема земјоделското земјиште со 1.196.000 ха или 46,5% од вкупната територија на Република Македонија, односно 51,2% од продуктивните површини, а шумите и шумското земјиште ќе завземаат 1.140.000 ха или 48,8% од продуктивното земјиште.

Површините под шуми и шумско земјиште ќе се зголемат од сегашните 997.000 ха на 1.140.000 ха или зголемување за 14%, а со тоа во вкупната површина на Републиката ќе учествуваат со 44,3%. Во контекст на зголемувањето на површините под шуми до 2010 год. се планира да се пошумат 79.220 ха, а до 2020 год. 70.780 ха или вкупно шумите да се прошират со 150.000 ха новопошумени површини. Вкупното шумско земјиште обраснато со шуми во 2020 год. ќе изнесува 1.039.560 ха, односно шумовитоста ќе изнесува 40,4%, или зголемување во однос на 2001 год. за 4%. Планираното намалување на земјоделското земјиште од сегашните 1.244.000 ха на 1.195.000 ха во 2020 год. произлегува од претходно споменатата пренамена на дел од површините под угари и необработено земјиште со слаби производни квалитети (ниска бонитетна вредност, неповолност за примена на механизација и развиени ерозивни процеси) во шумско земјиште. Квалитативни промени се предвидени во структурата на користењето на обработливото земјиште. Површините под пасишта со незначително намалување од 5.000 ха се задржуваат на 625.000 ха, со што во вкупната површина на Републиката ќе учествуваат со 24,3%, а во вкупната земјоделска површина (1.195.000 ха) со 52,3%. Обработливите површини се намалуваат од 612.000 ха во 2001 год. на 570.000 ха во 2020 година или за 42.000 ха. Освен кај ораниците и бавчите, кај останатите култури е предвидено зголемување на површините до 2020 год., односно кај овошните насади за 76%, кај лозовите насади за 30% и кај ливадите за 10%. Реално намалување на површините под ораници и бавчи, всушност, не постои, бидејќи 35% од нив не беа засеани (по повеќе основи). Во структурата на ораниците и понатаму површините под жита ќе имаат доминантно учество (53%) со незначително зголемување од 11.000 ха, површините под индустриски култури ќе се зголемат од 38.000 ха на 70.000 ха, површините под градинарски култури од 61.000 ха на 70.000 ха и фуражните култури ќе се зголемат од 37.000 ха на 65.000 ха.

Врз основа на анализата на добиените податоци за следење на реализација на Просторниот план на Република Македонија, во областа на користење на земјиштето, може да се констатира следново:

- пренамена на непродуктивните површини е извршена во седум општини: Илинден (5,0 ха), Берово (12 ха во шумско земјиште), Гевгелија (Јаворица 12 ха, Караула 10ха, Ума 5ха), Аеродром (пасишта 40 ха и шуми 10 ха), Свети Николе (обработливо земјиште 5,4 ха), Стара Бесвица 40 ха, Чашка 25 ха во шуми;
- пошумување е извршено во 24 општини и тоа: Крушево 4 ха, Теарце 1,1 ха, Неготино (Криви Дабец 40 ха и Јаприла 30 ха), Вевчани 0,20 ха, Ранковце 1 ха, Куманово (18 ха-нема локација, КО Жегљане Китка 90 ха, КО Липково Старовош 15 ха, КО Слупчане Мокро по 10 ха), Берово 12 ха, Дебарца (Пералио 20 ха, Илинска црква 15 ха, с.

Мешеишта 5 ха), Пехчево (Млечна 28 ха, Гадов рид 14 ха, Рамно борје 1,5 ха и Виничка река 0,5 ха), Гевгелија (13 ха, Дошница 22 ха), Дебар (Дебарско Езеро 15 ха, КО Новак Осој 20 ха), Аеродром 30 ха, К. Паланка (с. Дренак острејц 5 ха, Дочева воденица 13 ха), Валандово 2 ха, Ново Село (Смоларе 11,67 ха, Колешино 12 ха, Ново Село 11,3 ха), Зајас (Лигата 12 ха), Демир Капија (Стара Бесвица 40 ха), Чашка (Долги рид 25 ха), Струмица (Два пата 4 ха), Лозово (Аџибегово), Кочани (Арамиска чешма 10 ха), Ѓорче Петров (Волково 2 ха), Пробиштип (Јаловиште 1 ха) и Кратово (Кирија 30 ха, Станкова огрња 5 ха, Грбело 2,5 ха), Велес (КО Караслари Јојлеџик 85 ха), Демир Капија (КО Бесвида Јапила 40 ха), Кочани (КО Јастребник Смлаките 30 ха), Кратово (КО Трновец Корија 30 ха), Ресен (КО Штрбово Долги рид 40 ха), Свети Николе (КО Хаџибегов Сиври), Струмица (ШСЕ Костурино 36 ха), Тетово (КО Ново село Дугачки ниви 5 ха);

- намалување на продуктивни површини е забележено во општините: Берово 12 ха, Сарај 12,22 ха, Шуто Оризари (Долно Оризари 30 ха, Визбегово 15 ха, ниви 0,5 ха, лозја 3 ха и пасишта 1 ха).

Иако наведените податоци се нецелосни, со оглед на релативно малиот одзив на извештајните единици за пополнување на Информативниот лист, сепак може да се заклучи дека регистрираните промени во користењето на земјиште се индикатор на интенциите на локалната самоуправа и соодветните ресори за позитивни промени и во доменот на користењето на земјиштето.

4.3. Урбанизација и систем на населби

Процесот на урбанизација во Република Македонија веќе подолг временски период претставува еден од доминантните процеси на вкупниот општествено-економскиот развој.

Како исклучително комплексен процес, чии детерминанти се основните рамки и атрибути на социо-економскиот развој, тој претставува непосреден влијателен фактор и основна рамка во која се одвива развојот на населените места. Во повратен смисол преку идентификацијата на основните параметри на урбанизацијата се детерминира и нивото на севкупната развиеност на општеството.

Во функција на ефикасен општествено-економски развој нагласена е неопходноста за воспоставување на висок степен на корелација помеѓу стопанскиот развој и урбанизацијата искажани преку нивото на економската развиеност и нивото на урбанизираност.

И покрај евидентниот процес на зголемување на зоната на влијание на градските населби врз непосредното окружување, пропорционално на големината, степенот на економски развој и местото и улогата во рамките на системот на населби во државата, присутен и во анализираниот период, сепак процесите и тенденциите се уште покажуваат дискрепанција помеѓу брзиот пораст на нивото на урбанизираност (искажан преку високо ниво на популациска концентрација во урбаните центри) и динамиката на стопанскиот развој и достигнатото ниво на економска развиеност. Овој расчекор претставува основна причина поради која процесот на урбанизација не претставува, во сите сегменти, позитивен влијателен фактор на вкупниот развој.

Зоните на влијание на големите и средно големите градови се директно поврзани и со просторно-физички поврзувања на руралните опкружувања со урбаните агломерации. Овие просторно-физички спојувања сè уште и во анализираниот период се манифестираат во два облици на радијално проширување и создавање на компактни простори и линеарни поврзувања долж комуникациите. Во окружувањата на големите и средно големите градови (Скопје, Тетово, Битола, Прилеп, Куманово) и понатаму се евидентираат појави од двата типа, за разлика од малите градови каде се појавува ограничен број на радијални проширувања, кои често имаат и карактер на нелегална изградба.

Актуелниот период на транзиција со значајни структурни општествени промени кои ги условува, има свој непосреден одраз врз процесот на урбанизацијата како комплексен општествен процес со своите основни компоненти: **демографска, функционална и просторно-физичка.**

Карактерот и интензитетот на настанатите промени имаат непосредно влијание врз целокупната структура на населените места. Всушност најзначајните промени во доменот на урбанизацијата непосредно се манифестираат преку промените во центрите со висока популациска концентрација и функционална и инфраструктурна екипираност.

Следните индикатори укажуваат на актуелното достигнато ниво на животниот стандард во 2003 год:

- стапка на наталитет - 13,3 ‰;
- стапка на морталитет - 8,9 ‰;
- стапка на природен прираст - 4,4 ‰;
- стапка на неписменост 3,1 ‰;
- здравствен стандард 2,2 лекари/1000 жители;
- станбена површина по жител - 24,6 м²

Развојните, во прв ред нивото на економската развиеност и степенот на урбанизираност се наоѓаат во директна меѓусебна поврзаност и условеност. Промените во методологијата на следење, анализирање и објавување на овие податоци од официјалните институции, не даваат можност за согледување на трендовите, влијанијата и меѓусебната корелација на овие битни индикатори за процесот на урбанизација. Во секој случај, актуелните движења и промени во процесот на индустријализација и индустриски развој и динамиката на вкупниот стопанскиот развој и достигнатото ниво на економска развиеност во овој период сè уште манифестираат неусогласеност со нивото на урбанизација и урбан развој.

Промените во стопанскиот и вкупниот општествен развој кои настапија со процесот на транзиција, новите пазарни ориентации, продорот на странски инвестиции и сè посилен афирмација на приватниот капитал и иницијатива, предизвикаа постепена супституција на процесот на индустриска поларизација со процес на почетна умерена дисперзија кон помалите и послабо развиените градови и, посебно, кон периурбаните зони. Инвестирањето во мало стопанство на руралните простори повлекува и развој на неопходна инфраструктура, услуги и други содржини од општествен стандард, што сè вкупно може да се категоризира како процес на урбанизација на руралните простори.

Комплексноста и сеопфатноста на процесот на индустријализација може да се согледа со анализа на сите фактори и индикатори кои влијаат или го детерминираат овој процес: економски, социјални, културни, образовни, еколошки и сл. Многу битен показател за прогресот на урбанизацијата и урбаниот развој вкупно, секако е и обемот и динамика на изработка, усвојување и

имплементирање на урбанистичко-планска документација, како основа за рационална организација, уредување, плански насочен, односно одржлив развој и заштита на одреден простор. Процесот на транзиција, а особено актуелниот процес на децентрализација, доведе до значајни промени во овој сегмент, особено од аспект на зголемување на одговорностите и надлежностите на локалната самоуправа како најодговорен субјект за вкупниот развој, но и како креатор, менаџер и програмер на инвестициските активности кои го опфаќаат и процесот на покривање на просторот со планска документација. Во тој смисол, одредени тешкотии веќе се евидентни особено кај помалите и понеразвиените општини и оние кои се соочуваат со суфицит на техничка и кадровска екипираност. Обемот и динамиката на изработка и усвојување, а особено имплементирање на планската документација е директна и конкретна одговорност на локалната самоуправа, така да интензитетот и квалитетот на овој процес во голема мера зависи од локалните програми за развој, расположивиот буџет на општините и особено можноста за привлекување на локални и надворешни инвестиции.

Врз основа на податоците од извештајните единици, може да се согледаат активностите на одделни општини во изработка, усвојување и имплементирање на планската документација, низ прегледот презентирани во табелата:

Табела: Урбанистичко-планска документација усвоена во текот на 2005 г.

Вид на урбанистички план/документација															
бр.	општина	ГУП - нов		ГУП - измена и дополна		ДУП - нов		ДУП - измена и дополна		УДНМ - нов		УДНМ - измена и дополна			
		површина (ха)		површина (ха)		површина (ха)		површина (ха)		површина (ха)		површина (ха)	Општ. Акт - нов	површина (ха)	
1	Велес					1	1.5	3	6.1						
2	Сарај			1						3				3	
3	Битола					6	76.3	1	2						
4	Дебар	1	490.3			1									
5	Кичево					8	71.5								
6	Петровец											2	157		
7	Ресен											5			
8	К.Паланка							4	18.1	3	838				
9	Карпош					15	187.9			2	169				
10	Ст. Нагоричане													4	
11	Босилово											1	4		
12	Кочани			1	39.7										
13	Вранештица	1										2			
14	Охрид			1	24.6	4	16.9								
15	Горче Петров					2	14.6	1	3.2						
16	Долнени													1	
17	Јегуновце	1	66											80	
18	Центар					4									
19	Неготино													5	
ВКУПНО:		3	556.3	3	64.3	41	368.7	9	29.4	8	1007	10	161	13	403.3

Врз основа на податоците од извештајните единици за проширување на урбаните опфати, односно изградениот простор, може да се согледаат релативно

мали зафаќања на неизградено земјиште, што може да се проследи низ податоците презентирани во табелата која следи:

Табела: Новоизградена површина во текот на 2005 год. (ха)

Општина	Во градски населби и општински центри	Во селски населби
Сарај	12.2	
Арачиново		10
Василево	0.24	0.1
Другово	0.1	
Битола	30	15
Дебар		
Петровец	0.04	0.05
Ресен	4	15
Крива Паланка	0.1	0.1
Св. Николе		5.4
Ново Село	1.5	8.9
Шуто Оризари	4.5	3.5
Д. Капија	2.25	0.1
Чашка	0.3	0.6
Чешиново-Облешево	6.5	
Кочани	12.8	
Вранештица		2.48
Горче Петров	25.5	28
Долнени		4.5
Неготино		85
Ранковце		6.8
Куманово	1.24	0.2
Делчево	11.03	4.2
Гевгелица		74.4
ВКУПНО:	112.3	264.33

Зафаќањето на нови површини за градба е поинтензивно во руралните населби, што е потврда на констатацијата за интензивните активности на просторите со рурален карактер за изградба на објекти првенствено за стопанска намена. Генерално, се воочуваат мали зафаќања на нови простори, што е во согласност со насоките на Просторниот план на Република Македонија за максимално користење на постојните градежни подрачја по пат на зголемување на густините, од аспект на порационално искористување на земјиштето како драгоцен и скап ресурс и заштита на квалитетните обработливи површини.

Презентирани податоци врз основа на извештајните листови пред сè укажуваат на сè уште недоволен одзив на локалните самоуправи за следење и информирање за состојбите и активностите околу изработка и усвојување на планска документација и не даваат можност за анализирање и согледување на овие активности на национално ниво. Во рамките на доставените податоци може да се констатира најголем интензитет на активностите на ниво на деталното планирање, што е објективно и очекувано поради значењето и улогата на деталните планови во хиерархијата на вкупната документација и нивната неопходност за инвестиционите активности во просторот. Евидентна е и активноста околу измена и дополна на постојните Урбанистички документации за руралните населби кои иницирани од иницијативите за стопански активности на одделни локални инвеститори даваат идеи и можности на локалната самоуправа

преку зголемување на просторните опфати на постојните населби да резервираат нови, односно ги прошират постојните зони за стопанство или други функции, предвидени или веќе во фаза на реализација согласно постојната урбанистичка документација. Се очекува овие активности да бидат актуелни и со поголем интензитет во периодот кој следи, поради се поголемата ориентација на националното стопанство кон мали и средни бизниси и локални и странски инвестиции, за таа намена.

Табела: Урбанистичко-планска документација во процедура на изработка /усвојување

бр.	вид на урбанистички план/документација - во процедура																		
	Општина	ГУП - нов	површина	ГУП - измена и дополна	површина	ДУП - нов	површина (ха)	ДУП - измена и дополна	површина (ха)	УДНМ - нов (УП за село)	површина (ха)	УДНМ - измена И дополна	површина (ха)	Општ. Акт - нов	површина (ха)	ГУП за стопански комплекс	површина (ха)	УП вон населено место	површина (ха)
1	Сарај									4									
2	Велес											1	76.8						
3	Василево											1							
4	Охрид	1																	
5	Битола					22	77.8									5	19.6		
6	Дебар					1													
7	Кичево					9													
8	Петровец			1								4		2					
9	Ресен											2							
10	К.Паланка	1				4										1			
11	Св. Николе															1			
12	Ново Село									2								1	
13	Карпош					18	361			1									
14	Зајас									1									
15	Ст. Нагоричане													1					
16	Шуто Оризари							2	10										
17	Струмица			1	896														
18	Виница	1	453.5																
19	Брвеница															1	1.7		
20	Вранештица									1									
21	Охрид	1		1	24.6	2	56	10	80										
22	Горче Петров					7	143	1	4.2										
23	Центар					8		1											
24	Боговиње									1									
25	Неготино			1	9.25													2	11.8
26	Ранковце																		
27	Делчево															6	27.8		
28	Крушево					1												1	9.9
29	Кривогаштани					1	5.15												
30	Геоарце									3									
ВКУПНО:		4	453.5	4	929.9	73	642	14	94	13		8	76.8	3		14	49.1	4	21.7

Заклучни согледувања

И покрај објективните ограничувања за реално согледување на трендовите, правците и динамиката на урбанизацијата и урбаниот развој во минатата година (поради отсуство на компаративни економски индикатори, административно-територијални промени и сè уште невоспоставен систем на мониторинг на урбаниот развој на локално ниво и релативно ограничената партиципација на извештајните единици), сепак можно е да се констатира извесна динамика и активност во правец на повисоко ниво на урбанизираност, односно вкупен урбан развој на локално ниво. Најдинамични промени може да се констатираат во руралните и контактните урбани простори, како последица на сè поинтензивни стопански активности и иницијативи.

Динамиката и обемот на изработка на планска документација не укажува на значителни активности, но сепак, пројавувањето на иницијативи и обиди за привлекување на локални и странски инвеститори за изработка на планска документација за простори надвор од населбите, но и во рамките на урбаните простори, е значаен индикатор за јакнење на свеста на локалната самоуправа за нејзината улога како најзначаен и одговорен субјект за урбаниот развој во периодот на децентрализација и воедно гаранција за реално очекување за интензивирање на овие процеси и активности во периодот кој следува. Во тој контекст, урбанизацијата во идниот период се очекува да се развива во услови во кои приватната иницијатива и пазарното стопанство ќе имаат уште позначајно место и насочувачка улога во дефинирањето на перспективниот долгорочен просторен развој. Процесот на урбанизацијата, и понатаму ќе биде основна рамка за идната организација, уредување и користење на просторот на Републиката, но во согласност со настанатите промени и идните долгорочни развојни потреби на општествено-економскиот систем и ќе базира врз следните претпоставки:

- сè поумерен интензитет на миграционите процеси и поларизацијата на населението во урбаните центри и повисок степен на нивна усогласеност со динамиката на стопанскиот развој и интензивирањето на дневните миграции на вработените и корисниците на услугите во градските населби и општинските центри;
- натамошен развој на урбаните центри врз функционална и инфраструктурна основа, како главни носители на позитивните промени во процесот на урбанизацијата во земјата;
- интензивирање на развојот на малите градски населби и останатите општински центри и зајакнување на нивното влијание во воедначување и усогласување на развојот на мрежата на населбите во општините;
- развојот на републичкиот центар-Скопје со поумерен интензитет, формирање на организиран и екипиран систем на приградски населби ефикасно комуникациски поврзани со градот;
- поинтензивен развој и стапка на деаграризација на населбите во непосредното окружување на макрорегионалните и мезорегионалните центри, под нивно непосредно влијание;
- интегрално планирање на развојот на урбаните и населбите во окружувањето на урбаните центри, што ќе ги амортизира тенденциите и процесите на просторно-физичка експанзија и оформување на зони на конурбација.

4.4. Домување

Со концепцијата на домувањето за идниот период се надминува досегашната појава на поларизација на урбаниот развој, која доведе до создавање на големи урбани центри (големите градови) кои станаа жаришта на стопанскиот развој и популациска концентрација, што ги зголеми нивните станбени, инфра-структурни и други потреби, од една страна, и руралните населби кои населението се повеќе ги напушташе, привлечено од моќта на големите градови. Во тој смисол е применета концепцијата на полицентричен развој која го третира домувањето како посебен тип на развоен ресурс, што е особено битно за неразвиените подрачја како нови жаришта на развојот. Просторното разместување на новите стопански капацитети се базира на постоечкиот станбен фонд во помалите населби со што најмобилен елемент станува технологијата, а не работната сила. Со тоа постоечкиот станбен фонд како еден од почетните развојни ресурси овозможува јакнење на постоечките и создавање нови центри на развојот во функција на остварување на полицентричен развој.

Организацијата на станбените заедници е позитивен фактор за културните, економските и општествените активности на нивните жители. Овој однос се манифестира и со повратна спрега на јавните функции врз домувањето, бидејќи од нивното успешно функционирање зависи и големината и бројот на станбените заедници.

Домувањето општо, а станбената изградба посебно, претставува важна компонента на социјалниот и општо-стопанскиот развој, организација и уредување на просторот и подигнување на животниот стандард на населението.

Урамнотежениот однос на економскиот и социјалниот развој на заедницата условуваат правилни токови на урбанизација и позитивно решавање на станбените проблеми.

Согледувања во однос на реализацијата

Според податоците од општините направени се согледувања на динамика на градење на објекти од областа на **домувањето** на територијата на Република Македонија по општини и населени места во текот на 2005 година:

- *Општина Битола* евидентирани се вкупно 164 ново изградени објекти од кои со одобрение вкупно 58, и тоа во градот Битола (48), во с. Кравари(3), с. Трново(3), с. Магарево(4). Без одобрение во градот Битола 106 објекти.
- *Општина Богданци* евидентирани се вкупно ново изградени 14 објекти со одобрение. Од нив во Богданци (10), во с. Стојаково (4).
- *Општина Брвеница* евидентирани се вкупно ново изградени 18 објекти од кои со одобрение 16 и тоа во с. Радиовце (1), с. Брвеница (8), с. Челопек (7). Без одобрение евидентирани се два објекти и тоа во с. Брвеница (1) и с. Д. Седларце(1).
- *Општина Божовиње* евидентирани се вкупно ново изградени 85 објекти од кои со одобрение (70), без одобрение (15).
- *Општина Вевчани* евидентирани се вкупно ново изградени 3 објекти со одобрение за градба.
- *Општина Василево* евидентирани се вкупно ново изградени 6 објекти со одобрение во с. Василево (3), с. Валадевци (2), Сушево (1).

- *Општина Винаца* евидентирани се вкупно ново изградени 23 објекти од кои со одобрение 8 и тоа во Винаца. Од нив изградени се (6) додека во градба се две објекти. Без одобрение се изградени вкупно 15 објекти од кои во градот Винаца (13), с. Јакимово (1), с. Градец (1).
- *Општина Дебарца* евидентирани се вкупно ново изградени 13 објекти со одобрение и тоа во с. Белчишта (2), с. Лешани (6), с. Велмеј (1), с. Мешеиште (3), с. Волино (1).
- *Општина Другово* евидентирани се вкупно ново изградени 4 објекти од кои во Другово (1). Без одобрение два објекти и тоа во с. Другово (1) и с. Пополажани (1).
- *Општина Дебар* евидентирани се вкупно ново изградени (20) објекти од кои со одобрение (12) и тоа во градот Дебар (8), с. Рајчица (4). Без одобрение евидентирани се 8 објекти во градот Дебар .
- *Општина Демир Хисар* евидентирани се вкупно ново изградени 8 објекти од кои без одобрение во с. Сопотница(3), с. Кутретино (2), с. Суводол(2), с. Сладулево(1).
- *Општина Демир Каија* евидентирани се вкупно 6 објекти од кои со одобрение (4), без одобрение (2).
- *Општина Делчево* евидентирани се вкупно ново изградени 92 објекти од кои со одобрение во градот Делчево (7). Без одобрение евидентирани се (85) објекти и тоа во Делчево (47), с.Бигла (2), с.Вирче (4), с. Габрово (5), с.Греда (3), с. Драмче (91), с.Звегор (6), с.Илиево (2), с. Киселица (1), с.Очипала (1), Полето (2), с.Стамер (30), с.Стар Иственик (1), с.Трабовиште (5), с.Турија (2), Чифлик (3).
- *Горче Петров* евидентирани се вкупно ново изградени 329 објекти од кои во градски реон со одобрение (95) објекти. Без одобрение (34) објекти. Во вонградски реон изградено без одобрение меѓу Кисела Јабука и Волково (200) објекти.
- *Општина Зајас* евидентирани се вкупно ново изградени 46 објекти од кои со одобрение за градба вкупно (29). Од нив во с. Зајас (15), с. Грешница (7), с. Колари (3),с. Д. Строгомишта (2), с. Колари (2), без документација вкупно (17) с. Зајас (4), с.Грешница (2), с.Бачиште (3), с.Длапкин Дол (5), с. Строгомиште (3).
- *Општина Илинден* евидентирани се вкупно ново изградени 32 објекти од кои со одобрение во с. Илинден (13), с.Марино (11), с. Кадино (3), с. Мралино (2), с. Бунарцик (1), с. Миладиновци (1), с. Дељадровце (1).
- *Општина Јегуновце* евидентирани се вкупно ново изградени 14 објекти од кои со одобрение во с. Вратница (4), с. Јегуновце (2), с. Сиричино (2), с. Шемшево (6).
- *Општина Куманово* евидентирани се вкупно ново изградени објекти 130 објекти. Од нив со одобрение (113) во градот Куманово, додека во селските населби вкупно (17) објекти и тоа во с. Ваксинце (5), с. Канарево (3), с. Степанце (1), с. Лопате (1), с. Черкезе (1), с. Опае (2), с. Грушино (3), с. Липково (1).
- *Општина Карпош* евидентирани се вкупно ново изградени без одобрение с. Бардовци, с. Злокуќани, с. Средно Нерези.

- *Општина Карбинци* евидентирани се вкупно ново изградени 10 објекти од кои со одобрение (2), во с.Карбинци (1), с.Крупиште (1). Без одобрение (8) од кои во с.Карбинци (2), с.Радане (3), с.Таринци (1), с.Долни Балван (2).
- *Општина Кривогашиани* евидентирани се вкупно новоизградени два објекти и тоа во с. Кривогаштани (2).
- *Општина Кочани* евидентирани се вкупно ново изградени 112 објекти од кои со одобрение во градот Кочани (106). Без одобрение (6) објекти во месности Колерични гробишта, Полатски пат, Трајаново трло.
- *Општина Крушево* евидентирани се вкупно ново изградени 10 објекти. Од нив со одобрение (7) објекти, без одобрение (3) објекти.
- *Општина Кичево* евидентирани се вкупно ново изградени 139 објекти од кои со одобрение 39 без одобрение вкупно 100.
- *Општина Крива Паланка* евидентирани се вкупно 6 ново изградени објекти, сите со одобрение од кои (4) индивидуални објекти и (2) со доградба и надградба.
- *Општина Лозово* вкупно евидентирани се ново изградени 15 објекти од кои со одобрение во с. Лозово (2). Без одобрение с. Лозово (4), с. Дорфулија (5), с. Сарамзалино (2), с. Каратманово (2).
- *Општина Македонска Каменица* евидентирани се вкупно 10 ново изградени објекти, сите без одобрение.
- *Општина Охрид* евидентирани се вкупно ново изградени 288 објекти од кои 121 со одобрение, од нив само во градско подрачје (114) во селски населби (7). Без одобрение изградени се 167 објекти во Охрид.
- *Општина Петровец* вкупно ново изградени 16 објекти од кои со одобрение вкупно (10), с.Петровац (6), с.Бадар (2), Ржаничино (1), Катланово (1). Без одобрение (6) и тоа во с. Катланово (3), с. Ржаничино (2), Петровец (1).
- *Општина Прилеп* евидентирани се вкупно ново изградени 64 објекти од кои со одобрение вкупно (35) објекти, без одобрение вкупно (29).
- *Општина Пробиштип* евидентирани се вкупно ново изградени (4) објекти, сите со одобрение и тоа во Пробиштип (2), Злетово (1), без одобрение во Злетово (1).
- *Општина Ранковце* евидентирани се вкупно ново изградени 54 објекти од кои со одобрение вкупно 19 објекти и тоа во с.Псача (2), с.Петралица (4), с.Гиновце (3), с.Опила (3), с.Љубинци (1), с.Ранковци (6). Без одобрение евидентирани вкупно 35 објекти и тоа во с. Ранковце (9) Иванковци (10), с.Гиновци (4), с. Петралица (5), с.Псача (3), с.Опила (1), с.Љубинци (3).
- *Општина Радовиш* евидентирани се вкупно ново изградени 68 објекти од кои со одобрение вкупно 34 и тоа во градот Радовиш (27), во селските населби (7). Без одобрение евидентирани се вкупно 34 од кои во градот Радовиш (16) во селските населби (18).
- *Општина Ресен* евидентирани се вкупно 18 ново изградени објекти од кои со одобрение вкупно (13) во општината. Без одобрение во градот Ресен (5).

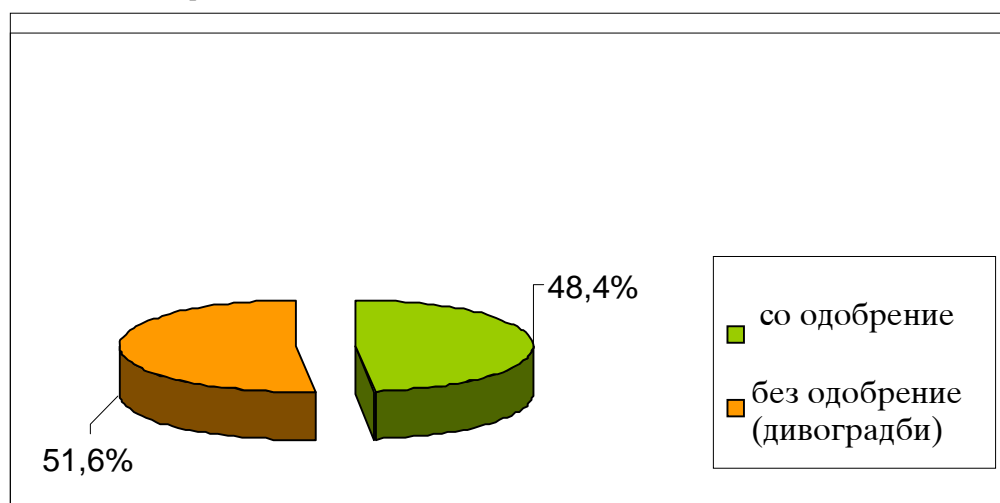
- *Општина Неготино* евидентирани се вкупно ново изградени 20 објекти од кои со одобрение во Неготино (15). Без одобрение 5 и тоа во с.Пепелишта (2), с.Криволак (3).
- *Свети Николе* евидентирани се вкупно ново изградени 19 и тоа со одобрение за градба .
- *Општина Ново Село* евидентирани се вкупно ново изградени 138 објекти од кои со одобрение вкупно 28 и тоа во Ново село (23), с. Ново Коњарево (3), с.Смоларе (2). Без одобрение за градба евидентирани се вкупно 110 објекти и тоа во с.Ново село (14), с. Мокриево (12), с.Ново Коњаре (18), с.Сушица (22), с.Смоларе (8), с.Старо Коњарево (17), Колешино (14), с. Зубово (5).
- *Општина Соопштинска* евидентирани се вкупно ново изградени 75 објекти од кои со одобрение вкупно (18) и тоа во с.Горно Соње (3), с.Долно Соње (1), Сопиште (12), с.Добри Дол (2). Без одобрение евидентирани се вкупно 57 од кои во с. Сопиште (12), с.Ракотинци (3), с.Добри Дол (2), с.Горно Соње (6), с.Долно Соње (2), с.Нова Брезница (4), Чирлик (12), с.Св. Петка (6), с.Јаболце (1), с.Држилово (3), с.П. Река (6).
- *Општина Сарај* евидентирани се вкупно ново изградени 16 објекти со одобрение и тоа во Сарај (6), с. Кондово (1), с.Грчец (6), с. Глумово (2), с. Шишево (1).
- *Општина Сирумица* евидентирани се вкупно ново изградени 224 објекти од кои со одобрение (74) без одобрение (150).
- *Општина Теарце* евидентирани се вкупно ново изградени 43 објекти со одобрение од кои во с.Теарце (5), с. Слатино (10), с.Лешок (1), с.Непроштено (2), с.Пршовце (3), с.Глоѓи (3), с.Доброште (6), с. Нераште (8), с.Одри (5).
- *Општина Чучер Сандево* евидентирани се вкупно ново изградени објекти (10), сите со одобрение за градба.
- *Општина Чаир* евидентирани се вкупно ново изградени 116 објекти од кои со одобрение (16) , без одобрение (100).
- *Општина Чешиново-Облешево* евидентирани се вкупно ново изградени 2 објекти и тоа без одобрение во с. Чифлик (2).
- *Општина Чашка* евидентирани се вкупно ново изградени (20) сите без одобрение и тоа во Чашка (5), Богомила (2), Мелница (3), Согле (1), Горно Јаболчишта (5), Долно Јаболчишта (3), Лисиче (1).
- *Општина Шуто Оризари* евидентирани се вкупно ново изградени 110 објекти од кои со одобрение (30), во населба Шуто Оризари (5), во атар на Долно Оризари (25). Без одобрение 80 од кои во населба Шуто Оризари (50) и во атарот на Долно Оризари (30).
- *Центар Жупа* евидентирани се вкупно ново изградени со одобрение за градба 10 објекти и тоа во Мал Папрадник (8) и Голем Папрадник (2) објекти.

Табела: Изградени објекти за домување во текот на 2005 год. по општини

Реден Број	Име на општина	Изградени објекти	Со одобрение	Без одобрение (дивоградби)
1	Битола	164	58	106
2	Богданци	14	14	*
3	Брвеница	18	16	2
4	Боговиње	85	70	15
5	Вевчани	3	3	*
6	Василево	6	6	0
7	Виница	23	8	15
8	Дебарца	13	13	*
9	Другово	4	1	2
10	Дебар	20	12	8
11	Демир Хисар	8	0	8
12	Демир Капија	6	4	2
13	Делчево	92	7	85
14	Ѓорче Петров	329	95	234
15	Зајас	46	29	17
16	Илинден	32	32	*
17	Јегуновце	14	14	*
18	Куманово	130	130	*
19	Карабинци	10	2	8
20	Кривогаштани	2	2	*
21	Кочани	112	106	6
22	Крушево	10	7	3
23	Кичево	139	39	100
24	Крива Паланка	6	6	*
25	Лозово	15	2	13
26	Македонска Каменица	10	0	10
27	Охрид	288	121	167
28	Петровец	16	10	6
29	Прилеп	64	35	29
30	Пробиштип	4	3	1
31	Ранковце	54	19	35
32	Радовиш	68	34	34
32	Ресен	18	13	5
33	Неготино	20	10	5
34	Свети Николе	20	20	*
35	Ново Село	138	110	28
36	Сопиште	75	18	57
37	Сарај	16	16	*
38	Струмица	224	74	150
39	Теарце	43	43	*
41	Чучер Сандево	10	10	*
42	Чаир	116	16	100
43	Чешиново Облешево	2	0	2
44	Чашка	20	0	20
45	Шуто Оризари	110	30	80
46	Жупа	10	10	*
	Вкупно	2626	1270	1353

* нема евидентирано диво изградени објекти

График: Структура на изградени објекти за домување во 2005 год. според одобрение за градба

Според податоците од општините евидентирани се вкупно 2626 ново изградени објекти од кои со одобрение за градба вкупно 1270 објекти или 48,4% и 1353 објекти без одобрение (дивоградби) односно 51,6%.

Бесправната градба на објекти се манифестира преку изградба на објекти од страна на физички и правни лица без уредна документација и на територијата Република Македонија во текот на 2005 година распространета е скоро во сите општини. Од табеларниот приказ може да се забележи дека најголем обем на бесправно изградени објекти има во општина Горче Петров (234), општина Македонска Каменица (167), општина Струмица (150), општина Битола (106), Чаир (100) објекти. Ваквите појави имаат бројни и битни реперкусии врз просторот кои се манифестираат преку масовна узурпација на земјоделското земјиште, неконтролирано ширење на комуналниот систем со што општините се оптеретуваат со енормни трошоци, пореметување на еколошката рамнотежа и нарушување на пејсажот со хаотични градби.

Треба да се зајакнат мерките за санација на бесправната градба и тоа со:

- легализација
- санација и легализација
- рушење
- раселување

Мерките за сузбивање на бесправната градба треба да се дефинираат:

- На ниво на Просторен план на Регион кој ги утврдува процесите на урбанизација, миграторни движења и диспропорции во регионалниот развој
- На ниво на урбанистичко планирање кое по пат на регулација и парцелација треба да овозможи реализација на потребите на граѓаните за семејна изградба во рамките на реалните можности
- На ниво на општинските инспекциски служби кои неминовно бараат кадровско и организационо јакнење
- На ниво на земјоделската политика, во смисол на решавање на станбеното прашање на земјоделското население во зависност од основната дејност на тој простор (земјоделството)

- На ниво на катастарот со кој треба да се отежнува изградбата на објекти без соодветна документација
- На ниво на локалната управа која треба да изврши подобрување во организациона смисла заради побрзо издавање на потребна документација.

4.5. Објекти од општествен стандард

Организирањето на јавните функции во одделни подрачја на Р. Македонија и нивното ускладување во планираната мрежа на населби, според поставките на Просторниот план на Р. Македонија базира на следните принципи:

- вклучување на соодветни показатели на достапноста на услугите за граѓаните во планираната мрежа на јавни служби, како што се: сообраќајна достапност, информатичка достапност со можност за дневни контакти на поголеми дистанци, развој на комплементарни содржини за одделни дејности (домови, пансиони, стационари, кујни и сл.), усогласено работно време на одделни јавни дејности според потребите на граѓаните, развој на територијално мобилни служби (подвижни библиотеки, мобилни здравствени служби) и сл.;
- можност за прераспределба и усогласување на развојот на одредени функции во областа на образованието, здравството, културата и сл. за две или повеќе просторно функционални единици;
- примена на различни критериуми во организирањето на јавните дејности: демографски, социо-економски карактеристики, големина на гравитационото подрачје, сообраќајна положба и поврзаност, културна развиеност и потенцијали, заинтересираност на инвеститорите и оправданост на програмите во однос на инвестициите и др.;
- утврдување на минимални обврзувачки стандарди и норми за одделни јавни дејности, со цел да се обезбедат обврзувачки, минимални услови за задоволување на потребите;
- развивање на посебни програми сообразени на особеностите на подрачјето, локалните заедници и територијалните групи во селата. Мрежата на јавни функции во Републиката треба да биде организирана во зависност и согласност со системот на населби.

Согледувања во однос на реализацијата

Според добиените податоци од општините направени се согледувања на динамика на градење на објекти од областа на **јавни функции** на територијата на Република Македонија по општини и населени места во текот на 2005 год .

Објекти од општествен стандард

Во сферата на општествениот стандард и покрај намалената инвестициона активност во Републиката, во текот на минатата година во градба се предадени повеќе установи, училишта и здравствени објекти.

Основно образование: Од објектите од областа на образованието од вкупно 11 објекти, 6 училишни згради се во тек на градба додека во фаза на реконструкција евидентирани се 5 училишни згради и тоа во следните општини:

Општина Босилово: во изградба основно училиште за ученици од I-VIII одд. во с. Моноспитово (1).

Општина Василево: Изградба на Основно училиште I-VIII одд (1).

Општина Долнени: Во изградба е ново основно училиште во с. Ропотово (1) со капацитет за 170 ученика со По+П+поткровје и вкупна корисна површина од 480 м².

Извршена е реконструкција на основно училиште “Пере Тошев” во с. Десово (реконструкција на кровна конструкција, замена на прозори и врати, малтерисување, електрична инсталција, санитарии др.).

Општина Демир Хисар: Изградба на Основно училиште I-VIII одд во с. Муртино (1).

Општина Крайово : Реконструкција на Основно училиште во с. Секулица (рехабилитација на постоечката зграда, поправка на кровна конструкција, малтерисување, електрична инсталција, санитарии др.).

Општина Карабинци: Реконструкција на Основно училиште “Страшо Пинџур” во с. Кучица (реконструкција на кровна конструкција, замена на прозори и врати, малтерисување, електрична инсталција, санитарии и др.).

Општина Ранковце: Обнова на Основно училиште во с. Петралица (изградба на три нови тоалети, септичка јама, електрична инсталација, поправка на кров) (1).

Општина Радовиш: Реконструкција на Основно училиште I-VIII одд. во с. Јаргулица (1) и изградба на Основно училиште I-VIII одд. во с. Злеово (1).

Општина Чаир: Изградба на Основно училиште “Даме Груев (1).

Социјална заштита:

Од објектите од областа на социјалната заштита во тек на градба е еден објект и тоа во:

Општина Крива Паланка: доградба и надградба на Центар за социјални работи во Крива Паланка со површина од 50 м².

Здравство:

Од објектите од областа на здравствената заштита евидентирани се вкупно (6) објекти од кои изградени се (3) објекти, додека реконструкција се врши на уште (3) објекти и тоа во следните општини:

Општина Битола: Во Битола започнато е градба на Болничка зграда за онкологија со 20 легла и персонал од 6 лекари.

Општина Дебар: Реконструкција на амбуланта во с. Могорче(1).

Општина Кривопашиани: Изградени се амбуланти во с. Обрешани (1) и во с. Кривопаштани (1).

Општина Македонски Брод: Реконструкција на болница во Македонски Брод (1).

Општина Сируга: Изградена е амбуланта во с. Ливада (1).

Култура:

Од вкупно два евидентирани објекти од областа на Културата, изграден е еден објект додека во тек на градба е уште еден објект и тоа во следните општини:

Општина Крайово:

Започната е градба на Дом за култура во КО Туралево месност Манев Дол на површина од 0,0265 ха.

Општина Демир Хисар:

Меморијален музеј “Смилевски конгрес” во с. Смилево (П=0,0145м² и 0,0385ха).

Објекти за спорти и рекреација: Нема започнато градба на нови објекти.

Други објекти на нестопански дејности:

Од објектите од областа на други нестопански дејности изградени се вкупно 6 објекти во следните општини:

Општина Битола: Во тек е изградба на Административна зграда за ЕЛС и подрачните единици со површина од 550 м² во Битола.

Општина Кривопашиани: Надградба и доградба на еден административен објект.

Општина Крива Паланка: Изградба на Административен објект (1).

Општина Сарај: Изградба на Административен објект (2).

Општина Шуто Оризари: Изградба на еден верски објект (цамија).

Табела: Изградени или објекти во градба од областа на јавни функции во текот на 2005год. по општин и населени места

Реден број	Општина	Образование	Социјална заштита.	Здравство		Култура	Спорт и рекреација	Други објекти од нестопански дејности
				Општествени сектор	Приватен сектор			
1.	Битола	*	*	Болничка зграда онкологија	*	*	*	Административен објект за ЕЛС
2	Босилово	*	*	*	*	*	*	*
	с.Моноспитово	Изградба на Основно училиште I-VIIIодд	*	*	*	*	*	*
3	Василево	Изградба на Основно училиште I-VIIIодд	*	*	*	*	*	*
4	Дебар	*	*	*	*	*	*	*
	с. Могорче	*	*	Реконструкција на амбуланта	*	*	*	*
5	Долнени	*	*	*	*	*	*	*
	с.Ропотово	Изградба на Основно училиште до 170ученика						
	с.Десово	Реконструкција на основно училиште	*	*	*	*	*	*

Реден број	Општина	Образование	Социјална заштита.	Здравство		Култура	Спорт и рекреација	Други објекти од нестопански дејности
				Општествен сектор	Приватен сектор			
6	Демир Хисар	*	*	*	*	*	*	*
	с. Смилево	*	*	*	*	Меморијален музеј	*	*
	с. Муртино	Основно училиште I-VIII одд.	*	*	*	*	*	*
7	Македонски Брод	*	*	Реконструкција на болница		*	*	*
8	Крајово	*						
	с. Секулица	Реконструкција на основно училиште	*	*	*	*	*	*
9	Кривогашијани	*	*	*	*	Дом на култура	*	Надградба на управа административен објект
	с. Обршани	*	*	*	амбуланта	*	*	*
	с. Кривогаштани	*	*	*	амбуланта	*	*	
10	Крива Паланка	*	Центар за соц. заштита	*	*	*	*	Административен објект
11	Карбинци		*	*	*	*	*	*
	с. Кучица	Реконструкција на Основно училиште "Страшо Пинџур"	*	*	*	*	*	*
12	Ранковце	*	*	*	*	*	*	*
	с. Петралица	Обнова на основно училиште						
13	Радовиш	*	*	*	*	*	*	
	с. Јаргулица	Реконструкцијана Основно училиште I-VIII одд.	*	*	*	*	*	*
	с. Злеово	Изградба на Основно училиште I-VIII одд	*	*	*	*	*	*
14	Сируга	*	*	*	*	*	*	*
	с. Ливада	*	*	амбуланта				

Реден број	Општина	Образование	Социјална заштита.	Здравство		Култура	Спорт и рекреација	Други објекти од нестопански дејности
				Општествен сектор	Приватен сектор			
15	<i>Сарај</i>	*	*	*	*	*	*	Административни објекти (2)
16	<i>Чаир</i>	Изградба на Основно училиште "Даме Груев"	*	*	*	*	*	*
17	<i>Шуто Оризари</i>	*	*	*	*	*	*	Верски објект
	Вкупно	11	1	4	2	2		6

*нема евидентирано објекти

Според табеларниот преглед направен врз основа на податоците доставени од општините може да се заклучи дека на територијата на Република Македонија евидентирана е динамиката на изградба на објекти од областа јавни функции во околу 17 општини или околу 20 % од вкупен број на општини што е индикатор на намалена активност во оваа област. Најголем број на објекти кој се изградени или реконструирани се од областа на образованието, додека од областа на социјалната заштита и спортот и рекреацијата тој број е минимален.

4.6. Сообраќајна инфраструктура

Комуникациската мрежа на Република Македонија е етаблирана преку системот за сообраќај и врски врз чија основа, помеѓу другото, се темели и организацијата на просторот на државата.

Присутноста на сообраќајната инфраструктура и интензитетот со кој таа е застапена се смета за прва претпоставка на развојот во дадениот простор, што за Република Македонија претставува предмет на посебен интерес и континуирана грижа на заедницата. Ова особено во подрачјето на локалната мрежа на патишта и правци, посебно во ридско-планинските и пограничните подрачја, а потоа и на патната мрежа од повисок ред од просторно, стопанско и сообраќајно значење.

4.6.1 Патен сообраќај

Основата за планирање и развој на патната мрежа на Република Македонија е во одредбите за категоризација на патиштата во Законот за јавни патишта, во досега изградената магистрална и регионална патна мрежа со "М" и "Р" ознаки, во стратешки дефинираните меѓународни коридори за патен сообраќај и во досега изградената европска патна мрежа-ТЕМ со "Е" ознака на патишта, како и во определбите од долгорочната стратегија за развој.

Со Просторниот план на Република Македонија е предвидено основните патни коридори да ги следат традиционалните правци во насока север-југ (коридор 10), односно исток-запад (коридор 8), што се вкрстосуваат во просторот помеѓу градовите: Скопје, Куманово и Велес.

Автопатската, магистралната патна мрежа и регионалните патишта, заедно со локалните категоризирани патишта ја сочинуваат патната мрежа на Република Македонија.

Динамиката за реализација на мрежата, што ќе овозможи целосно опслужување на Република Македонија, како што е предвидено со Просторниот план на Република Македонија, ќе биде во функција на сообраќајните потреби (очекуваниот обем на сообраќајот), потребите за интеграција во европскиот патен систем, како и економската моќ на државата, а трасите на меѓународните и магистралните патишта, задолжително ќе поминуваат надвор од населените места и се предлага да се решаваат со денивелирано вкрстосување со останатата патна мрежа.

Во рамките на пратење на реализација на Просторниот план на Република Македонија, врз основа на Информативениот лист кој што единиците на локалната самоуправа имаат обврска да го пополнуваат, како и органите на државната управа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица-извештајни единици, за делот на нови сообраќајници реализирани (изградени) или во тек на реализација добиени се следните податоци:

Табела:Реализација во патниот сообраќај во 2005 година

Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови	Придружни објекти
	назив	км	ш/м	ха	назив	км	ш/м	ха	Назив	км	ш/м	ха		
Берово									Комар-Абланица	4,5	4,5	2,025		
Крива Паланка									поврзување на М-2 со с. Конопница	0,3				
Центар Жупа									Брана Глобочица-с. Долгаш	4,547				
Ново Село									Ново Село-Барбареве	0,7		0,28		
Карпош									Скупи-Бардовци-крак	1,7				
Зајас										1,0				
Дебарца									Горно Средоречје	1,0		0,32		
Боговиње									Боговиње-Ново Село 2	10,0	3,5	35,0		
									Долно Палчиште-Новаке	1,8	3,5	6,3		
									Мјани-Боговиње	0,7	4,0	2,8		
Неготино									Дисан-Вешје	1,0		0,35		
Вевчани									ф-ка Стржнка- Здравствен дом (реализација 1/3)	0,5		0,4		
Радовиш	Радовиш- Струмица	4,8		3,84										
Ранковце					с. Герман	1,0	3,5		с. Радибуш	1,5				
									с. Опила	1,0	3,0			
Јегуновце									Јегуновце-Орашје	6,0		4,8		
Сарај									Рашче	2,0	4,0	0,8		
									Љубин	1,9	4,0	0,76		
									Арнакија	1,0	4,0	0,4		
									Семениште	4,0	4,0	1,6		
Чаир	Обиколница Скопје	4,5												
Карбинци									с. Радње-с. Оџалија	1,61		0,966		

Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови	Придружни објекти
	назив	км	ш/м	ха	назив	км	ш/м	ха	Назив	км	ш/м	ха		
									пат за арх.лок. Баргала	0,53		0,267		
Илинден									Ининден-Ајватовци	3,2		1,7		
Новаци										1,0				
Богданци						3,5			Богданци-Ѓавото (тампон)	3,0				
									Богданци-Стојаково (тампон)	4,0				
Кривогаштани									Пашино Рувци-Чепигово	4,875		2,31		
Геоарце					Р-403	2,85			неасфалтирани	77,9				
					Р-405	1,8								
Лозово									Сарамзалино-Аџаматово	1,2		4,8		
Македонска Каменица									дел од Л - 14	1,47		0,411 6		
Чешиново- Облешево									с.Облешево-с.Д.Подлог	2,0	3,5	0,7		
Пробиштип									Пробиштип	1,45		0,595		
									Злетово	0,53		0,150		
									Неокази	1,24		0,310 8		
Ѓорче Петров	Северна обиколница- Скопје (започната)	8,0												
Кочани									Кочани-Полаки делница Магдано-Полаки	3,0		1,0		
									Прибачево-Грдовци- Мојанци-Г.Подлог-Д. Подлог-Облешево	8,5		2,8		
Нагоричане					Р-212 до маала Брадиновци	0,6			с.Никуљане	0,7				
									Арбанашко-Дејлов преслап	1,5				

Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови	Придружни објекти
	назив	км	ш/м	ха	назив	км	ш/м	ха	Назив	км	ш/м	ха		
Босилево	Сарај-Р-523 Струмица- Берово	1,8		0,72					Старо Балдовци- Петралинци	0,4		0,14		
	Босилово-Р- 523 Струмица- Берово	0,6		0,30										
Шуто Оризари	Обиколница Скопје (во изградба)	3,0												
Демир Капија	автопат Е-75	6,53							Демир Капија-Прждево	5,0		2,0		
Делчево									М-5 Илиево	1,1		0,38		
	ВКУПНО	29,23				9,75				169,352				

Заклучок е дека во Република Македонија во 2005 година изградени се вкупно 208,332 км патишта.

Табела: Должина на изградени категоризирани патишта во 2005 год.

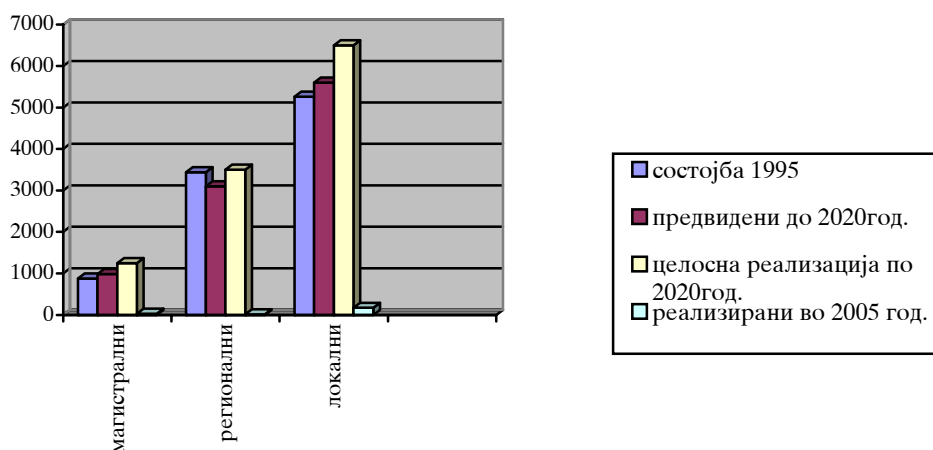
Сообраќајници	реализирани патишта во 2005 год.
магистрални	29,23
регионални	9,75
локални	169,352
вкупно:	208,332

Споредено со базната година 1995 год. и планскиот период до 2020 год. табеларно и графички би изгледало вака:

Табела: Должина на категоризирани патишта:

сообраќајници	состојба 1995 г.	проекција до 2020 год.	целосна реализација по 2020 год.	реализирани патишта во 2005 год.
магистрални	879	987	1.250	29,23
регионални	3.438	3.100	3.500	9,75
локални	5.256	5.600	6.500	169,352
вкупно:	9.573	9.700	11.200	208,332

График: Должина на категоризирани патишта

Или изразено во проценти реализирани патишта во 2005 год. во однос на предвидени до 2020 год.

- магистрални 2,96%,
- регионални 0,31%
- локални 2,80%

Густината на покриеноста со патна мрежа е зголемена за 0,81% и истата веќе во 2005 год. го надминала планскиот период за 2020 год, што може да се види од следната табела:

Табела: Остварена густина на патната мрежа на категоризирани патишта:

Сообраќајници	Состојба 1995 г.	Проекција до 2020 год.	Целосна реализација по 2020 год.	Состојба 2005 год.
Густина вкупно км/100 км ²	37,2	37,7	43,8	38,0
Вкупно патишта (км):	9.573	9.700	11.250	9.781

4.6.2 Железнички сообраќај

Концепцијата за развој на железничкиот систем базира на потребата за модернизација и проширување на железницата во целина, како и поврзување на железничката мрежа на Република Македонија со соодветните мрежи на Република Бугарија и Република Албанија.

Железничката мрежа на Република Македонија ја сочинуваат:

1. Магистрални железнички линии од меѓународен карактер
2. Регионални линии
3. Локални линии

Како основни железнички коридори со Просторниот план на Република Македонија се предвидуваат:

- во насока север-југ (коридор 10)
- во насока исток-запад (коридор 8)

Планот на железничката мрежа до 2020 год., што претставува фаза кон дефинитиваната реализација, предвидува изградба на приближно 120 км нови железнички линии.

Густината на покриеноста со железничка мрежа, во целната 2020 год., треба да изнесува 3,18 км на 100 км² од територијата на Републиката.

Во 2005 год. реализирани се следните проекти:

- Осигурување на патен премин на пругата Ѓорче Петров-Кичево со сигнално сигурносни уреди со светлосна и звучна сигнализација;
- Започната е електрификација на железничка станица Скопје-Југ и делница Маџари-Скопје Југ и
- Изградба на V- ти колосек во железничка станица Табановце.

Општ заклучок е дека во 2005 год. нема изградено ни еден км железничка пруга, што значи дека густината на покриеноста на територијата на Македонија (25.713 км²) со железничка мрежа останува иста, 2,7км на 100км².

Табела: Должина на железничка мрежа:

Сообраќајници	Состојба 1995 г.	Проекција до 2020 год.	Целосна реализација по 2020год.	Реализирани патишта во 2005 год.
железничка мрежа	700	820	1.100	0

Табела: Остварена густина на железничка мрежа:

Железничка мрежа	Состојба од 1995 г.	Проекција до 2020 год.	Целосна реализација по 2020год	Состојба 2005 год.
Густина вкупно км/100 км ²	2,7	3,18	4,3	2,7
Вкупно железници (км):	700	820	1.100	700

4.6.3 Воздушен сообраќај

Воздушните патишта во Република Македонија се интегрален дел од европската мрежа на воздушни коридори со ширина од 10 наутички милји во кои контролирано се одвиваат прелетите над нашата територија.

Примарната аеродромска мрежа во Република Македонија треба да ја сочинуваат вкупно 4 аеродроми за јавен воздушен сообраќај, и тоа во Скопје,

Охрид, Струмица и Битола. Аеродромот во Скопје да се оспособи за прием и отпрема на интерконтинентални авиони (со продолжување на постојната полетно-слетна патека или со изградба на нов аеродром на друга локација), аеродромот во Охрид да се реконструира во повисока-II категорија, а новите аеродроми што се предвидуваат во Струмица и Битола да бидат со доминантна намена за карго транспорт на стоки.

Реконструкција на скопскиот аеродром, или активирање на локација за изградба на нов аеродром, кој ќе може без ограничување целосно да ги опслужува сите видови на патнички авиони, е определба која ќе произлезе по изработката на Студијата за аеродроми.

Секундарната аеродромска мрежа се предлага да ја сочинуваат сегашните 5 реконструирани и технички доопремени спортски аеродроми и вкупно 15 аеродроми за стопанска авијација, од кои 7 нови. Покрај тоа треба да се уредат и околу 20 терени за дополнителен развој на воздухопловниот спорт и туризам во согласност со меѓународните прописи за ваков вид на аеродроми.

Од сегашните 492 ха, инфраструктурата на воздушниот сообраќај вкупно ќе зафаќа над 1.000 ха.

Во 2005 година од областа на воздушниот сообраќај нема реализирано објекти кои би довеле до промена на просторот.

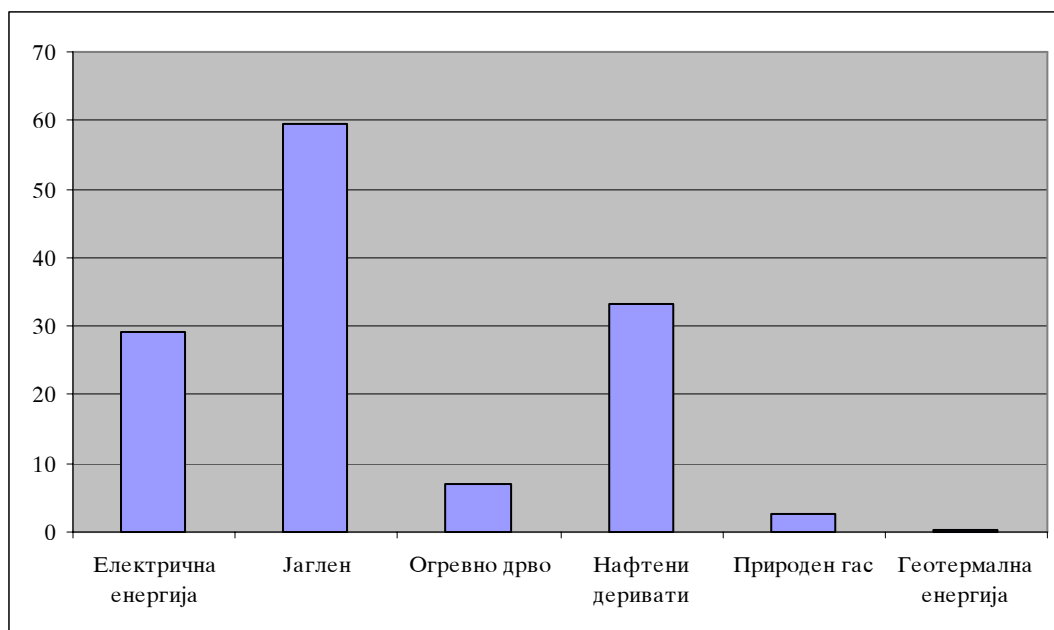
4.7. Енергетика и комуникации

4.7.1 Енергетика и енергетска инфраструктура

Со Енергетскиот биланс на Република Македонија за 2006 год. покрај потребите прикажана е и потрошувачката на сите видови енергија во 2005 год. во стопанските и останатите енергетски потрошувачи.

Табела: Бруто потрошувачка на енергија (во 1000 ТЈ) и нејзино учество (во%)

Вид на енергија	10 ³ ТЈ	%
Електрична енергија	29.3	22.2
Јаглен	59.59	45.1
Огревно дрво	7.08	5.3
Нафтени деривати	33.39	25.2
Природен гас	2.59	2
Геотермална енергија	0.3	0.2
Вкупно	132.25	100.0

Учеството на јаглените (лигнит и кокс) во вкупната потрошувачка на енергија е најголемо (45,1%), што е резултат на ископаните количини на лигнит за потребите на термоелектраните во Битола и Осломеј. Големо е учеството на нафтени деривати и електричната енергија, за разлика од природниот гас и геотермалната енергија.

Според Просторниот план на Р. Македонија во 2010 год. најголемо учество се предвидуваше на течните горива, а се планираше и поголемо учество на гасовити горива и алтернативните облици на енергија. Спорот околу сопственоста на гасоводот го одложи процесот на гасификација во Р. Македонија, пред сè во домаќинствата каде што е особено потребна. Потрошувачката на електричната енергија во домаќинствата во изминатите години постојано се зголемува заради нејзиното нерационално искористење за подготовка на топла вода и загревање на просториите. Гасификацијата во Р. Македонија може да ја подобри оваа состојба.

За обезбедување на потребните количини на енергија во 2005 год. сопственото производство учествува со 60,51%. Со Просторниот план на Р. Македонија во 2010 год. по сценарио на најмал и најголем стопански развој (ниска и висока варијанта), учеството на сопственото во вкупното производство е планирано да изнесува 64% односно 67%.

Потрошувачката на јаглен во 2005 год. изнесува 7.533.697 тони од кои најголем дел (94%) припаѓа на сопственото производство на лигнит 7.093.000 тони за термоелектраните, а увезени се 102.600 тони камен јаглен и 108.337 тони кокс за индустријата во Р. Македонија.

Со Просторниот план на Р. Македонија, во 2010 год. (според ниската варијанта) се планира потрошувачката на јаглен да изнесува 7.560.000 тони. Според високата варијанта на развој, до 2010 год. е планирано да се активира и рудникот Брод-Гнеотино за кој АД ЕЛЕМ во 2005 год. ги започна активностите со подготвителни работи и градба на 110 kV далновод за потребите на новиот рудник.

Потрошувачката на огревно дрво во 2005 год. изнесуваше 650.000 м³ додека со Просторниот план на Р. Македонија, во 2010 год. се планира оваа потрошувачка да изнесува 770.000 м³.

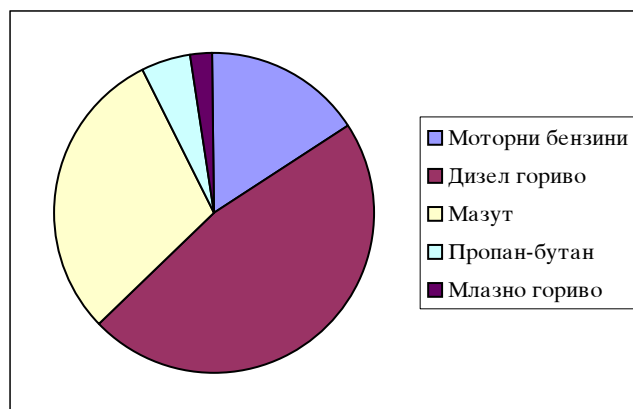
Во 2005 год. вкупното производство на нафтени деривати во Р. Македонија изнесуваше 912.000 тони, увезени се 144.000 тони, а извезени 298.000 тони деривати на нафта. Рафинеријата ОКТА во 2005 год. преработи 939.484 тони сурова нафта.

Табела: Потрошувачка на нафтени деривати во Р. Македонија и производство во Рафинерија ОКТА (во тони)

Вид на дериват	Потрошувачка во РМ	Производство во ОКТА
Моторен бензин	121.782	191.901
Дизел гориво	351.627	382.689
ТНГ-(пропан-бутан)	37.907	22.969
Мазут	230.000	298.570
Млазно гориво	16.593	14.960
Друго (битумен и сл.)		901
Вкупно	757.909	911.990

Со Просторниот план на Р. Македонија, во 2010 год. се предвидува потрошувачката на сите видови течни горива да изнесува 685.500 тони, а на мазут 990.500 тони. Приметна е голема разлика во предвидувањата на потрошувачката на мазут, пред се заради некористењето на ТЕЦ Неготино чие работење односно неработење е тесно поврзано со потрошувачката на мазутот.

График: Потрошувачка на нафтени деривати во 2005 год.

Многу голема разлика постои помеѓу планираната потрошувачка на гасовити горива за 2010 год. и реализираната во 2005 год. Планираната количина на природен гас изнесува 1230×10^6 нормални м³, додека потрошувачката во 2005 год. изнесуваше $77,32 \times 10^6$ нормални м³. Разликата се должи во застојот на гасификацијата во Република Македонија. Најголеми потрошувачи на природен гас во 2005 год. се: Макстил, Митал стил и ЕСМ со 65,5% од вкупната потрошувачка.

Во 2005 год. потрошувачката на геотермалната енергија изнесува 1.729.323 м³ односно 301 TJ. Со Просторниот план на Р. Македонија, до 2010 год. се планира да се искористува целокупниот експлоатационен потенцијал во Македонија кој има вредност од 1000 TJ.

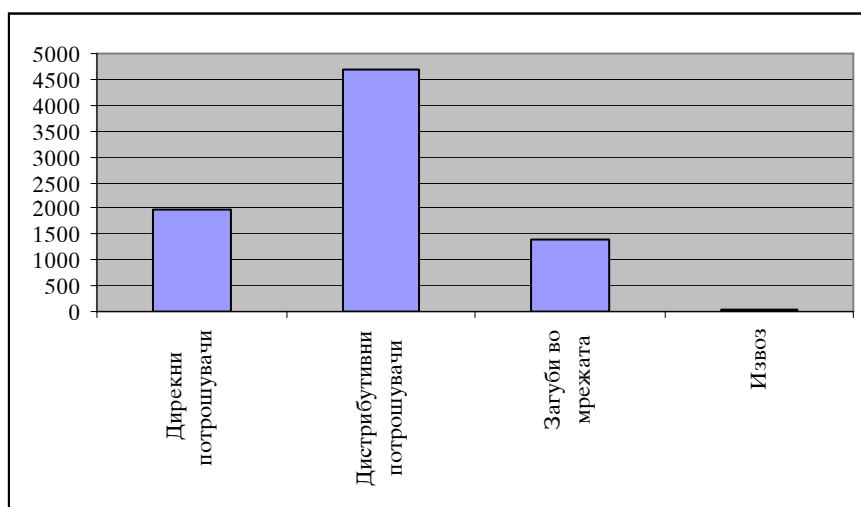
Потрошувачката на електрична енергија во 2005 год. изнесува 8.121 GWh додека пак со Просторниот план на Р. Македонија, во 2010 год. според ниската

варијанта потрошувачката ќе изнесува 8.660 GWh, а според високата варијанта 10.950 GWh.

По категории на потрошувачи најголемо учество во 2005 год. има дистрибутивната потрошувачка со 58%, дирекните потрошувачи со 24,2%, а загубите изнесуваат 17,4%.

Табела: Потрошувачка на ел. енергија (во GWh)

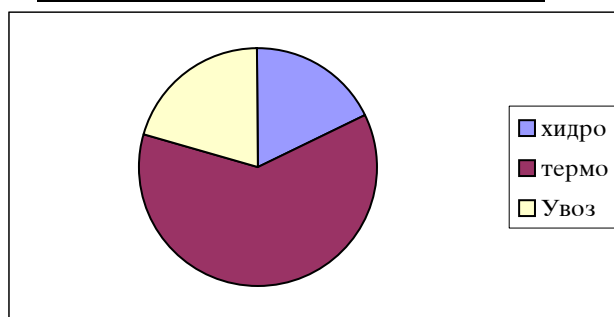
Дирекни потрошувачи	1962.2
Дистрибутивни потрошувачи	4705.7
Загуби во мрежата	1413.1
Извоз	39.9
Вкупно	8120.9

Според дирекните потрошувачи, најголемо учество во потрошувачката на електрична енергија имаат Силмак (34%), Фени (27%) и Макстил (11%).

Табела: Потрошувачка на ел. енергија во 2005 год. (GWh)

Хидроенергија	1495
Термоенергија	4964
Увоз	1662
Вкупно	8121

Во потрошената електрична енергија за 2005 год. термоенергијата учествува со 61%, хидроенергијата со 18%, а увозот учествува со 21%.

Електиродистрибутивна мрежа

Електроенергетскиот систем на Република Македонија, треба да постигне ниво на изграденост и опременост што ќе може да обезбеди висок степен на доверливост на испорачаната електрична енергија за сите потрошувачи.

Табела: Изградени објекти во ЕСМ Дистрибуцијата и продажбата на електрична енергија во 2005г.

	Подружница	TS 35/10 kV	35 kV водови	TS 10/0,4 kV	10 kV водови	0,4 kV водови
1	Скопје			45	12.4	21
2	Тетово			23	3.3	2.3
3	Куманово			11	1.2	3
4	Битола			6	1.2	2
5	Охрид		18	0	3.3	3.5
6	Велес			4	8	8.3
7	Штип	1	3	3	1.2	4
8	Струмица			18	10	5
9	Гостивар			8	3.4	1.6
10	Струга			9	2.8	1.5
11	Кичево			14	5.5	2.5
12	Прилеп			5	1.2	7
13	Кочани			8	5	4
14	Крива Паланка	1		3	5.6	7
15	Катово			2	2	1
16	Прибиштип			1	0.9	0
17	Свети Николе			1	2.4	5
18	Делчево			3	7.5	2.2
19	Берово			3	5	2.6
20	Радовиш			4	0.7	2.7
21	Валандово			2	3	3
22	Кавадарци			8	12.3	2.2
23	Неготино			1	4	0
24	Гевгелија			4	1.5	1.8
25	Ресен			0	0	0
26	Дебар			6	0.5	3.5
27	Виница			2	3.3	1
28	Македонски Брод			2	0	0
	Вкупно	2	21	188	105.3	98.3

Од добиениот Информативниот лист за состојби и промени во просторот, во општина Виница евидентирано е започнување на градежните работи за градба на 110 kV трафостаница во круг на постојна ТС 35/10 kV Виница.

Конективни водови

Во последниве години Р. Македонија е увозник на електрична енергија. И во наредниот период се предвидува увоз на значителни количини на електрична енергија и моќности. Тоа ја потенцира важноста на меѓусистемските водови кон соседните електроенергетски системи (ЕЕС). Притоа, треба да се има во предвид дека, недоволен број на меѓусистемски водови може да придонесе интерниот ЕЕС да не може наполно да ги извршува своите основни функции и дека, од друга страна, преголем број на такви водови може значително да ги зголеми вкупните трошоци на системот.

Бројот и карактеристиките на меѓусистемските водови треба да се во согласност со потребите и можностите, во прв ред, на интерниот систем. Без познавање на обемот на очекуваните транзити и економските ефекти што од нив произлегуваат, тешко може да се оправда инвестицијата во уште еден интерконективен вод. Р. Македонија досега има изградени конективни водови кон Р. Грција и Косово, а во изградба е водот од Штип кон Р. Бугарија. Во план е градбата на водови кон Србија (од Скопје-5), кон Р. Албанија (од Битола-2) и уште еден кон Р. Грција (од Битола-2).

Нафтовод АМБО

Во Просторниот план на Р. Македонија за нафтоводот АМБО предвиден е коридор кој минува низ Струга-Охрид-Битола-Велес-Кратово-Деве Баир но заради заштита на Охридското езеро и други постојни и планирани водотеци, акумулации, природни реткости и други стратешки простори, предложен е нов порационален коридор, усвоен од Владата на Република Македонија.

Нафтоводот АМБО започнува од црноморското пристаниште Бургас, минува низ Р. Македонија и завршува во албанското пристаниште Валона. Во Македонија влезот на нафтоводот е кај Деве Баир на Македонско-Бугарската граница и преку Крива Паланка - Свети Николе - Велес - Крушево - Богомила - Сопотница-Ботун кај Лакаица влегува во Р. Албанија. Овој коридор е усвоен од Владата на Република Македонија на осумдесет и шестата седницата одржана на 24.05.2004 год.

Заклучни согледувања

Во Просторниот план на Р. Македонија, со експертскиот елаборат за развој на енергетиката во Р. Македонија, изработени се етапни прогнози за 2010 и 2020 год. за ниска и висока варијанта на развој. Усвоените просечни годишни стапки на пораст од 4% и 4,6% за ниската односно високата варијанта на развој, се предимензионирани, така да добиените вредности за потребната енергија се многу поголеми од остварената потрошувачка. Потрошувачка во 2005 год. одговара на планираната (со Просторниот план на Р. Македонија) за 2000 год. додека планираната за 2005 год. е поголема за 33% според ниската и 50% според високата варијанта на развој. По поединечни категории на потрошувачки, реално е планирана потрошувачката на јаглен, дрво, течни горива (без мазут) и електрична енергија додека пак потрошувачката на мазут, гас и алтернативните облици е планирана со многу висока стапка на пораст. Учеството на сопственото производство во вкупната потрошувачка е во рамките на планираното со Просторниот план на Р. Македонија.

Сложеноста и долгорочноста на процесот на подготовка на изработка на електро-енергетските извори, потребата од ангажирање на значајни финансиски средства како и релативно долгите периоди на изградба и враќање на вложените финансиски средства за овие објекти, ја наметнува потребата од навремено планирање и согледување на потребните финансиски средства неопходни за обезбедување на планираниот развој на електро-енергетиката. За изградба и модернизација на производните, преносните и дистрибутивните објекти неопходно е континуирано инвестирање во електростопанството.

Со Просторниот план на Р. Македонија увозот на електрична енергија во 2010 год. се планира да изнесува 123 GWh според ниската варијанта и 317 GWh според високата варијанта на развој. Овие количини веќе се надминати (увозот во

2005 год. изнесува 1662 GWh односно 20% од потребите) што укажува дека не е запазена предвидената динамика за градба на електро-енергетските извори. Неопходни се вложувања во нови, економско исплатливи енергетски објекти. Ограничените сопствени средства го насочуваат развојот на енергетиката преку финансиска поддршка од странски и домашни компании, на кои преку јавен тендер ќе им се даваат концесии. Заедничкиот Европски енергетски пазар, дава можност за вклучување на земјата во соседните енергетски проекти (како електраната во Белане) воведување нови енергенси, гасификација итн.

4.7.2 Комуникациски и доставни системи

Телефонска мрежа

АД "Македонски Телекомуникации" за своите корисници обезбедува широк опсег на услуги како што се: говорни услуги вклучувајќи услуги со додадена вредност, услуги за пренос на податоци, пристап до Интернет, мобилни телекомуникациони услуги, јавни говорници. Електронско-комуникационите услуги се обезбедуваат врз основа на добро воспоставената комуникациска мрежа со примена на најсовремени технологии.

PSTN/ISDN мрежата е организирана на: меѓународно ниво, секундарно или национално/транзитно ниво и примарно или локално ниво. Во 2005 год. инсталираниот капацитет на ова мрежа изнесува 663.664 со што е постигната густина од 33 телефонски приклучоци на 100 жители. Со Просторниот план на Р. Македонија во 2020 год. планирана е густина од 43 телефонски приклучоци на 100 жители.

Табела: Број на инсталирани и активни телефонски приклучоци во 2005 год.

	PSTN	ISDN BRA	ISDN PRA	Вкупно тел.приклучоци	Густина на тел. прикл. на 100 жит.
Инсталиран капацитет	663.664	18.845	674	683.183	33
Активен капацитет	536.121	14.602	459	551.182	27

Од останатите видови на услуги и мрежи во 2005 год. регистрирани се:

- 632 активни претплатници на МАКПАК мрежа
- 362 VPN корисници
- 2500 јавни говорници
- 89.829 Интернет корисници

Со Просторниот план на Р. Македонија во 2020 год. се планираше бројот на Интернет корисниците да изнесува 80.000, што значи дека овој број е надминат.

Во 2005 год. инсталирани се мал број на нови телефонски центри и мрежа во Македонија и тоа во:

- с.Долно Јаболчиште (Чашка) тел.центра за 320 броја и тел. мрежа (6,5 км меѓу Горно и Долно Јаболчиште)
- Вевчани тел. мрежа (8,1 км на потег Октиси-Вевчани-Подгорци)
- Куманово телефонска мрежа (2 км)
- Скопје (Центар) телефонска мрежа (32,44 км)
- Баир (Битола) телефонска мрежа (2,1 км)

Развојот на телекомуникациската мрежа се очекува да ги следи најновите техничко-технолошки трендови во светот согласно со условите и потребите на пазарот и ќе биде насочен кон широкопојасните услуги. Во таа насока, во пристапната мрежа особено за поврзување на деловните корисници, се планира оптички кабли со примена на најразновидни технолошки решенија.

Мрежа за мобилна телефонија

Мрежата за мобилна телефонија е изградена согласно GSM технологијата и дава голем број на современи услуги на база на GPRS пристапна технологија.

Од добиените информативни листови за состојби и промени во просторот во општините регистрирани се нови базни станици на двата мобилни оператори Мобимак и Космофон во:

- Свети Наум (Охрид)
- Цер и Белица (Другово)
- Катлановска Бања и Летевци (Петровец)
- Тремник (Неготино)
- Буковиќ (Пехчево)
- Глоѓи (Теарце)
- Кантурски Рид и Близна (Македонска Каменица)
- Неокази и Зеланиград (Пробиштип)
- Руѓинце (Старо Нагоричане)

Во 2005 год. интензивирано е проширувањето на мрежата на Мобимак. На повеќе локации во Македонија започната е изградбата или се веќе изградени вкупно 44 базни станици и 27 репетитори.

Табела: Изградена мрежа на Мобимак во 2005 год.

	Базни станици		Репетитори		Инфраструктурни објекти без опрема	
	локација	општина	локација	општина	локација	општина
1.	Мак.Табак	Кисела Вода	Бучин	Прилеп	Ботун	Дебарца
2.	Симпо	Карпош 2	Дубровница	Кр.Паланка	Манастирец	М. Брод
3.	Визбегово	Чаир	Кетеново	Кратово	Изис	Скопје
4.	Горно Лисиче	Кисела Вода	Пониква 2	Кочани	Катланово	Петровец
5.	Студеничани	Скопје	Калиманци брана	М.Каменица	Блатец Пекљани	Виница
6.	Мечкин камен	Крушево	Костурино	Валандово	Крушје	Ресен
7.	Трубарево	Газибаба	Рабово	Берово	Глува Бразда	Чучер Сандево
8.	Сопиште	Скопје	Студена бара	Куманово	Древеник	Битола
9.	Мала Речица	Тетово	Конавец	Гевгелија	Младо Нагоричане	Куманово
10.	Културен дом	Тетово	Домачки дом	Кр.Паланка		
11.	Касарна	Кичево	Владимирово	Берово		
12.	Тумбе кафе	Битола	Бабино	Д.Хисар		
13.	Железара	Газибаба	Затвор	Штип		
14.	х.Кристал Палас	Прилеп	Владевци	Струмица		
15.	Радовиш	Радовиш	Пантелеј	Кочани		
16.	Костозглобна	Охрид	Секулица	Куманово		
17.	Долни Лакочереј	Охрид	Тиминце	Кр.Паланка		

	Базни станици		Репетитори		Инфраструктурни објекти без опрема	
	локација	општина	локација	општина	локација	општина
18.	Св.Стефан	Охрид	Кожуф Ски-терен	Гевгелија		
19.	Карпош-Зелен Рид	Куманово	Маркова Сушица	Скопје		
20.	Зграда центар	Свети Николе	Волковија	Маврово		
21.	Октиси-Велешта	Струга	Дреновци	Прилеп		
22.	Фурка	Богданци	Зеленград	Пробиштип		
23.	Ратеве	Берово	Незилово	Богомила		
24.	Цера	М.Каменица	Ресава	Кавадарци		
25.	Белица	Д.Хисар	Љубин	Сарај		
26.	Цер	Кичево	Виничани	Велес		
27.	Журче	Д.Хисар	Сретково	Гостивар		
28.	Граничен премин Стење	Ресен				
29.	Опеница	Охрид				
30.	Праленик	Дебар				
31.	Дизајн Фантазија	Кисела Вода				
32.	Гробишта	Велес				
33.	Псача 2	Кр. Паланка				
34.	Дом на АРМ	Скопје				
35.	Пршовце	Тетово				
36.	Бохула	Кавадарци				
37.	Свиларе 2	Кондово				
38.	Селце 2	Тетово				
39.	Требиште	Ростуше				
40.	Орах 2	Куманово				
41.	Огут-Нераф	Кр.Паланка				
42.	Брест-Гошинце	Скопје				
43.	Јаболче 2	Скопје				
44.	Канино	Битола				

Во табелата, во третата колона, наведени се девет локации на кои се изградени инфраструктурни објекти, но без монтирана електронска опрема за целосна функција на базната станица.

Бројот на мобилни претплатници во Мобимак изнесува 859.260 со изградени вкупно 531 базна станица на 372 локации и 2912 примопредаватели. Со тоа покриена со сигнал е 93,5% од територијата и 99,5% од бројот на населението на Република Македонија.

Според Просторниот план на Р. Македонија во 2020 год. се предвидува покриеност од 98% од територијата и 100% на населението во Македонија додека густината, односно бројот на мобилни претплатници на 100 жители да изнесува 25. Остварената густина во 2005 год. на корисници на Мобимак изнесува 42.

Непокриени со сигнал на Мобимак се високите врвови на планините: Шар Планина, Бистра, Бушава, Љуботен Стогово, Баба, Нице, Дрен, Кожуф, Плакенска, Малешевски, Осоговски и др. планини.

Заклучни согледувања

Остварениот број на телефонски приклучоци во Р. Македонија за 2005 год. покажува тенденција на застој во развојот. Така инсталираниот капацитет и остварената густина од 36 телефонски приклучоци на сто жители во 2004 год. е намален на 33 во 2005 год. што пак преставува 77% од планираната густина предвидена со Просторниот план на Р. Македонија во 2020 год. Иако бројот на интернет корисници го достигна планираниот број од Просторниот план на Р. Македонија, но според бројот на интернет корисници Македонија заостанува зад Европските држави.

Многу подобра е состојбата во мобилна телефонија каде е остварена голема покриеност на населението со сигнал (99,5%) и има голема веројатност да се постигне и планираниот (со Просторниот план на Р. Македонија до 2020 год.) процент од 98% покриеност на целата територија.

Во идниот период главен предизвик во полето на телекомуникациите е преминот од мрежи со комутација на кола, главно за пренос на говорен сообраќај, во мрежи на следната генерација (NGN) базирани на IP кои се основа за пренос на податоци со големи брзини при што говорот е составен дел од сообраќајот, компјутерска Интернет мрежа која ќе има брз "broadband" пристап.

Радио-дифузна мрежа

Во 2005 година има изградено мал број на радио-дифузни објекти во Македонија.

Табела: Изградени нови ТВ/УКБ радиодифузни објекти во 2005 год.

Име	Надморска височина (м)	Географски координати	
		источна должина	северна ширина
1. Селце	885.7	20° 56' 56.4361"	42° 02' 03.8476"
2. Брод-Вејце	1439.37	20° 55' 35.0270"	42° 03' 38.2426"
3. Герман	1161	22° 09' 41.80"	42° 18' 14.90"
4. Кованци	378.48	22° 24' 59.3714"	41° 13' 02.8337"
5. Бегниште	490	21° 58' 4.7"	41° 22' 47.9"
6. Бохула	973	22° 08' 59.2"	41° 16' 43.2"
7. Патешка Река 1	1077.81	21° 19' 13.9814"	41° 51' 47.0815"

Процент на покриеност на населението на Р. Македонија со радио и телевизиски програми на МРТ за поодделни програми изнесува за:

- I ТВ програма 99,0%
- II ТВ програма 98,5%
- III ТВ програма 90,0%
- I РА програма 95,0%
- II РА програма 90,0%
- III РА програма 95,0%

Според Просторниот план на Р. Македонија во 2020 год. се планира покриеност од 99% на населението со радио и телевизиски програми, со ниво и квалитет на сигналите според меѓународно пропишаните технички норми.

Заклучни согледувања

И во идниот период развојните планови на ЈП "Македонска радиодифузија" ќе бидат насочени кон:

- изградба на нови пунктови во радиодифузната мрежа за докомплетирање на населението на Р. Македонија со радио и телевизиски програми на МРТ
- проширување на RADIO DATA SYSTEM како составен дел на радио мрежите во VHF-FM подрачје
- воведување на TELETTEXT
- систем за далечинско управување и контрола на емитувани радио и телевизиски сигнали на пунктови од радиодифузната мрежа
- започнување со дигитализација во радиодифузниот систем поточно DVD-T преку експериментално емитување и мерење
- дигитализација на микробрановите врски.

Намаленото темпо на инсталирање на нови радио-дифузни објекти на ЈП "Македонска радиодифузија" создаде простор за инфилтрирање на приватните радио дифузери. Во етерот на Република Македонија, во последните години вклучени се во работа и емитуваат сопствена програма, голем број на повеќе приватни радио и телевизиски студија.

Поштенска мрежа

Во текот на 2005 год. ЈП за поштенски сообраќај "Македонска пошта" во Скопје има отворено шест поштенски единици и тоа:

- Поштенска единица 1125 Скопје-23 во објект на МВР
- Поштенска единица 1112 Скопје-12 во објект на ТЦ Рамстор
- Поштенска единица 1136 Скопје-36 во изнајмен објект на ул. Коце Металец
- Поштенска единица 2425 Ињево во изнајмен објект во с.Ињево
- Поштенска единица 1061 Блаце во изнајмен објект на граничен премин Блаце
- Поштенска единица во с.Слатино (сеуште не е во функција).

Со Просторниот план на Р. Македонија во 2020 год. се очекува вкупниот број на поштенски единици да изнесува 424, при што густината ќе изнесува 4589 жители односно 61 км² на поштенска единица. Со новите единици вкупниот број на поштенски единици во Р. Македонија изнесува 324. Со тоа во 2005 год. остварена е густина од 6242 жители и 80 км² на поштенска единица.

Заклучни согледувања

Процентот на зголемување на поштенските единици ги прави реални и остварливи плановите за развој на поштенската мрежа со Просторниот план на Р. Македонија до 2020 година. И во наредниот период ЈП "Македонска пошта" ќе се стреми кон подобрување на квалитетот во приемот, обработката, транспортот и доставата на поштенските пратки, зголемување на продуктивноста, економичноста и безбедноста во поштенскиот сообраќај со отварање на разни организациони облици на нови поштенски единици, модернизација на целокупната поштенска мрежа за квалитетно и рационално обавување на технолошкиот процес.

4.8. Водостопанство и водостопанска инфраструктура

Појдовна и основна цел во развојот на водостопанството е обезбедување доволна количина на квалитетна вода за водоснабдување со максимално рационално искористување на расположивиот потенцијал и истовремено превземање на мерки со кои ќе се спречи штетното дејствување на човекот врз овој незаменлив "ресурс".

Од областа на водостопанството во Република Македонија во 2005 год. во тек на реализација беа неколку значајни водостопански објекти, но и реализирани се повеќе проекти, претежно од областа на комуналната инфраструктура: водоснабдителни системи и системи за одведување на отпадните води.

Во тек на реализација се: ХС "Злетовица", браната "Лисиче" и браната "Матка II".

ХС "Злетовица" со Просторниот план на Р. Македонија е назначен како комплексен систем од витално значење кој ќе обезбеди вода за регионот во Источна Македонија. Реализацијата на овој проект е започнат во 2004 год. и во 2005 год. тече неговата реализација. Со изградбата на ХС "Злетовица" ќе се обезбеди вода за водоснабдување на населението од општините Штип, Лозово, Карбинци, Свети Николе, Пробиштип, Злетово и Кратово. Со системот е предвидено и наводнување на обработливите површини во овие општини.

Браната "Лисиче" е во завршна фаза и се очекува во текот на 2006 год. акумулацијата да почне да се полни. Основна намена на водите од акумулацијата е обезбедување вода за населението и индустријата во Белес и осум населени места и наводнување на обработливите површини.

Во фаза на градба е браната "Матка II". Намената на акумулацијата е израмнување на водите од ХЕЦ "Козјак", обезбедување вода за наводнување, за индустријата и за производство на електрична енергија.

Во општина Делчево изградена е акумулацијата "Лошана" на река Лошана. Од акумулацијата "Лошана" ќе се обезбеди вода за пиење на седум села и наводнување на 200 ха обработлива површина.

Во развојниот период до 2020 год. со Просторниот план на Р. Македонија предвидено е сите населени места да имаат изградено водоснабдителни системи, односно секој жител да има пристап до квалитетна вода за пиење. Планирањето на развојот на водоснабдителните системи значи проширување и одржување на постојните системи за водоснабдување, зафаќање на нови извори на вода (подземни води, извори, површински вода), одржување, проширување и реконструкција на постојната мрежа.

Во 2005 год. превземени се активности во вкупно 168 населени места за изградба на водоснабдителни системи. Во 106 села изградени се системи за водоснабдување, во 18 села се превземени активности за доградба на водоснабдителната мрежа, а во 22 населени места е извршена реконструкција на постоечката водоводна мрежа. Во фаза на изградба се 22 водоснабдителни системи. Водоснабдувањето е претежно со зафаќање на извори и помал дел од бунари.

Еден од основните принципи во заштитата на животната средина е заштитата на водите, а еден од начините за зачувување на квалитетот на водите е изградба на системи за одведување и пречистување на отпадните води. Изградбата на канализационата мрежа треба да се одвива паралелно со изградбата и проширувањето на населените места. Акцент во изградбата на

системите за одведување на отпадните води треба да се даде на најголемите загадувачи односно на градовите и индустријата.

За одведување на отпадните води превземени се активности во 77 населени места. Во 51 населено место изградени се системи за одведување на отпадни води, во 12 населени места превземени се активности за доградба на канализационата мрежа и само во едно населено место е извршена реконструкција на канализационата мрежа. Во 13 населени места канализационите системи се во фаза на градба.

Изградбата на канализационата мрежа не се одвива паралелно и со изградба на пречистителни станици. Водите се зафаќаат и без третман се испуштаат во најблискиот реципиент. Пречистителни станици изградени се само во 7 населени места, во фаза на градба се 2 пречистителни станици и 2 регионални се предвидени со проектната документација, но не се започнати со изградба. Едната регионална пречистителна станица е предвидена за Богданци, Стојаково и Гавато и втората е предвидена за Ѓиновце и Петралица.

Иако со Просторниот план е зацртано како приоритет на големите загадувачи-градовите и индустријата да биде изградбата пречистителни станици, досега е изградена само во градот Куманово. Се очекува дека во 2006 год. станицата ќе биде пуштена во функција, од како ќе се реализира снабдувањето со електрична енергија.

Во изградбата на системи за регулација на реките и системите за наводнување е вложено многу малку. Причина за тоа може да се бара и во лошата состојба во која се наоѓаат водостопанските претпријатија кои ја имаа главната улога во изградбата и одржувањето на овие системи. Во изминатата година извршено е регулирање на водотеци во Републиката во вкупна должина од 22 км, а во тек е регулација на 2,19 км.

Во развојот на системите за наводнување со Просторниот план е зацртано: реконструкција и рехабилитација на постојните системи и доградба на постојните системи и изградба на нови системи. Дел од системите за наводнување се и малите акумулации. Изградени се две мали акумулации: "Сарандер" во општина Гевгелија и "Годивје" во општина Кривогаштани.

Табела: Преглед на промените настанати во областа на водостопанството и водостопанската инфраструктура во Републиката

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
1	Арачиново	1. Во тек е градба на водоснабдителен систем за Арачиново					
2	Берово	1. Изграден е довод за водоснабдување на с. Митрашинца	1. Изграден е колектор за заштита на Беровско Езеро во должина од 1,5 км и во фаза на градба е пречистителна станица со капацитет од 500 ЕЖ во местото Линако 2. Изградена канализација за с. Русиново во должина од 1,7 км			1. Превземени мерки за заштита од ерозија во с. Русиново на м.в. "Стрч" на површина од 2 ха	
3	Богданци		1. Изграден е колектор во должина од 9,7 км за отпадни води од Богданци, Стојаково и Гавато. Пречистителната станица која е дел од системот не е изградена	1. Изградена е систем за наводнување со вештачки дожд на површина од 1 ха	1. Извршена е регулација на речно корито во должина од 0,65 км		
4	Боговиње	1. Извршена е реконструкција на вод. мрежа за с. Д. Палчиште 2. Извршена е реконструкција и доградба на вод. систем за с. Пирок 3. Изграден е водовод во долж. од 2,4 км за с. Раковец		1. Реконструиран е систем за наводнување - со отворени канали за 3200 ха и систем капка по капка за 2000 ха	1. Извршена е регулација на речното корито во село Д. Палчиште во должина од 0,15 км		
5	Босилево				1. Моноспитовски канал (што води кон Моноспитовско		

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
					блато) се врши ископ на речно корито за заштита од поплави во должина од 14,1км, од с. Муртино до влез на каналот во р. Струмица		
6	Битола	<p>1. Во тек е поврзување на населбата Буковски Ливади на градската мрежа од Битола и изградба на секундарна мрежа со вкупна должина од 3,5 км.</p> <p>2. Изграден е систем за водоснабдување на с. Гопеш со зафаќање на три извори, со вкупна издашност од 4 л/сек. Изграден е довод со должина од 0,776 км и водоснабдителна мрежа од 2,5 км.</p> <p>3. Изграден е водовод за с. Лажец.</p> <p>4. Изграден е РС "Злокуќанска Река" за с. Олевени и Брешани.</p> <p>5. Изграден е систем за водоснабдување во долж. од 1,598 км за с. Трап и Будаково</p> <p>6. Реконструиран е водовод</p>					

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		за с. Трново и Магарево					
7	Брвеница	1. Во фаза на изградба е водовод за с. Теново и Г. Челопек					
8	Валандово		1. Изведен е систем за одведување на отпадните води од селата Удово и Јосифово во должина од 14 км.				
9	Василево	1. Во фаза на градба е систем за водоснабдување на населените места Василево, Градошорци и Ангелци од акумулацијата "Турија". Доводот на вода е со должина од 4,77 км. Во склоп на системот, во месноста "Ташли Баир" кај с. Градошорци, предвидена е филтерница со капацитет од 30 л/сек 2. Изграден е водовод за с. Доброшинци	1. Изградена е фек. канализација во с. Сушево во должина од 5,5 км. Водите без третман ќе се испуштаат во река Сушевска која се влива во реката Струмица.		1. Регулирана е река Сушевска во должина од 100 м 2. Регулирана е река Турија во должина од 100 м		
10	Вевчани	1. Извршена е реконструкција на водоводна мрежа во должина од 8,0 км					
11	Велес	1. Извршена е реконструкција на водоводна мрежа во должина од 8,0 км	1. Изградена е фек. канализација во с. Бузалково				1. Браната "Лисиче" е во завршна фаза. Во 2006 год. ќе започне полнењето на

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации акумулацијата
12	Виница	1. Изграден е водовод з ас. Лаки; довод со долж. од 3,75 км и секундарна мрежа со долж. од 2,11 км	1. За с. Истибања: изграден е колектор со должина од 0,39 км и секундарна мрежа во долж. од 0,175 км; 2. За с. Блатец изграден е колектор во должина од 1,1 км 3. Изградена е фек. канализација за с. Градец	1. Изграден е систем за наводнување во долж. од 1,05 км			
13	Вранештица	1. Приклучени се с. Орлани и Речани на РС "Студенчица". Изградени се и резервоари од по 45 м ³ . 2. Изграден е водовод за с. Дупјанчани од локален извор L=3 км					
14	Врапчиште	1. Изграден е резервоар за с. Топлица. 2. Реконструирана е и адаптирана мрежа за водоснабдување на н.м. Врапчиште I фаза.					
15	Гази Баба	1. Изградена е примарна водоводна мрежа во с. Идризово во должина од 2,313 км 2. Изградена е секундарна мрежа во н.м. Колонија Идризово во должина од 4,772 км. 3. Изградена е секундарна					

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		мрежа во нас. Гоце Делчев во должина од 6,579 км. 4. Изградена е секундарна мрежа во с. Јурумлери во должина од 11,39 км.					
16	Гевгелија		<p>1. Изградена е фек. канализација во вкупна должина од 6,8км, со пречистителна станица за с. Богородица</p> <p>2. Изградена е фек. канализација во с. Миравци со вкупна должина од 1,1 км. Во 2004 год. изведен е колектор во должина од 3,12 км и пречистителна станица.</p> <p>3. Изграден е колектор во долж. од 1,8 км, од Лагуна до пречистителна станица во с. Негорци</p> <p>4. Изградена е улична фекална канализација во градот Гевгелија во вкупна должина од 1,6 км</p> <p>5. Изградена е улична атм. канализација во градот Гевгелија со вкупна должина од 0,9 км.</p>				1. Во тек на градба е микроакумулација "Сарандер" со акумулационен простор од 250.000 м ³ , кај с. Моин
17	Гостивар	<p>1. Изграден е вод. систем за с. Чеграње и Форино</p> <p>2. Изграден е довод за н.м. Србиново - "Балевско Маало"</p>	1. Изградена е улична фек. канализација во Гостивар		1. Извршена е регулација на р. Вардар во должина од 1 км.		

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		<p>3. Изграден е водовод за с. Печково во долж. од 2,9 км</p> <p>4. Изграден е систем за водоснабдување на с. Куново во долж. од 6,0 км</p> <p>5. Изградена е улична водов. линија во Гостивар</p>					
18	Градско	1. Изградена е пумпна станица за водоснабдување на Градско					
19	Дебар	<p>1. Изграден е довод на вода со должина од 10 км, и резервоар од 150 м³, за селата Манастирец и Отишани. Зафаќањето на вода е од изворот Манастирец.</p> <p>2. Извршена е санација, реконструкција и доградба на довод за с. Д. Косоврасти</p> <p>3. Изграден е водовод во долж. од 6,0 км за с. Цепиште-Отишани</p>	<p>1. Изградено е 0,9 км од планирани 1,62 км фекална канализација во градот Дебар</p> <p>2. Во тек на градба е атм. канализација во градот Дебар во должина од 0,4 км.</p> <p>3. Изградена е фек. канализација за с. Селокуќи во долж. од 1,18 км.</p>				
20	Дебарца	<p>1. Реконструирана е водоводна мрежа во с. Белчишта L=3,7 км</p> <p>2. Реконструирана е водоводна мрежа во с. Годивје L=3,56 км</p> <p>3. Во тек е изградба на регионален систем за водоснабдување на селата: Г. и Д. Средоречие, Грко</p>	<p>1. Изградена е фек. канализација за с. Белчишта со пречистителна станица</p> <p>2. Изградена е фек. канализација за с. Оровник во должина од 0,689 км</p>		1. Регулирана е Голема Река во должина од 0,5 км	1. Превземени се мерки за заштита кај м.в. Равен, с. Мешеишта на површина од 5 ха	

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		Поле и Ново Село за кој ќе се зафаќаат води од извори во близина на ХЕЦ "Песочанка"					
21	Делчево	<ol style="list-style-type: none"> 1. Доградена е улична вод. мрежа во градот Делчево во долж. од 160 м; 2. Реконструирана е улична вод. мрежа во Делчево со должина од 1,3 км 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изграден колектор во Делчево во должина на 0,1 км 2. Изградена е фек. канализација во градот со должина од 0,172 м 3. Изграден е колектор во населба Басарица во должина од 0,3 км 4. Во фаза на градба е фек. канализациона мрежа за с. Тработивиште во должина од 4,358 км. 				1. Изградена е акумулација "Лошана"
22	Демир Капија	<ol style="list-style-type: none"> 1. Извршена е доградба на водоводна мрежа во Д. Капија во должина од 0,3 км 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изградена е фек. канализација за с. Корешница во долж. Од 2,7 км 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изграден е систем за наводнување капка по капка: Дрен, Оризари F=0,5 ха; Дрен, Желков Рид F=3 ха; Д. Капија, Араплан F=2 ха; 			
23	Демир Хисар	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изграден е водовод за с. Жван во долж. од 3 км 2. Изграден е водовод за с. Г. Илино во долж. 2,5 км 3. Изграден е водовод за дел од с. Сопотница 4. Реконструирана е вод. мрежа во Д. Хисар во долж. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Во фаза на градба е канализација за с. Сопотница со должина од 3,664 км. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Регулирана е реката во с. Сопотница, во долж. од 0,53 км 2. Регулирана е реката во с. Доленци во долж. од 0,3 км 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Извршена е заштита од ерозија во с. Г. Илино 2. Извршена е заштита од ерозија во с. Слепче 3. Извршена е заштита од ерозија 	

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		од 0,86 км. 5. Реконструиран е резервоар за вода за с. Доленци				во с. Вирово	
24	Дојран		1. Изградена е дел од улична фек. канализација во Стар Дојран 2. Изградена е дел од улична фек. канализација во Нов Дојран				
25	Доленци	1. Изграден е водовод за с. Дулјанчани. Водоснабдувањето е од бунари со потисен цевовод со долж. 6 км 2. Изграден е водовод за с. Бело Поле, Вранче, Средорек во долж. од 13 км. Водоснабдувањето е од РС "Студенчица" 3. Доградба на водовод за с. Долгаец	1. Во фаза на градба е фек. канализација во должина од 5,579 км во с. Дебреште. 2. Изградена е атм канализација во должина од 0,83 км во с. Лажани				
26	Другово	1. Изграден е вод. систем за с. Прострање во должина од 4,54 км 2. Изграден е вод. систем за с. Кладник во должина од 6,14 км. 3. Изграден е вод. систем за с. Извор					
27	Ѓ. Петров				1. Регулирана е р. Лепенец во должина		

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
					од 0,7 км пред влив во р. Вардар 2. Река Вардар регулирана е кај вливот на р. Треска и кај ф-ка "Купром"		
28	Желино		1. Изградена е фек канализација во с. Желино 2. Во фаза на градба е фек. канализација во с. Мерово				
29	Жупа	1. Изграден е систем за водоснабдување на село Коцадик.	1. Реализирано е дел од фекална канализациона мрежа за село Житинени. Од вкупно 2,88 км реализирано е 1,95 км.	1. Изграден е отворен канал во должина од 0,5 км за наводнување на 5 ха обработливи површини во околината на Папарадник			
30	Зајас	1. Изграден е водовод за с. Г. Грешница во долж. од 5,154 км 2. Извршена е реконструкција на вод. мрежа во Зајас	1. Изградена е фек канализација во с. Г. Строгомиште во должина од 5,9 км.				
31	Зелениково	1. Изградена е дистрибутивна мрежа за с. Пакошево и Ново Село со долж. од 7,0 км, 2. Изграден е вод. систем за с. Страхојадица кој се состои од пумпна станица, резервоар и дистрибутивна мрежа со долж. од 2,375 км.					

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
32	Илинден	<p>1. Изграден е приклучок за село Мралино на ВС "Јурумлери" во должина од 2,195 км</p> <p>2. Изградена е секундарна мрежа во с. Мралино во должина од 4,284 км</p> <p>3. Изградени се бунари со хлоринаторски станици во с. Јурумлери</p> <p>4. Изградена е пумпна станица за с. Бујковци, Мршевци и Миладиновци</p> <p>5. Трансмисиона мрежа за с. Бујковци, Мршевци и Миладиновци во должина од 4,851 км</p>					
33	Јегуновце	<p>1. Изградена е секундарна водоснабдителна мрежа во село Копанце во должина од 5 км</p> <p>2. Изграден е систем за водоснабдување на село Шемцево. Системот се состои од бунар, пумпа и потисен цевовод со должина од 0,5 км</p> <p>3. Изграден е систем за водоснабдување на село Братница со должина од 4,2 км</p>					
34	Кавадарци	1. Реконструкција на		1. Изградена е мрежа			

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		градска вод. мрежа во Кавадарци		за наводнување во долж. од 3,0км			
35	Карбинци	1. Изграден е водовод во село Калаузлија во должина од 1,85 км	1. Изградена е фек. канализација во село Крупиште во долж од 4,35 км. Водата без пречистување се испушта во р. Брегалница 2. Изградена е фек. канализација во село Долни Балван во должина од 3,35 км. Водата без пречистување се испушта во р. Брегалница 3. Изградена е фек. канализација во село Аргулица во долж од 4,5 км со пречистителна станица со капацитет од 110м ³ /ден. Реципинет е Аргуличка Река.				
36	Карпош		1. Во фаза на градба е канализација во должина од 3,8 км. за с. Горно Нерези и пречистителна станица за 1.500 ЕЖ				
37	Кичево		1. Изградена е фек. канализација во с. Трапчин Дол 2. Изградена е дел од улична фек. канализација во градот Кичево				
38	Конче	1. Извршена е доградба на вод. систем за с. Конче					
39	Кочани	1. Изграден е водовод за с.	1. Изградена е фек.		1. Регулирана е дел		

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		Пресека во долж. од 2,45км 2. Изграден е водовод за с. Безиково во долж. од 0,97км 3. Во фаза на градба е цевовод за водоснабдување и реконструкција на вод. мрежа во с. Оризари	канализација во с. Бели во должина од 0,35км		од Оризарска Река (Масалница) L=50м		
40	Кратово				1. Во тек е регулација на дол во м.в. "Циганска Маала" со вкупна должина од 0,460км		
41	Кривопаланка						1. Во фаза на градба е микро акумулација "Годивје" со волумен од 22.000м ³ .
42	Крива Паланка	1. Изграден е систем за водоснабдување (бунар, потисен цевовод и резервоар) на с. Конопница од бунари. 2. Изграден е систем за водоснабдување на с. Узем на кој се приклучени и селата Жидилово и Костур. 3. Во фаза на градба е цевовод и зафат на Станечка Река за водоснабдување на К. Паланка	1. Изграден е фек. колектор во долж. од 0,506км во градот К. Паланка 2. Изграден е фек. Колектор во долж. од 0,484 км во населба Белево				

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
43	Крушево	<p>1. Изграден е водовод во с. Белушино во должина од 2,86 км</p> <p>2. Изграден е водовод во с. Селце во должина од 1,0 км</p>					
44	Куманово	<p>1. Изграден е систем за водоснабдување на с. Вакав со должина од 2,53 км</p> <p>2. Изграден е систем за водоснабдување на с. Четирице во должина од 3,3 км</p> <p>3. Извршена е надоградба на филтер станицата и резервоарите од градската водоводна мрежа</p>	<p>1. Изградена е пречистиртелна станица за отпадни води. Се очекува дека во 2006 год. пречистителната станица ќе биде пуштена во употреба.</p> <p>2. Изградена е фек. канализација за с. Лопате во должина од 0,82 км</p> <p>2. Изградена е улична фек. канализација Куманово со вкупна должина од 1,83 км</p> <p>3. Изградена е улична атм. канализација Куманово во вкупна должина од 0,232 км</p>		<p>1. Извршена е регулација на река Кумановка во должина од 2,184 м.</p>		
45	Липково	<p>1. Изграден е водовод за с. Липково и Оризари</p> <p>2. Изграден е водовод за с. Слупчане</p> <p>3. Изграден е систем за водоснабдување на с. Ваксинце (бунар, резервоар, дистрибутивна мрежа во селото)</p> <p>4. Изграден е водовод за с. Извор</p>					
46	Лозово	<p>1. Изграден е водовод за с.</p>	<p>1. Изградена е фек.</p>				

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		Дарфулија во должина од 6 км	канализација во с. Дорфулија, во долж. од 2 км 2. Изградена е фек. канализација во с. Каратманово во долж. Од 1 км 3. Изградена е фек. канализација во с. Лозово во должина од 1 км и пречистителна станица				
47	Маврово и Ростуше	1. Изграден е водовод за с. Жировница 2. Изграден е водовод за с. Дуф 3. Изграден е водовод за с. Болетин 4. Извршена е доградба и реконструкција на водовод за с. Никифорово 5. Во тек на градба е водоводен систем за с. Маврово и М. Анови во должина од 10,782 км и резервоар					
48	М. Брод	1. Изграден е водовод за с. Г. Манастирец 2. Изграден е водовод за селата Ковч и Самоков	1. Во фаза на градба е фек. канализација за с. Д. Манастирец 2. Изграден е приклучок за Село и Зад Рид на канал. мрежа за М. Брод во должина од 3,123 км 3. Реконструирана е атм.				

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
			канализација во М. брод во должина од 1,2 км				
49	М. Каменица	1. Изградена е дел од улчна вод. мрежа во М. Каменица	1. Изграден е дел од колектор за фек. и атм. Канализација во должина од 0,8 км во М. Каменица				
50	Могла	1. Изграден е потисен цевовод за с. Ивањевици 2. Изградена е водоводна мрежа за с. Будаково и приклучок за с. Трап со вкупна должина од 4,019 км.					
51	Нагоричане	1. Во тек на градба е водовод за с. Младо Нагоричане со вкупна должина од 17км 2. Во тек на градба е водовод за с. Стрезовце и Војник со вкупна должина од 5км					
52	Неготино	1. За подобрување на водоснабдувањето во Неготино и околните села изграден е доводен цевовод од постоечкиот и од новиот бунар.	1. Изградена е фек. канализација во с. Дисан, с. Војшанци со должина од 0,61 км 2. Изградена е фек. канализација во с. Пепелиште со должина од 6,29 км	1. Изграден е отворен канал за наводнување во должина од 6 км			
53	Новаци	1. Изградена е филтерница за с. Скочивир					
54	Ново Село	1. Изграден е систем за водоснабдување на Ново	1. Изградена е фек. канализација во Ново Село	1. Изграден е систем за наводнување со			

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		Село од бунар "Штубел" во должина од 28,5 км 2. Изграден е систем за водоснабдување на с. Старо Коњарево од извор на Беласица во должина од 1,4 км. 3. Изграден е систем за водоснабдување во долж. од 2,264 км и филтерница за с. Зубово		вештачки дожд на површина од 10 ха во Ново Село и село Сушица 2. Изграден е систем за наводнување - систем капка по капак на површина од 2 ха во село Колешино			
55	Осломеј	1. Изграден е систем за водоснабдување на с. Поповјани, Јагол и Јагол Доленци во должина од 11,05 км	1. Изградена е фек. канализација во село Црвивци 2. Изградена е фек. канализација во село Србица во должина од 1,4 км				
56	Охрид	1. Извршена е рехабилитација на изворите Горна Белица.	1. Изградена е примарна фекална канализација во село Рача.				
57	Петровец	1. Поврзани се селата Петровец, Ржаничино, Ќојлија и Огњанци на РВС "Јурумлери". За село Ржаничино изградениот довод е со должина од 6,4 км, за с. Ќојлија 1,47 км, за с. Огњанци 4,38 км и за Петровец со должина од 14,0 км. Приклучувањето на овие села на РВС					

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		"Јурумлери" е реализација на постојната техничка документација за водоснабдување на 13 села од општините Гази Баба, Петровец и Илинден. За целосна реализација на водоснабдителниот систем останува да се приклучи уште с. Идризово - општина Гази Баба 2. Изградена е примарна мрежа во с. Петровец со должина од 0,684 км 3. Изградена е секундарна мрежа за с. Петровец со должина од 14,016 км.					
58	Пласница	1. Изграден е водовод за с. Преглово	1. Изградена е фек. канализација во с. Пласница				
59	Прилеп	1. Изградена е водоснабдителна мрежа во с. Волково со вкупна должина од 1,3 км.	1. Во тек на градба е канализационен систем за с. Могила и Кукуречани				
60	Пробиштип	1. Во фаза на изградба е системот "Злетовица" 2. Изграден е водовод за с. Бунеш	1. Изграден е дел од фек. канализациона мрежа во Пробиштип 2. Изградена е фек. канализација во Плешанци				
61	Радовиш	1. Извршено е проширување на системот за водоснабдување на градот Радовиш					

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		2. Извршено е проширување на системот за водоснабдување на с. Подареш					
62	Ранковце	1. Извршена е доградба на системот за водоснабдување на Ранковце, од бунари покрај Ранковачка Река, со должина на цевоводот од 2 км и капацитет од 5 л/сек 2. Изграден е систем за водоснабдување на село Гиновце. Системот се состои од бунари со капацитет од 4,35 л/сек и должина на цевоводот од 4 км	1. Во фаза на градба е фека. канализација заоселата Гиновци и Петралица. Предвидена е и пречистителна станица со капацитет од 180 м ³ /ден. Реципиент е Крива Река. 2. Во фаза на градбата е канализација за Ранковце. Нема пречистителна станица, отпадните води ќе се испуштаат во Крива Река.		1. Извршена е регулација, на една страна, на Ранковачка Река и Голем Дол во Ранковце во должина од 0,3 км.		
63	Ресен	1. Изграден е водовод за с. Љубојно 2. Изграден е водовод за с. Сопотско	1. Изградена е фека. канализација во должина од 10,26 км за одведување на отпадните води од Ресен, Царев Двор и Езерани. 2. Изградена е фекална улична мрежа во Ресен со должина од 0,5 км.	1. Изграден е систем за наводнување систем капка по капак на површина од 100 ха и со вештачки дожд на површина од 2 ха.		1. Превземени се мерки за заштита од ерозија во Општината на површина од 10 ха.	
64	Росоман	1. Извршена е реконструкција на вод. систем за с. Паликура 2. Извршена и реконструкција и проширување на вод.					

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		систем за с. Сирково					
65	Сарај	<p>1. Во фаза на изградба е приклучување на селата Буковиќ и Арнакија на водоснабдителниот систем "Рапче"</p> <p>2. Изграден е вододовод во село Дворце</p> <p>3. Изградени се резервоари за селата Буковиќ 200 м³, Арнакија 150 м³ и Ласкарци 2x100 м³.</p>	<p>1. Изградена е улична фекална канализација во Сарај во должина од 2,0 км</p> <p>2. Изградена е улична атмосферска канализација во Сарај во должина од 0,4 км</p>				1. Во фаза на градба е брана Матка II
66	Свети Николе				1. Во тек е регулација на Горобинска Река во Св. Николе во должина од 0,73 км.		
67	Сопиште	1. Изграден е водоснабдителен систем за селата Г. Соње, Д. Соње, Чифлик, Барово, Св. Петка и Говрлево					
68	Старо Нагоричане	1. Изграден е систем за водоснабдување на с. Стрезовце.					
69	Струга	<p>1. Изградена е секундарна вод. мрежа во с. Лабуништа</p> <p>2. Реконструирана е вод. мрежа во с. Окиси</p>	<p>1. Изградена е фекална канализација во с. Велешта</p> <p>2. Во фаза на градба е фекална канализација во с. Мислешево</p>		<p>1. Во тек е регулација на порој "Брам" во с. Делогожди во долж. од 0,78 км.</p> <p>2. Во тек е регулација на порој "Корошишта" во с. Корошишта во</p>		

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
					должина од 0,675 км.		
70	Струмица	<p>1. Реконструирана е градска водоводна мрежа во долж. од 16,26 км</p> <p>2. Изграден е потисен цевовод во градот од мрежата до резервоар L=0,7 км</p> <p>3. Изграден е систем за вод. и резервоар во с. Баница</p>	<p>1. Изградена е канализација во с. Кукулиш во долж. од 1,04 км</p> <p>2. Изградена е дел од улична атм. и фек. Канализација во градот Струмица</p>				
71	Студеничани	<p>1. Изграден е вод. систем за с. Цветово кој се состои од 2 каптирани извори, довод со долж. од 6,316 км, резервоар со хлоринаторска станица и секундарна мрежа со долж. од 1,353 км</p> <p>2. Изграден е водовод за с. Д. Количани во долж. од 0,76 км</p>	<p>1. Изградена е канализациона мрежа за с. Студеничани во должина од 9,1 км.</p>				
72	Теарце	<p>1. Извршена е реконструкција и проширување на водоводна мрежа во с. Слатино во долж. од 8 км</p> <p>2. Реконструиран е доводот за с. Непроштено</p> <p>3. Во тек на изградба е зафат на р. Бистрица и цевовод за водоснабдување на с. Теарце, Пршовце и Глоби.</p>	<p>1. Изградена е канализација за с. Доброште L=3км</p>	<p>1. Изграден е отворен канал за наводнување во должина од 3км</p>	<p>1. Регулирана е р. Бистрица во должина од 1,2км</p>	<p>1. Пошумено е покрај р. Бистрица на површина од 1,3 ха</p>	

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
73	Тетово	<p>1. Изграден е водовод во долж. од 1,27 км за с. Селце со зафаќање на вода од извор м.в. "Рокопеч"</p> <p>2. Извршена е реконструкција на водовод во с. Цетчиште</p>	<p>1. Изградба на улична фек. канализација во Тетово</p>				
74	Центар	<p>1. Изградена е улична водоснабдителна мрежа во должина од 0,593 км</p>	<p>1. Изградена е улична фекална канализација во должина од 0,211 км</p> <p>2. Изградена е ул. атмосферска канализација во должина од 2,334 км</p>				
75	Чашка	<p>1. Изграден е водовод за с. Мокрени - довод во долж. од 2,7 км и мрежа во селото со долж. од 0,9 км со резервоар од 50 м³.</p> <p>2. Изграден е резервоар за с. Чашка.</p> <p>3. Изграден е водоснабдителен систем за с. Оморани и населба Васил Антевски (бунар, резервоар и мрежа во долж од 5,4 км)</p>	<p>1. Изградена е фек. канализација во с. Чашка во долж од 0,98 км.</p> <p>2. Изграден е атм. Отворен канал во долж. од 95 м во с. Чашка, за одведување на атм. води од површина од 15 ха кон р. Тополка.</p> <p>3. Во фаза на градба е фек. колектор во с. Мелница</p>				
76	Чешиново Облешево		<p>1. Изградена е фек. канализација за с. Облешево</p>				
77	Чучер Сандево	<p>1. Изграден е систем за водоснабдување на селата с. Годивје, Бањани, Чучер-Сандево, Глуво, Бразда, Мирковци и викенд</p>					

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		населбата Голиово со зафаќање на 4 извори.					
78	Штип	<p>1. Изграден е систем за водоснабдување за с.Ласкавица и Балгалија во долж од 5,61 км.</p> <p>2. Реконструирана е водоводната мрежа во стариот дел од градот Штип</p> <p>3. Доградба на водоводната мрежа во градот</p> <p>4. Извршена е реконструкција на потисниот цевовод за с. Долани</p>	<p>1. Реконструирана е фек. канализациона мрежа во градот Штип</p> <p>2. Изградена е атм. канализација во градот Штип во долж од 0,51 км</p> <p>3. Изградена е фек. канализација за Стар Караорман</p>				
79	Шуто Оризари		<p>1. Во тек на градба е фек. колектор во долж од 3,2км</p> <p>2. Во фаза на градба е атм. колектор во должина од 1,7 км за зафаќање на атм. Води од површина од 415 ха</p> <p>3. Во фаза на почетна работа е изградба на атм. Собирен канал од 1,5 км кој ќе се приклучи во Серава.</p>				

Заклучни согледувања

Долгорочното планирање и реализацијата на активностите во областа на водостопанството и водостопанската инфраструктура и понатаму треба да се одвива во правец на:

- Максимално користење на локалните извори-површинските и подземните води за водоснабдување;
- Одредување и спроведување на мерки за заштита на постојните и идните извори;
- Користење на повеќенаменските акумулации како и поголемите извори на површинските и подземните води, како главни извори за водостопански системи со кои е овозможи изградба на комплексни водостопански решенија преку кои поголем број корисници ќе можат да ги покријат своите потреби од вода;
- Изградба на регионални системи со кои ќе се овозможи префрлање на водите од едно во друго водостопанско подрачје за долгорочно покривање на потребите од вода во сушните водостопански подрачја;
- Третман на водата како економска категорија со што ќе се овозможи оптимално управување со водите при нивното комплексно користење;
- Подобрување на квалитетот на водите до ниво на законски пропишаниот квалитет;
- Максимална заштита на водите преку стриктно спроведување на принципот за заштита на квалитетот на водите на самите изворишта на загадување;
- Унапредување на водниот екосистем со зачувување на природните, вештачките и речните текови;
- Ефикасно спречување на пороите и ерозијата на одредено подрачје со согледување на причините за нивната појава и комплексно решавање на проблемите на целиот слив;
- Активна одбрана од поплави преку изградба на акумулации и пасивна одбрана со реализација на линиски заштитни системи.

4.9. Заштита на животната средина

Концептот на заштита на животната средина утврден со Просторниот план на Република Македонија предвидува мерки за санација, ревитализација и превенција кои се одвиваат преку посебни програми и планови за заштита на водите, воздухот, почвата, шумите, биодиверзитетот, заштита од бучава, техничко-технолошки акциденти, управување со цврстиот отпад и др.

Македонскиот информативен центар за животна средина формиран согласно чл. 40 од Законот за животната средина, се грижи во обезбедување и воспоставување на базата на податоци за состојбата и квалитетот на животната средина, преку собирање, обработка, систематизирање, чување, искористување, дистрибуција и презентирање на податоци добиени од државната мрежа на мониторинг.

Од информативниот систем се обезбедува: база на релевантни податоци, сеопфатни, точни, јавно достапни информации за состојбата на природата,

состојбата, квалитетот и за трендовите во сите медиуми и области на животната средина, како и предвидувања со техниките на моделирање.

Воздух

Од почетокот на 1950-те години емисијата на загадувачки супстанции во воздухот од загадувачи интензивно се зголеми како резултат на брзиот индустриски раст и зголемување на патниот сообраќај. Природните извори на аерозагадување какви што се вулканските ерупции, шумските пожари и ерозијата се помалку од 2% од вкупните емисии предизвикани од човечките активности.

Во денешно време воздухот кој го дишаме е сè почесто загаден. Ова влијае врз здравјето на луѓето и врз деградацијата на животната средина.

Мониторингот на квалитетот на воздухот претставува суштинска задача во рамките на управувањето со животната средина и средство кое се употребува за да се подобри квалитетот на воздухот и животната средина.

Резултатите од мониторингот треба да бидат основа за идните одлуки во однос на подготвување на планови и превземање на конкретни акции, како и да се искористат за информирање на јавноста.

Во септември 2004 година е усвоен новиот **Закон за квалитет на амбиентниот воздух**.

Бидејќи сеуште нема донесено подзаконски акти за гранични вредности према ЕУ директивите, за споредување на податоците се користи член 4 од стариот Закон за заштита на воздухот од загадување "Сл.весник на РМ", бр. 20/74, така да сите податоците кои се добиваат се споредуваат со МДК, а за оние концентрации на загадувачки супстанции за кои според Законот нема МДК, се користат Директивите на ЕУ.

Загадувачки супстанции	Максимално дозволени концентрации	
	Поединечна	Среднодневна
Сулфур диоксид - SO ₂	500 µg/m ³	150 µg/m ³
Чад	150 µg/m ³	50 µg/m ³
Азотен двооксид - NO ₂	85 µg/m ³	85 µg/m ³
Суспендирани честички во воздухот - SPM (ЕУ директива 80/779/ЕЕС)		120 µg/m ³
Озон - O ₃ (ЕУ директива 92/72/ЕЕС)		110 µg/m ³
Јаглен моноксид - CO	3 mg/m ³	1 mg/m ³
Инертен прав		300 mg/m ³
Олово		0.0007 mg/m ³

Покрај Новиот закон за квалитет на амбиентниот воздух, подготвена е и усвоена на седница на Влада Уредбата за гранични вредности за загадувачи во воздухот и прагови на алармирање, која е прв подзаконски акт за воздухот хармонизиран со ЕУ директивите и новиот Закон за квалитет на амбиентниот воздух. Во Р. Македонија мониторингот на квалитет на воздухот се врши со автоматски фиксни мониторинг станици и рачно со земање проби од веќе одредени мерни места.

Мерењето на квалитет на воздухот го вршат следниве институции:

- Завод за здравствена заштита (Скопје, Велес)

- Управа за хидролошки работи (Скопје, Берово, Битола, Тетово, Гевгелија, Куманово, Охрид, Прилеп, Штип, Велес, с.Лазарополе)
- Министерство за животна средина и просторно планирање (Скопје, Битола, Велес, Кичево Кочани, Куманово, Тетово, с.Лазарополе и Кавадарци).

Автоматските мониторинг станици за квалитет на воздухот мерат еколошки и метеоролошки параметри. Од еколошки параметри се:

- CO-јаглен моноксид, изразен во mg/m³
- SO₂-сулфурен диоксид, изразен во μg/m³
- азотни оксиди, изразен во μg/m³
- O₃- озон, изразен во μg/m³
- ПМ 10-суспендирани честички во воздухот со големина помала од 10 микрони, изразен во μg/m³

Вода

Република Македонија спаѓа во групата земји кои немаат доволно количество водни ресурси, а нивниот недостаток особено се чувствува во одредени периоди од годината. Проблемот кој е споменат како глобален претставува главна карактеристика на водните ресурси и во Република Македонија: нерамномерната распределба во време, простор и квалитет. Така, најголемите водни ресурси се распоредени во западните делови на земјата, додека источниот дел се соочува со постојан недостаток на вода, како количество воопшто и количество на соодветен квалитет на постојните ресурси за да се користат за снабдување со вода за пиење и наводнување. Недостатокот на вода во определени периоди од годината, особено во летните месеци, е присутен на целата територија на земјата.

Состојбата на квалитетот на водите во Република Македонија укажува на веќе нарушена природна рамнотежа во водотеците, како последица од загадувањето на реките со органски материи, тешки метали и одредени посебни загадувачи (пестициди, токсични и органски соединенија). Загадувањето е особено големо низводно од градовите, како резултат на испуштањето на непречистени комунални и индустриски отпадни води. Нивото на загаденост на делниците на водотеците кои минуваат низ помалку населени подрачја е нешто пониско.

Сето тоа наметнува потреба од редовно следење на квалитетот и квантитетот на водотеците во Република Македонија.

Согласно постојната законска регулатива:

- Според чл. 40 од Законот за животната средина ("Сл. весник на РМ" бр. 53/05) Македонскиот информативен центар за животна средина се грижи за обезбедување и воспоставување на базата на податоци за состојбата и квалитетот на медиумите на животната средина;
- Условите и начинот на употреба и користење на водите, заштита на водите од исцрпување и загадување се регулира со Закон за водите ("Сл. весник на РМ" бр. 4/98);
- Со Уредбата за класификација на водите ("Сл. весник на РМ" бр. 18/99) се врши класификација на површинските води (водотеци,

езера и акумулации) и според намената и степенот на чистота се распоредуваат во 5 класи;

- Со Уредбата за категоризација на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води ("Сл. весник на РМ" бр. 18/99) природните и вештачките водотеци, делниците на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води се делат на 5 категории;
- ISO стандарди - се користат при обработка на податоци за квалитет на отпадна вода од Алкалоид.

Отпад

Секоја материја или предмет што човекот ги отфрла, има намера да ги отфрли или од него според закон се бара да ги отфрли, претставува **отпад**.

Отпадот се создава при екстракција на сировини, во процесот на преработка на сировините до полупроизводи или готови производи, при употреба на готовите производи или при било која друга активност на човекот.

Отпадот потекнува од рудниците и каменоломите, индустријата (фармацевтски компании, произведувачи на текстил, прехранбени комбинати итн.), производството на енергија, градежните зафати, земјоделските активности, медицинските установи (болници, амбуланти, лаборатории итн.), комерцијалните објекти (продавници, ресторани, хотели итн.) и од домаќинствата.

Постоечкото законодавство во областа на отпадот, е дефинирано со:

- Законот за управување со отпад („Службен весник на РМ" бр. 68/04)
- Законот за комунални дејности („Сл. Весник на РМ" бр. 45/97, 23/99, 45/02, 16/04)
- Законот за одржување на јавната чистота, собирање и транспортирање на комунален цврст и технолошки отпад („Сл. Весник на РМ" бр. 37/98)
- Законот за животната средина („Службен весник на РМ" бр. 53/05).

Главна карактеристика на **Законот за управување со отпадот** е целосната усогласеност со директивите на Европската Унија, земајќи ги предвид локалните прилики во Р. Македонија со што се обезбедува современ пристап во управувањето со отпадот, согласно европските барања и стандарди.

Со донесување на подзаконските акти, националното законодавство во управувањето со отпадот ќе биде комплетирано и структурирано во согласност со законодавството на ЕУ.

Мониторингот или континуираното следење на управувањето со отпадот е основен предуслов за формирање релевантна база на податоци за состојбата со отпадот.

Законот за управување со отпад предвидува воспоставување на државна мрежа за мониторинг на отпадот, чии што цели се: обезбедување податоци за управувањето со отпадот и влијанијата на отпадот врз животната средина, откривање на негативните процеси и практики, предвидување на развојот, оценка на ефикасноста на преземените мерки за заштита и информирање на надлежните органи за секоја промена на состојбата, како и на креаторите на политики и јавноста.

Во рамките на Проектот „Зајакнување на капацитетот на Министерството за животна средина и просторно планирање“ (2002-2004 год.) беше изготвена **Стратегија за мониторинг на отпадот** како составен дел од Стратегијата на мониторинг на животната средина. Стратегијата ги дефинира задачите и одговорностите при вршење на мониторингот на отпадот и дава насоки за воспоставување на системот за континуирано собирање на податоци за состојбата со отпадот.

Бучава

Бучавата како една од негативните последици врз животната средина е проблем кој е распространет во целиот свет и се јавува како резултат на технолошкиот развој. Најчесто е предизвикана од сообраќајните средства и машини кои се користат во производните процеси.

Согласно Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Р. Македонија и Европската Унија, Националната програма за приближување на националното законодавство кон европското законодавство и препораките од Извештајот за ревизија на состојбите во животната средина (ЕПР), Владата на Република Македонија во својата Програма за работа предложи донесување на Закон за заштита од бучавата и соодветни подзаконски акти. Ова е една од обврските со која треба да се овозможи хармонизација на легислативата на Р. Македонија со легислативата на ЕУ. Министерството го усвои новиот Закон за животна средина кој е во целост усогласен со легислативата на ЕУ и претставува основа за донесување на подзаконска регулатива за бучава.

Овластени институции кои вршат мерење на нивои на бучава во Р. Македонија се:

- **Централна лабораторија за животна средина** при Министерството за животна средина и просторно планирање, која врши само инцидентни мерења најчесто на барање на правни или физички лица
- **Републички завод за здравствена заштита** при Министерството за здравство. Заводите за здравствена заштита во Скопје и Битола вршат проценка на штетното влијание на комуналната бучава над експонираното население.

Мерењата кои се вршени од страна на овластените институции наменети се за да може да се обезбеди непречено:

- Прибирање на податоци
- Систематизација на податоците
- Обработка на податоците
- Воспоставување на база на податоци, со можност за нивно користење
- Определување на таканаречени "црни точки".

Проблематиката во однос на штетната бучава која се емитира во животната средина во Република Македонија е регулирана со следната законска регулатива:

- **Законот за спречување на штетната бучава** ("Сл. Весник на СРМ" 21/84)

Овој Закон е донесен во 1984 година, не е доволно оперативен и применлив бидејќи не е во согласност со постојната регулатива на ЕУ.

Врз основа на овој Закон досега не се донесени подзаконски акти за регулирање на штетната бучава во зависност од различните извори на бучава како што се моторни возила, авиони, железнички сообраќај, градежни машини, апарати за домаќинство и други извори на бучава.

- Одлука за утврдување во кои случаи и под кои услови се смета дека е нарушен мирот на граѓаните од штетна бучава ("Сл. Весник на РМ" 64/93)

Оваа Одлука е донесена врз основа на Законот за прекршоците на јавниот ред и мир ("Сл. Весник на СРМ" 25/72, 29/83, 34/83, 51/88, 19/90 и "Сл. Весник на РМ" 26/93).

- Наредба за задолжително атестирање (хомологација) на моторни возила со најмалку четири тркала во поглед на бучава ("Сл. Весник на РМ" 16/97)

Евиденцирани промени во просјорот

Врз основа на податоците добиени од извештајните единици на општините и други извори, може да се согледаат реализираните активности во доменот на заштитата:

- **Општина Винаца:** во изминатата година од областа за заштита на животната средина е оградена постојната депонија која се наоѓа на 3,5 км од Винаца, со бетонски столбови и поцинковано плетиво до висна од 1,90м и должина од 600м;
- **Општина Карбинци:** во тек е изградба на канализациска мрежа со пречистителна станица со капацитет од 110 м³ за с. Аргулица за кој Реципиент е р. Аргуличка, и канализациска мрежа без пречистителна станица во с. Крупиште и долни Балван за кои реципиент е Брегалничка река;
- **Општина Ново Село:** во тек е изградба на канализациска мрежа за отпадни води во Ново Село и во с. Старо Кољарево;
- **Општина Пробиштип:** отпадните води се собираат во два колектора и тоа колектор во Калничка река и со 3 испуста и колектор во р. Киселичка со 4 испуста; пречистителна станица за с. Ратавица е завршена, но не се приклучени сè уште главните канализациски мрежи на Злетово и Ратавица;
- **Општина Ресен:** во изминатата година има изградено нова канализациска мрежа со должина од 10,26 км за с. Езерани и во Ресен од 0,5 км;
- **Општина Струмица:** изградна на нова атмосферска канализација на ул "Мануш Турновск", атмосферска и фекална канализација на ул. "Гоце Делчев" како и систем за одводнување на отпадни води во с. Куклиш, чистење на дел од корито на р. Водочица, чистење на отворен атмосферски канал на ул. "Кр.Република", чистење на отворен атмосферски канал на ул. "Св. Илија";

- **Општина Теарце:** изграден е канал за одводнување на отпадни води со должина од 3 км; регулација на дел од коритото на р. Бистрица со должина од 1,2 км; превземена е акција на собирање на цврстиот отпад од дивите депонии во: с. Нераште, с. Доброште, с. Теарце, с. Глоѓи, с. Провоце, с. Слатино, с. Непроштено и с. Лешок;
- **Општина Штип:** во изминатата година ги има превземено следниве активности за реализирање на Просторниот план на Р. Македонија: реконструкција на водоводна и канализациска мрежа во стариот дел од градот, извршено е поврзување на индустрискиот крак од колекторот за фекална канализација со колекторот за отпадни води во населба Балканска во Штип; во моментот се врши реконструкција на канализациската линија на ул. "Јосив Ковачев", од градскиот плоштад до р. Отиња. По преселување на градската депонија од месноста Трештена скала се врши доуредување со насип на земја и отпаден материјал во слоеви;
- **Општина Шуто Оризари:** изградена е канализациска мрежа на ул. "Иљо Војвода" и завршен е колекторот кој започнува од затворот Шуто Оризари, по ул. "Шуто Оризари", ул. "Македонско Косовска Бригада", преку Булевар "Југославија" до приклучок кај надвозникот на Битпазар.

Во текот на 2005 год. реализирани се и следниве проекти од областа на заштита на животната средина во рамките на **активностите на Министерството за животна средина и просторно планирање** во соработка со НВО, други здруженија и институции:

- **Учество на 11-та Конференција на страните на рамковата конвенција за климатски промени на ОН и Првата конференција на страните кон протоколот од Кјото**, како еден најголемиот настан од областа на животната средина на деценијата, која беше одржана во Монреал, Канада;
- Во соработка со Градското здружение на ликовни педагози на 05.12.2005, во Рамстор Мол, организира **меѓународна детска ликовна изложба-Флора и Фауна извор на убавината и животот**, каде МЖСПП е главен покровителна изложбата;
- Изградба и пуштање во употреба на **санитарна депонијана** 01.11.2005 год. во **Русино- Гостивар**, со комплетно финансирање на проектот;
- **Пошумување** пред Македонска радио телевизија на 16.11.2005 год.;
- Пошумување на **Водно** во соработка со Мобимак и паркови и зеленило на 16.11.2005 год. на локациите "Долги Рид", "Марково Крувче" и "Стар Шумњак";
- Во соработка со локалната самоуправа се изврши пошумување во **Ресен** на локација " Долги Рид" на 18.10.2005г.;
- Во соработка со локалната самоуправа на 16.10.2005г. се изврши пошумување во **Куманово** на локација покрај Булеварот "Октомвриска револуција", се изврши пошумување на Османов Рид кај Градска депонија, Манастирот Бељаковце и Карпински манастир;

- Во соработка со локалната самоуправа на 15.10.2005г. се изврши пошумување во **Струмица** на локација "Два Пата";
- **Проект за заштита на планината Пелистер**, во соработка со Швајцарската влада. На 30.09.2005 беше промовирана **планинска патека Брајчино-Големо Езеро**;
- **Заштита на Беровско Езеро**, во соработка со локалната власт отпочната е реализација на Главниот Колектор за фекална канализација со должина од 1800м и изградба на Пречистителна станица за третман на отпадни води за 500 е.ж.;
- Во соработка со локалната власт и НВО во **с. Лениште-општина Прилеп** на 25.09.2005г. е изведена акција за **пошумување во селото**;
- Од 16-19/06.2005 г., во детското одмаралиште "Малешево" во Берово е одржан трет **ГЛОБЕ семинар за обука на наставници** кои ја спроведуваат ГЛОБЕ програмата во училиштата во Македонија. Организатор на семинарот е Министерството за животна средина и просторно планирање, во соработка со Мировниот корпус во Македонија и Министерство за наука и образование;
- Поставување на **мобилен мониторинг станица за мерење на квалитетот на амбиенталниот воздух во Кавадарци** на 13.06.2003 г.;
- На 5-ти Јуни 2005 е обележан Светскиот Ден на животната средина со фокусирање на вниманието врз значењето на животната средина и поттикнување политичко влијание и активност;
- На 02.06.2006 е организиран **Еко-фестивал во Охрид**, со цел да се стимулира телевизиското творештво посветено на заштитата на животната средина и културното наследство, да се опоменува и анимира свеста на јавноста за ангажман околу подобрување на состојбите во оваа област и едукација на населението во оваа насока од најрана возраст;
- На 11.03.2006г. е одржан семинар во соработка со Државниот секретаријат за економски прашања на Швајцарија, за презентирање на **проектот "Управување со Брегалнички речен слив"**;
- На 16.02.2005 се потпиша протокол за изработка на **втор национален извештај за климатските промени**, како редовна обврска на Државата кон Рамковната Конвенција на ОН за климатски промени, како и Протоколот од Кјото.

Во рамките на своите активности за **подигање на јавната свест** кај граѓаните за подобрување на квалитетот на животната средина, Министерството во соработка со НВО има организирано **"Кампања за замена на пластичните кеси со платнени торби"** во Скопје на 05.07. 2005г. и во Охрид на 17.09. 2005г.

Проекти реализирани во 2005:

- **Проект за зачувување на планината Пелистер-Нацрт** план за управување со НП Пелистер;

- **Национален план за управување со цврст отпад**, септември 2005, како дел од Националната КАРДС програма;
- **УНЕП/ГЕФ Проект за Развој на Национални рамки и за Биосигурност**, Главна цел на Националниот Проект претставува развој на Националната рамка за Биосигурност во согласност со релевантни провизии на Картагена Протоколот за Биосигурност;
- **Национален еколошки акционен план 2, (НЕАП 2)**, со него ќе се дефинираат рамките на планирање и управување во животната средина и активностите кои следат за реализација на препораките од НЕАП 1, со цел постепено спроведување на еколошките "acquis" на Европската Унија;
- **Тековни проекти на канцеларијата за заштита на озонска обвивка:**
 1. Замена на метилбромид во земјоделството
 2. Институционално зајакнување, Фаза 1, Фаза 2 и Фаза 3
 3. План за управување и раководење со разладни средства и уреди.

Заклучни согледувања

Согласно изнесените извештаи и состојби може да се заклучи дека во областа на заштитата на животната средина се работи перманентно на повеќе сегменти.

Се делува на подигање на **јавната свет** кај граѓаните за заштитата на животната средина преку семинари во образовниот сектор, јавни манифестации (ликовни изложби, фестивали и сл.), со активности за пошумување или чистење на средина во која живееме.

Со воспоставување на **мониторинг** или следење на состојбите со животната средина кај: водата, воздухот, почвата, бучавата и отпадот. Во Македонија постојат автоматски мониторинг станици за мерење на квалитетот на воздухот во Скопје, Берово, Битола, Тетово, Гевгелија, Куманово, Кичево, Кочани, Охрид, Прилеп, Штип, Велес, с.Лазарополе. Оваа година мобилна автоматска мониторинг станица за мерење на квалитетот на воздухот е поставена и во Кавадарци.

Со изградба на колектори за фекалната канализација и отпадните води и **пречистителни станици** (Беровско Езеро).

Уредување на старите **депонии** и изградба на нова санитарна депонија во с. Русино-Гостивар, како и намалување на бројот на дивите депонии.

Изработка на голем број **проекти** кои се поврзани со заштитата на животната средина како и усогласување на законската регулатива со регулативата на Европската унија во оваа област.

4.10. Заштита на природното наследство

Во Република Македонија заштитата на природата (во тие рамки заштита на биолошката разновидност) и заштитата на животната средина се заснова непосредно на Уставот на Република Македонија (чл. 104-107, чл.108 и чл. 244. ст.2). Уставната рамка е солидна основа за формирање на систем од закони и

други прописи што заштитата на природата ја регулираат во рамките на другите правни области. Тој систем содржи 45 закони, 20 меѓународни договори, 3 уредби, 15 правилници и 25 одлуки на локалната власт. Но како фундаментални се "Законот за заштита на природата" ("Сл. весник на РМ" бр. 67/04) и "Законот за заштита на животната средина" ("Сл. весник на РМ" бр. 53/05).

Законот за заштита на природата е основен закон во остварувањето на дејноста заштита на биолошката и пределската разновидност и заштитата на природното наследство.

Во овој Закон се дефинирани природните богатства, определено е што тие претставуваат, целта на заштитата, видовите на природни богатства, правата и должностите на имателите на природни богатства, регистрирање и јавно одбележување на природното богатство, организација, евиденција и финансирање на заштитата на природното богатство, стручните звања во областа на заштитата на природното богатство и казнените одредби.

Природното богатство се става под заштита според одредбите на законот, без облед на тоа дали е општествена сопственост или сопственост на граѓани, здруженија на граѓани, општествено-политички организации и граѓанско-правни лица и дали се регистрирани.

Законот за заштита на природата ги содржи следниве дефиниции за поимите "природно наследство", "биолошка и пределска разновидност":

"Природно наследство се делови од природата и локалитети кои се состојат од геолошки физичко-географски или биолошки формации или групи на такви формации, кои имаат исклучителна вредност од естетска, конзервациска или научна гледна точка. Природното наследство може да биде: заштитено подрачје, строго заштитен или заштитен див вид, карактеристични минерали и фосили или спелеолошки објекти";

"Биолошка разновидност е севкупност на живите организми како составен дел на екосистемите, а го вклучува разновидието внатре во видовите, меѓу видовите како и разновидието на екосистемите";

"Пределска разновидност е просторна структурност на природните и антропогените пределни составни делови (биолошки, геолошки, геоморфолошки и културни карактеристики)";

"Предел е топографски дефинирана територија што се состои од карактеристичен мозаик од меѓусебно зависни типови екосистеми кои би можеле да бидат или би биле предмет на специфични човекови активности. Развојот на пределот е под влијание на природни или на антропогени фактори или комбинација од двата".

Според степенот на досегашната истраженост и стручно-научните сознанија, во Републиката се регистрирани 265 локалитети кои според своите карактеристики и природни вредности ќе се стават под соодветен режим на заштита.

Преку различни степени на заштита до 2020 год. ќе бидат заштитени следните категории на објекти: 5 национални паркови со вкупна површина од 188.196 ха, 8 строги природни резервати со површина од 13.682 ха, 38 научно-истражувачки природни резервати 11.836 ха, 6 предели со посебни природни карактеристики 13.966 ха, 1 карактеристичен пејзаж 200 ха, 26 посебни природни резервати 5.155 ха, 14 одделни растителни и животински видови 2645 ха и 167

споменици на природата со вкупна површина од 62.886 ха. (Сите овие категоризации се по стариот закон за Заштита на природните реткости).

Вкупната површина која ја сочинуваат споменатите подрачја и објекти изнесува 298.566 ха или 11,6% од територијата на Републиката или зголемување за 4,4% во однос на сегашната состојба.

Од утврдените простори и објекти за заштита, посебна предност се дава на националните паркови, особено на предложените за прогласување, Шар Планина и Јакупица, со оглед на специфичноста на природните вредности и значењето што тие го имаат за регионите во кои се наоѓаат. Вкупната површина под национални паркови во 2020 год. ќе изнесува 188.196 ха, односно зголемување од сегашните 108.338 ха за 79.858 ха нови површини.

Природните резервати (строги природни резервати, научно-истражувачки природни резервати, предели со посебни природни карактеристики, карактеристични пејзажи и посебни природни резервати) се наредната категорија на природни објекти кои по своето значење и површина се од посебен интерес во заштитата на одредени природни појави, процеси и објекти. За заштита се предложени вкупно 106 локалитети од кои денес се заштитени 30 објекти, од кои пак само два се прогласени како строги природни резервати (Езерани на површина од 2080 ха и Тиквешко Езеро на површина од 10.000 ха).

Спомениците на природата претставуваат најбројна група со вкупно 163 објекти кои ќе бидат ставени под заштита до 2020 год. Меѓу нив се разликуваат неколку подгрупи на споменици и тоа: геолошко-палеонтолошки или минералошко-петрографски, геоморфолошки, хидролошки, ботанички, дендролошки и зоолошки. Досега се заштитени 44 објекти како споменици на природата. Тие се распространети низ целата територија на Републиката.

Посебно внимание при заштитата на природните богатства треба да се обрне на начинот, видот и обемот на изградбата што се предвидува во заштитените простори за да се одбегне или да се надминат судирите и колизиите со инкотабилните функции. За таа цел е неопходно почитување на следните принципи:

- оптимална заштита на просторите со исклучителна вредност;
- оптимална заштита на производните природни потенцијали и унапредување на природните блага;
- зачувување на доминантните карактеристики на постојната состојба;
- рационална изградба на инфраструктурата;
- концентрација и ограничување на изградбата;
- оптимална изградба на рекреативната инфраструктура;
- правилен избор на соодветна локација.

Посебна задача во наредниот период претставува продолжувањето на инвентаризацијата и проучувањето на заштитените и загрозените видови флора и фауна во рамките на трајниот програм на заштита на генофондот и работата на Црвената книга на Македонија. Планираниот развој на информативниот систем на Републиката да го вклучи и развојот на информативниот систем за заштита на природата, како дел на овој систем.

Евиденцирани промени во просторот

По основ на новиот Закон за заштита на природата ("Службен весник на Р. Македонија" бр.67/04) во чл. 66 направена е нова категоризација на заштитени подрачја:

1. **Стог природен резерват**, подрачје кое поради своите значајни или карактеристични екосистеми, геолошки или физичко-географски карактеристики или видови, како и изворно сочувана дивина, стекнува статус на природно наследство, првенствено заради спроведување на научни истражувања или мониторинг на заштита;
2. **Национален парк**, пространо претежно неизменето подрачје на копно или вода со особени повеќекратни природни вредности, кое опфаќа еден или повеќе сочувани или незначително изменети екосистеми, а првенствено е наменет за зачувување на изворното, природно и духовно богатство. Тој има научна-истражувачка, воспитно-образовна и туристичко-рекреативна намена;
3. **Споменик на природата**, е дел од природата со една или повеќе природни карактеристики и специфични загрозени или ретки обележја, својства или форми и има посебна научна, културна, воспитно-образовна, духовна, естетска или туристичка вредност и функција;
4. **Парк на природата**, подрачје кое поседува еден или повеќе изворни, ретки и карактеристични компоненти на природата (растителни, габни и животински видови и заедници, релјефни форми, хидролошки вредности и др.);
5. **Заштитен предел**, е подрачје каде што интеракцијата на луѓето со природата во текот на времето создала предел со особени карактеристики и естетско, еколошко, културно-историско или етнографско значење, карактеристични само за тоа подрачје, кое притоа поседува значително висока биолошка разновидност;
6. **Повеќенаменско подрачје**, е подрачје кое се распространува на релативно голема територија на копно или вода, кое е богато со води, шуми или ливади и може да биде искористено за лов, риболов или туризам или за размножување на диви животни.

Во текот на минатата година, реализирани се и следниве проекти од областа на заштита на природата во рамките на **активностите на Министерството за животна средина и просторно планирање** во соработка со НВО, други здруженија и институции:

- Надлежниот орган за вршење на стручни работи за заштита на природата во текот на 2005 година пристапи кон изработка на **новите правни акти** за прогласување во согласност со одредбите на отпочнување на примената на овој закон и новата ревалоризација на заштитените подрачја;
- **Трилатерален проект Преспа парк**, е резултат на "Декларацијата за основање на Преспа Паркот и заштитата на животната средина и одржливиот развој на Преспанските Езера и нивната околина", потпишана од премиерите на трите земји чинители (Р. Албанија, Р. Грција и Р. Македонија), на 02.02.2000г. во Р. Грција. Проектот има за цел да го заштити биодиверзитетот во регионот и да го унапреди неговиот оржлив развој;

- Во месец март 2005 год. во Отешево е одржан седмиот редовен состанок на Координативниот комитет за Преспа Парк, каде беше презентирана можноста за формирање на Прв Прекуграничен Биосверски резерват на УНЕСКО;
- Една од активностите е и швајцарско-македонскиот проект за зашумување на планината Пелистер, се изготви **Нацрт план за управување со Националниот Парк Пелистер**, 29.11.2005г.;
- Потпишан е договор со Швајцарската влада за **реконструкција на Информативниот центар на НП Пелистер**, кој ќе се користи за семинари за националниот парк, едукација и посета на ученици и студенти;
- Проект за заштита на планината Пелистер во соработка со Швајцарската влада. На 30.09.2005 год. беше промовирана **планинска патека Брајчино-Големо Езеро**. (Како една од активностите од првата фаза на проектот е обележување на планинската патека од селото Брајчино до Големото Езеро. Ова е прва планинска патека во Македонија чии попатни станици се детално представени на 9 информативни табли, со опис на карактеристичните места и информации за богатствата на планината);
- Промовирана е едукативната показителна патека под име **Патека на Камењарот**, во рамки на Проектот за заштита на планината Пелистер и во соработка со Управата на НП Пелистер. Патека е долга 14 км, шумскиот дел од патеката е од хотел Молика-Копанки-Магарева Река;
- На 20.06. 2005г. е реализиран проект " **Младински работен камп Стење-Отешево-Сихран 2005**", кој во себе ги интегрира еколошките културните, социјалните и економските развојни цели на регионот, во соработка со НВО и локалното население.

Во рамките на своите активности за подигање на јавната свест кај граѓаните за подобрување на квалитетот на животната средина, Министерството има организирано: "Кампања за заштита на природата **"Зеленото злато на Македонија-Националните паркови"**, НП Пелистер, НП Маврово и НП Галичица.

Од годишните извештаи на општините во врска со имплементација и реализација на Просторниот план на Р. Македонија, се забележува само еден нов предложен споменик на природата од страна на локалната власт во општините инаку тие располагаат со скромни податоци за настанатите промени во оваа област:

Нов предложен предел за заштитен :СТАРО НАГОРИЧАНЕ

Заштитен предел, Татиќев камен, с.Кокино, мегалитска опсерваторија која се наоѓа на 1030 м надморска висина. Археолошките и астрономски анализи покажале дека опсерваторијата е стара преку 3.800 години. Спрема податоците од НАСА, која оваа година ја објави листата на опсерватории класифицирани по старост, онаа опсерваторија се наоѓа на второ место, веднаш после опсерваторијата во Абу Симбел во Египет, Стоухец во Британија и Ангор Ват Камбоџа.

Заштитени природни подрачја кои го имаат сменето стапусот од предлог за заштита во заштитено природно подрачје: НОВО СЕЛО

Споменик на природата, локалитетот **Смоларски водопад**, статусот на заштита од предлог премина во заштитен природен споменик.

Локалитетот се наоѓа на северните падини на Беласица во долниот тек на Смоларска Река на н.в. од 600 м. Водопадот (висок 39-40 м) создаден е по тектонски пат. На дното од водопадот формиран е циновски лонец чија должина во правец на течението на реката изнесува 5 метри, широчината е 11 метри, а длабочината од 0,5 до 0,7 метри. Се наоѓа во гранитни стени. Тој претставува геоморфолошка и хидролошка посебност и туристичка атрактивност. За него важат меѓународен статус од III степен по IUCN и 2-ри режим за заштита.

Заклучни согледувања

Во текот на измината година во областа заштита на природното богатство се превземени сите активности за спроведување на новата законска регулатива, ревалоризација на заштитените подрачја. Забележени се почетоци на отпочнување на препрогласување на заштитеното подрачје Смоларски водопад во Ново Село и внесување на нов заштитен предел Опсерваторијата во с.Кокино.

Со оглед на краткиот временски период од донесување на новиот закон за Заштита на природата од 04 октомври 2004 год., во минатата 2005 година се направени задоволителни активности и подготовки за понатамошно брзо и ефикасно ревалоризирање и ново евидентирање на целото природно наследство во нашата Република.

Превземени се бројни активности од областа на подигање на јавната свест за заштита на природното богатство, особено во областа на образованието.

4.11. Заштита на културното наследство

Планирањето на заштитата на недвижното културно наследство е нераскинлив дел на планирањето на економскиот, социјалниот и просторниот развој на одделни подрачја и земјата во целина, а во тие рамки и на просторното и урбанистичкото планирање. Со планирањето на заштитата на недвижното културно наследство во просторните и урбанистичките планови се утврдува долгорочната политика на просторниот развој на државата и локалната самоуправа во оваа област.

Планирањето на организацијата, уредувањето и користењето на просторот и изградбата на градовите и населените места и другите простори предвидени за станбена и друга комплексна изградба, што е основната функција на просторните и урбанистичките планови, треба да содржи просторен аспект на заштитата на недвижното културно наследство, во активна, позитивна и афирмативна смисла.

Основни плански поставки

Од просторно плански аспект, во Просторниот План на Република Македонија инкорпорирани се конкретни задачи и цели заради заштита, зачувување и ставање во активна функција на развојот на недвижното културно наследство.

Законот за просторно и урбанистичко планирање и Правилникот за поблиска содржина и начинот на графичка обработка на плановите и за начинот и постапката за донесување на просторните и урбанистичките планови ("Сл. весник на РМ" бр. 4/96, 8/96, 18/97, 18/99, 53/01, 45/02 и 51/05) пропишува обврска сите видови на просторни и урбанистички планови да содржат плански мерки за заштита на градителското наследство (заштитени добра), а деталните урбанистички планови и третман на спомениците на културата-градителското наследство.

Информационо-документациската основа на планот содржи анализа и документација за постојната состојба и валоризација на недвижното културно наследство во рамките на планерскиот опфат, што претставува основа за неговата класификација, категоризација и утврдување на режимот на заштита.

Режимот на заштита на недвижното културно наследство, произлегува од одредбите на Законот за заштита на културното наследство, ("Сл.весник на РМ" бр. 20/04), според кои надлежниот државен орган или организација со решение за утврдување на својство споменик на културата, пропишува режим и мерки за заштита.

Вградување на соодветен режим на заштита на недвижното културно наследство во просторен и урбанистички план се врши според **заштитно-конзерваторски основи** за културното наследство (согласно чл. 71 од Закон за заштита на културно наследство).

Заштитно-конзерваторска основа е документациона основа за третманот на културното наследство во просторните и урбанистичките планови. Овие основи ги изработуваат надлежни установи за заштита на недвижното културно наследство, со приоритет и финансиски средства утврдени со годишна и повеќегодишни програми за изработка, што ги донесува Министерот за култура.

Заштитно-конзерваторските основи за културното наследство се изработуваат во согласност со одредбите од Правилникот за содржината и методологијата за изработка на Заштитно-конзерваторските основи за културното наследство ("Службен Весник на Република Македонија" бр. 111/05).

Заштитно-конзерваторските основи ги одобрува и заверува Управата за заштита на културно наследство.

Концептот на организација на просторната или урбаната агломерација, содржана во текстот на нацртот и предлогот на просторниот или урбанистичкиот план, од аспект на заштита на недвижното културно наследство треба да определи и утврди:

- зони за заштита на споменични целини и поединечни споменици, со диференциран режим на заштита;
- контактни зони (критичен периметар) за поединечни споменици, со кои се утврдува односот помеѓу старото и новото, со специфични услови за градба во одделни подзони;
- предлог за ревитализација на најзначајните споменички целини и споменички објекти, со предлози за нивното наменско користење и вклопување во просторната организација;
- резервирани зони за идни археолошки истражувања.

Заштитата на недвижното културно наследство се остварува со негово задолжително вклучување во просторните и урбанистички планови, во плановите и програмите за заштита на животната средина и природата, како и со негов

третман како фактор на одржливиот економски и социјален развој, особено во насоката на развој на културолошкиот туризам, домувањето, специфичните занимања и едукацијата.

Состојби и промени во просторот

Во континуирано следење на промените во просторот и спроведување на Просторниот план на Р. Македонија, согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија ("Сл. Весник на РМ" бр. 39/04), од аспект на недвижното културно наследство во 2005 год. **нема промени во просторот во однос на нови прогласувања на заштитени добра, а интервенциите на културното наследство се однесуваат само на негова непосредна заштита.**

Оваа констатација се базира на податоците добиени од страна на **извештајни единици** (Инфомативни листови), за изработка на Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Р. Македонија во 2005 год. Извор на релевантна информација претставува и Годишниот извештај за 2005 год. на УЗКН (Управа за заштита на културно наследство).

Со оглед на обрвските произлезени од примената на новиот Закон за заштита на културното наследство, јавните установи за заштита на културното наследство, во текот на 2005 год. не спроведуваа акција за валоризација.

Состојбата во однос на бројчаната застапеност и статусот на заштитени добра остана ист како и во претходната 2004 год. Активностите на јавните установи за заштита на културното наследство во 2005 год., се однесуваа на превземање мерки на непосредна заштита на одредени заштитени добра.

Согласно чл. 175 од Законот за заштита на културното наследство, во наредните три години ќе се изврши ревалоризација на целокупното недвижно културно наследство на територијата на Република Македонија.

Целта на започнатиот процес на класификација на културното наследство е да се унифицира разновидноста, што ќе овозможи создавање на кохерентен систем за дефинирање на културното наследство. Тоа е важен предуслов за ревалоризација, со која културното наследство според степенот на неговото значење, ќе биде поделено на две основни категории: од особено значење и значајно културно наследство.

Културно наследство според степенот на неговата загрозеност, може да биде: **незагрозено** и **загрозено** културно наследство (културно наследство во опасност).

Според новата класификација, согласно Законот за заштита на културното наследство ("Сл.весник на РМ" бр. 20/04), недвижното културно наследство ќе се систематизира во три вида: **споменици, споменички целини и културни предели.**

Факт е дека од аспект на недвижното културно наследство за 2005 год. нема промени во просторот, но се случуваат значајни промени во **перцепцијата** на културното наследство.

Процесот на системска реорганизација на заштитата на недвижното, движно и духовното, односно нематеријалното културно наследство во Р. Македонија, започнат изминативе неколку години, генерално се артикулира со донесување на првиот Закон за култура во 2003 год. ("Сл. весник на РМ" бр. 59/03), новиот Закон за заштита на културното наследство во 2004 год. ("Сл.весник на РМ" бр. 20/04), како и со донесување на нови закони за музејска,

библиотечна, кинотечна дејност (кои го третираат целокупниот фонд на културното наследство).

Со новата организација на национална и локална служба за заштита на културното наследство, конституирани се: Управа за заштита на културното наследство, Конзерваторски центри и Музејски установи, Библиотечни установи, Кинетична установа и Државен архив.

Управата за заштита на културното наследство е основана со Законот за заштита на културното наследство ("Сл. весник на РМ" бр. 20/04). Таа има статус на орган во состав на Министерството за култура со својство на правно лице. Како таква, таа е основана по примерот на специјализираните органи (дирекции, агенции, управи, бироа) во над 120 држави во светот, со тоа што нејзиниот назив и правен статус е сообразен со член 5, 7 и 8 од Законот за организација и работа на органите на државната управа.

Со формирање на **Управата за заштита на културното наследство**, за прв пат се воведоа правила на игра, со кои заштитата на културното наследство треба да се насочи кон консолидација на сите нејзини аспекти.

Една од клучните надлежности на Управата е поврзана со стручните активности во поглед на класификацијата на културното наследство, водењето на централната и посебните евиденции за културното наследство (национални инвентари), водењето на Националниот регистар на културното наследство и Националниот информативен систем за културното наследство. Со овој блок надлежности се воведуваат значајни иновации во националниот систем за заштита на културното наследство.

Во инженерии на Управата е вршењето на одредени работи во врска со специјалните облици на заштита, какви што се: превенцијата односно безбедносната заштита на културното наследство, заштитата во случај на вооружен судир, заштитата на нематеријалното културно наследство и друго. Освен тоа, Управата има утврден делокруг на работа и во поглед на сензибилизацијата на јавноста, односно развивањето и јакнењето на протекторската свест.

Факт е дека се работи за мошне специфично поле на дејствување, каде Управата има препознатлива позиција во остварувањето на заштитата на националното културно наследство. Во таа смисла, во текот на 2005 година, како прва година од нејзиното ефективно дејствување, беше поставен приоритет на задачите кои се однесуваат на примената на Законот за заштита на културното наследство.

Од аспект на **нормативно правните работи** во текот на 2005 година реализирани се 3 законски проекти за ратификација на меѓународни договори, односно подготвени се предлозите за донесување закони со предлог на закони за ратификација на следните конвенции: Ревидираната европска конвенција за заштита на археолошкото наследство (Малта, 1992 година); Конвенцијата за украдените и нелегално извезените културни добра, на УНИДРОИТ (Рим, 1995 година); Конвенцијата за заштита на нематеријалното културно наследство (Рим, 2003 година).

Во текот на 2005 година подготвени се 13 подзаконски акти, од кои поголем број се донесени, меѓу кои се: Правилник за методологијата за изработка на заштитно-конзерваторските основи за културното наследство ("Сл. Весник на РМ" бр. 111/05); Правилник за валоризација, категоризација и ревалоризација на културното наследство ("Сл. Весник на РМ" бр. 111/05).

Во текот на извештајниот период дадени се 14 стручни мислења по нацрти на општи акти. Изработени се студиско-аналитички материјали меѓу кои, од особено значење е *Програма за ревалоризација на споменници на културата* за периодот 2006-2008 година, согласно чл. 175 од Законот за заштита на културното наследство.

Во рамките на своите надлежности, како првостепен орган, во текот на 2005 година, Управата за заштита на културното наследство има постапувано по 185 управни предмети, при што има издадено 62 конзерваторски одобренија.

Финални соопредувања

Со донесување на Законот за култура, новиот Закон за заштита на културното наследство, подзаконските акти, закони за ратификација на меѓународни конвенции преку кои македонскиот правен систем ќе биде усогласен со европскиот, воспоставени се нови правила на однесување во областа на заштитата на културното наследство.

Со формирање на Управата за заштита на културното наследство, за прв пат се воведоа правила, со кои заштитата на културното наследство треба да се насочи кон консолидација во сите нејзини аспекти.

Согласно **чл. 175 од Законот за заштита на културното наследство**, во наредните три години ќе се изврши **ревалоризација на целокупното недвижно културно наследство** на територијата на Република Македонија.

Следењето на промените во просторот од аспект на недвижното културно наследство за 2005 год., резултира со констатацијата дека нема промени во просторот во смисла на валоризација на културното наследство, но се настанати значајни промени во **перцепцијата** на културното наследство, со која централната и локалната власт треба да воспостават суштински афирмативен однос кон културното наследство, на кое ќе се гледа како на вредност, а не како на товар.

4.12. Заштита од воени загрозувања

Тргувајќи од проценките за степенот на загрозеноста на оделни сегменти на територијата на Републиката од евентуалните воени дејства, евидентно е сознанието дека на најголемите разорнувања ќе бидат изложени Градот Скопје и другите градови и населени места, а тоа значи дека најголемите загуби и жртви ќе има во цивилното население, што впрочем и се случило во сите досегашни современи војни од глобален и локален карактер.

Од тука политиката на заштита на населението од воени разорнувања, изразена преку просторното и урбанистичкото планирање треба да се насочи во два основни сегмента:

- планирање и уредување на простори погодни за евакуација на населението и материјалните добра и
- планирање и изградба на засолништа.

Проценката на степенот на загрозеноста на одделните локални урбани структури, заснована врз општата оценка и зоните на загрозеноста на Републиката и според констатираните потреби, како и определување на натамошна политика (и конкретни локации) за изградба на нови засолништа ја изготвува и ја спроведува Дирекцијата за заштита и спасување.

4.12.1 Основ за изградба на засолништа

Со одредбите на Законот за просторно и урбанистичко планирање е пропишана обврската, просторните и урбанистичките планови да содржат плански мерки за заштита од воени разорнувања, што подразбира анализа на состојбата со засолништата во урбаниот опфат и нивната валоризација.

Обврската на планирање и изградба на засолништа заради заштита на населението од воени разорнувања во станбените, стопанските, деловните, јавните и другите видови на градежни објекти е уредено со повеќе закони и подзаконски акти: Законот за одбрана (Сл.весник на РМ, бр.42/2001), Законот за заштита и спасување (Сл.весник на РМ, бр. 36/2004 и 49/04), Законот за просторно и урбанистичко планирање (Сл.весник на РМ, бр.51/2005), Уредба за начинот на изградбата, одржувањето и користењето на засолништата и другите заштитни објекти и определувањето на потребниот број засолнишни места (Сл.весник на РМ, бр.80/2005), Уредба за спроведување на спасувањето на населението од урнатини (Сл.весник на РМ, бр.98/2005), Уредба за начинот на применувањето на мерките за заштита и спасување, при планирањето и уредувањето на просторот и населбите, во проектите и при изградба на објектите, како и учество во техничкиот преглед (Сл.весник на РМ, бр.105/2005), Одлука за утврдување на загроени зони (Сл.весник на РМ, бр.105/2005), Правилник за стандарди и нормативи за уредување на просторот (Сл.весник на РМ, бр.2/2002), Правилникот за поблиска содржина и начинот на графичка обработка на плановите и за начинот и постапката за донесување на просторните и урбанистичките планови (Сл.весник на РМ, бр. 2/2002).

Засолнувањето опфаќа планирање, изградба, одржување и користење на засолништата и други заштитни објекти и засолнување на населението, материјалните и културните добра на Републиката. Потребите за засолништа и други заштитни објекти, се планираат според прописите за просторно и урбанистичко планирање, а се предвидуваат во просторните и урбанистичките планови. Засолништата и другите заштитни објекти за заштита на населението се градат според местото на живеење, местото на работа, а на јавни места како јавни засолништа. Според отпорноста засолништата се градат како засолништа за основна, дополнителна и зајакната заштита. Обврска за изградба на засолништа за основна заштита имаат инвеститорите на објектите наменети за телекомуникации, телевизиски, радио и печатени медиуми, значајни индустриски и енергетски објекти, значајни сообраќајни објекти и објекти наменети за јавни здравствени служби, образованието и културата. Уредба за спроведување на засолнувањето (Сл.весник на РМ, бр.93/2005).

Обврска за изградба на засолништа за дополнителна заштита имаат инвеститорите на станбени и станбено деловни објекти. Ова е уредено со Уредба за начинот на применувањето на мерките за заштита и спасување, при планирањето и уредувањето на просторот и населбите, во проектите и при изградба на објектите, како и учество во техничкиот преглед (Сл.весник на РМ, бр.105/2005).

Обврска за изградба на јавни засолништа има Републиката и единицата на локалната самоуправа. Обврската за изградба на засолништа се однесува на загроените зони. Загроените зони ги утврдува Владата и истите се составен дел

на просторните и урбанистичките планови, а се утврдени со Одлуката за утврдување на загрозени зони (Сл.весник на РМ,бр.105/2005).

Засолништата се градат како двоенаменски објекти, со тоа што не смее да се загрози нивната примарна заштитна функција. Засолништата за основна заштита мораат да обезбедат заштита од натпритисок, урнатини, радиоактивни врнежи, хемиска контаминација и пожари, а се проектираат и опремуваат за подолг престој. Засолништата за дополнителна заштита мораат да обезбедат заштита од урнатини, а се проектираат и опремуваат за престој до 48 часа. Задолжителното зајакнување на првата армирана бетонска плоча е во функција на обезбедување од урнатини.

Тековното и инвестиционото одржување на засолништата го вршат сопствениците и корисниците на истите. При опасност засолништето мора да се доведе во функција за основната намена во рок од 48 часа, со непречен пристап за лицата за кои е наменето. Одржувањето, сервисирањето на средствата и опремата во сите засолништа и атестирањето го вршат трговски друштва, јавни претпријатија, установи и служби регистрирани за таква дејност, коишто имаат вработени лица со лиценца за вршење на таква дејност согласно со закон. Градежни зафати со кои се намалува заштитното својство на засолништето не се дозволени. Засолништата и другите заштитни објекти можат да се издаваат под закуп, под услов да не се наруши нивната примарна заштитна функција. Засолништата и другите заштитни објекти се издаваат под закуп од страна на нивните сопственици, а за засолништата и другите заштитни објекти чиј сопственик е непознат, издавањето го врши Дирекцијата. Начинот на изградбата, одржувањето и користењето на засолништата и другите заштитни објекти и определувањето на потребниот број на засолнишни места со Уредбата за начинот на изградбата, одржувањето и користењето на засолништата и другите заштитни објекти и определувањето на потребниот број засолнишни места (Сл.весник на РМ,бр.80/2005), а ги уредува Владата.

Надлежности на единициите на локалната самоуправа

1. Совет на единицата на локалната самоуправа

Во остварувањето на заштитата и спасувањето Советот на единицата на локалната самоуправа ги врши следниве работи:

- заради отстранување на последиците од настанатите природни непогоди или епидемии, епизоотии, епифитотии и други несреќи, ги утврдува обврските на јавните претпријатија, установи и служби од локален карактер кои тие ги основале во:
- гаснење на пожари и спасување на луѓе и имот при сообраќајни, техничко-технолошки и други несреќи;
- расчистување на локални патишта, улиците и другите инфраструктурни објекти во случај на непроодност поради врнежи од снег, наноси од снег, голомразица, наноси од земја предизвикани од силни врнежи, одрони, лизгање на земјиштето и друго;
- укажување на прва медицинска помош во случај на појава на зголемен број на заболени и повредени и спречување на ширењето на заразни болести;

- заштита на животните и растенијата во случај на појава на болести, штетници и други природни непогоди;
- ја следи подготвеноста на единицата на локалната самоуправа за заштита и спасување;
- одлучува за висината на средствата потребни за заштита и спасување од буџетот на единицата на локалната самоуправа;
- одлучува за висината на средствата од буџетот на единицата на локалната самоуправа за надомест на штета од природни непогоди, епидемии, епизоотии, епифитотии и други несреќи и
- одлучува за распределба на хуманитарна помош наменета за настраданото население во единиците на локалната самоуправа.

2. Градоначалник на единицата на локалната самоуправа

Во остварувањето на заштитата и спасувањето на подрачјето на единицата на локалната самоуправа, градоначалникот ги врши следниве работи:

1. го предлага Планот за заштита и спасување;
2. ја следи состојбата во врска со реализацијата на донесените одлуки од Советот на единицата на локалната самоуправа за спречување на настанувањето и за отстранувањето на последиците од природните непогоди, епидемии, епизоотии, епифитотии и други несреќи;
3. одговорен е за подготвеноста на силите за заштита и спасување кои единицата на локалната самоуправа ги формирала;
4. одлучува за ангажирање на силите за заштита и спасување кои единици на локална самоуправа ги формирала;
5. го следи остварувањето на акциите за расчистување на локални патишта, улиците и другите инфраструктурни објекти во случај на настанување на природни непогоди или епидемии, епизоотии, епифитотии и други несреќи на подрачјето на единицата на локалната самоуправа;
6. бара помош во ангажирање на просторните сили за заштита и спасување, формирани кај правните лица од подрачјето на единицата на локалната самоуправа и
7. во услови кога со силите за заштита и спасување од точката 4 на овој член ако не можат да се отстранат последиците од природните непогоди, епидемии, епизоотии, епифитотии и други несреќи, бара ангажирање на републичките сили за заштита и спасување.

Специфично за Градот Скопје е тоа што ги координира активностите во областа на заштитата и спасувањето на своето подрачје. Во заштитата и спасувањето општините од Градот Скопје се должни да соработуваат и постапуваат по насоките од Градот Скопје. За остварување на оваа надлежност Градот Скопје формира Градски штаб за заштита и спасување.

Евиденцирани промени од Информативните листови

Од прикажаните показатели во информативните листови добиени од единиците на локалната самоуправа, во графата 19- Новоизградени или во тек на градба, јавни засолништа- се гледа дека во 2005 година не е изградено ниедно јавно засолниште.

Врз основа на напред наведеното може да се заклучи дека одредбите за изградба на јавни засолништа не се почитуваат воопшто од единиците на локалната самоуправа, иако на тоа се и законски обврзани со Законот за заштита и спасување, чија примена започна од 01 јануари 2005 година.

Последиците од таквата состојба можеби треба да се бараат и во подоцнежното конституирање на единиците на локалната самоуправа, по спроведувањето на локалните избори.

Исто така треба да се напомене дека Дирекцијата за заштита и спасување, ги донесе подзаконските акти што ја регулираат оваа материја во втората половина од годината, односно во период од септември до декември 2005 година.

Токму заради тоа треба да се бараат и причините зарадин ваквата состојба. Сепак мора да се посочи и фактот дека во наредната година треба да се пријде кон примената на законската регулатива за изградба на засолништа, со оглед на фактот дека со донесените уредби подетално е разработена оваа материја и во однос на надлежностите на Советите на општините и градоначалниците и во однос на инвеститорите при проектирањето и изградбата на објектите.

5. ЕВРОПСКА РАМКА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Стратешка цел на Р. Македонија е членството во Европската Унија. Постојниот статус на земја кандидат за членство во Европската Унија пред нашата Држава поставува повеќе задачи насочени не само кон остварување на очекуваните ефекти изразени преку макро резултатите-повисок економски развој, политичка и безбедносна стабилност, понапредно технолошко ниво, повисоко образование и научно ниво, но истот така и вклучување во процесот на трансферирање и примена на насоките и определбите од просторната и регионалната политика практикувана од земјите членки на Унијата.

Новата политичка констелација, техничкиот развој и глобалната поврзаност се битни фактори кои имаат значително влијание врз просторната организација и создавањето на нови контури на Европа.

Рапидниот развој на глобалната економија определува нова мрежа на врски и етаблира нови соодноси помеѓу корпорации, граѓани, градови и региони низ целиот свет. Текуштиот процес на Европската интеграција поставува пред просторното планирање и урбаната политика задачи на супранационално ниво кои треба да се имплементираат во тековниот и иден процес на планирање и организација на просторот и во нашава Држава.

Главни европски политики

За разбирање на европската политика во областа на просторниот развој, која е една парцијална политика, важен е нејзиниот однос кон главните европски политики. Главните европски политики според *Unity, Solidarity, Diversity for Europe, its People and its Territory, 2001; Единство, солидарност и разновидност за Европа, нејзините жители и територијата* се:

- Политика на конкуренција,
- Заедничка земјоделска политика,
- Вработување, човешките ресурси, развој и кохезија,
- Политика на заштита на животната средина,
- Регионална политика,
- Политика на истражувања и развојот,
- Сообраќајна политика,
- Енергетска политика,
- Политика на претприемаштво за средни и мали претпријатија,
- Заедничка политика во областа на рибарство.

Од сите наведени политики, најголемо влијание врз просторното планирање на развојот и територијално уредување на Европската Унија и целиот континент, имаат три политики, те. политика на заштита на животната средина, регионалната политика и сообраќајната политика.

Перспектива на проспорниот развој на Европа (ESDP) и европските регионални проекти во областа на планирање на проспорниот развој

ESDP е донесена со посебна резолуција 1999 г. Тоа е прв формален документ во областа на планирањето на просторниот развој во Унијата од 1989 г., кога е донесена одлука за подготовки на европската стратешка рамка во доменот на планирање на просторниот развој, односно кога Европската унија и Европската комисија отпочнале да соработуваат во оваа област. Овој документ претставува новост во таа смисла што во него одржливоста не се смета само како енвајронментално прифатлив економски пораст и развој (an environmentally acceptable economic development), туку и како просторно урамнотежен развој (a balanced spatial development). Освен тоа, во овој документ на еден нов начин се настојува на усогласување на одлуките од различни сектори според заедничка просторна матрица, за што се користи изразот "секторско планирање со просторни последици" (spatially effective sector planning). Во Хановер, во септември 2000 год., на 12. седница, донесени се **Водечките принципи за развој на европскиот континент (Guiding principles for Sustainable Development of the European Continent)**. Тие не се правно обврзувачки, но во нив е нагласено значењето на територијалната димензија во остварување на човечките права и демократијата. Нивната цел се состои во дефинирање на мерки и политики на просторниот развој со чија помош луѓето во сите држави членки ќе остварат прифатлив животен стандард, што се смета како еден од битните предуслови за стабилизација на демократските процеси и структури во регионите и градовите во Европа, односно нивното активно учество во процесот на европската интеграција и демократизација.

Водечките принципи кои се усвоени во Хановер претставуваат еден документ чија цел е остварување на сеевропскиот одржлив развој.

Донесување на ESDP и сродни документи е, меѓу останато, **манифестација на обновен интерес за стратешки пристап кон организација на урбаниот и регионален простор во Европа** (на разни нивои), што всушност е насочено кон квалитетот на просторот и неговата основна и битна културолошка димензија. На тој начин, **ESDP** е резултат на промените во теоријата и праксата на европското планирање.

Сепак, ESDP е своевиден "кровен" документ, во тоа што има намера да биде до одреден степен обединувачки и за политиките на Европската унија (политика на засилување на конкурентноста, заштита на животната средина, регионална политика, сообраќајна политика, политика во областа на истражувањата, технологија и развојот и др.).

Во последната верзија ESDP претставува планско-развоен документ од индикативен и интегративен вид, значи, еден општ "план/програм" на супранационално ниво. На тој начин, **Унијата е прв голем светски регион кој дефинирал заедничка просторна визија за развој на својата територија.**

Сумарно, ESDP претставува **стратешка политичка рамка за подобрување на соработка помеѓу Европската комисија, државите членки и нивните региони и градови**, односно за усогласување на разни политики. Со овој документ е дефинирана една просторна визија за развој на територијата на Унија, со што ESDP е промовирана како рамка на политиката и референтен документ во доменот на одржливиот просторен развој (со што се инсистира на почитување на

сите главни принципи на одржливост - еколошки, економски, социјални и културни). Иако не е задолжителен, тој ги дефинира политичките опции и "водич/насоките" за донесување на одлуки на сите управувачки нивои (од супранационално односно европско, на еден крај, преку национално/државно и регионално, до локално, на друг) што би водело кон одржив и урамнотежен развој.

Европска мрежа на опсерватории на просторното планирање (ESPON) и други информатичко статистички поддршки

Остварување на ESDP е поддржано со паралелна статистичко-информатичка и истражувачка поддршка под името Европска мрежа на опсерватории на просторното планирање (ESPON. European Spatial Planning Observatory Network-Study Programme on European Spatial Planning), која е покрената од Европската комисија и владите на држави членки на Европската унија 1998 г. и потоа реализирана во текот на следните две години на истражување. Оваа програма продолжува во периодот 2002-2006 г. во рамките на *INTERREG III B*.

Програмата е покрената со цел да се идентифицираат можните институционални, правни, административни и финансиски параметри за мрежа на истражувачки институции кои би биле собрани во рамките на ESPON. Истражувањата базираат на користење на повеќе десетини индикатори, кои треба да дадат опфатен, детален и сигурен увид во различноста на компонентите на единствениот европски простор (региони, градови, просторни оски и др.), од следните седум групи: 1. Географска положба, 2. Економски потенцијал, 3. Социјална интеграција, 4. Просторна интеграција, 5. Оптоварување на земјиштето, 6. Природно наследство и 7. Културно наследство.

Во една важна димензија, целиот овој потфат тече паралелно со многубројните активности на разните меѓународни институции и организации кои работат на развивање на разни системи на индикатори за одржлив развој и тнр. "озеленување" на националните и супранационалните системи на сметководство. Меѓу основните видови индикатори (со кои се изразува состојбата на средината и развојот, за разлика од оптоварувањето и одговорот), особено се нагласува важноста на последните, бидејќи тие претставуваат најсигурна мерка со која може да се изрази успех/неуспех на одредена политика во областа на заштита на животната средина и одржливиот развој. Покрај овие мерки, во некои држави веќе е воведено користење на тнр. синтезни, односно композитни показатели, како што се HDI (Human Development Index), IS (Index of Sustainability) итн.

ESDP и големи регионални програми

Во остварување на последната од наведените мисии на ESDP, посебна и особена улога имаат оние регионални иницијативи и шеми на просторниот развој кои опфаќаат и пооделни земји членки на Европската унија и пооделни земји кандидати за прием во Унијата. Уште во текот на подготовките на ESDP, Европската комисија во 1996 г. покренала регионална иницијатива под име *INTERREG II C*, со цел да се поддржи трансационалната соработка во просторното планирање на европските земји и региони (значи не само во земјите на Унијата). По повеќегодишна сестрана соработка во рамките на разни регионални и слични програми и проекти, во тек е завршување на неговото продолжување под назив *INTERREG III B*, кој, исто така, ќе биде реализиран преку низа пооделни проекти,

во рамките на пет големи програми кои треба да одразат доминантните географски лајтмотиви на европската територија:

- CADSES/VISION PLANET (Strategies for an integrated spatial development of the Central European, Adriatic, Danubian and South-Eastern European Space), опфаќа региони на централна и југоисточна Европа, дунавскиот појас и јадранскиот басен, на четири земји членки на Унијата, седум земји кандидати за членство и седум земји надвор од унијата;
- NORTH-WESTERN EUROPE опфаќа региони на северозападна Европа, од седум земји членки на Унијата и Швајцарија;
- BALTIC SEA REGION опфаќа подрачја на четири земји членки на Унијата, Норвешка и шес други земји (четри кандидати за прием во Унијата и прибалтичките делови на Русија и Белорусија);
- ALPINE SPACE опфаќа региони во четири членки на Унијата и уште три држави (Лихтенштајн, Словенија и Швајцарија);
- NORTH SEA REGION опфаќа подрачја во шест членки на Унијата и Норвешка.

Во наведените програми дефинирани се неколку приоритети кои ги изразуваат пооделните или сите главни цели од ESDP (просторната интеграција, сообраќајна достапност, социјална кохезија, заштита на природното и културното наследство и др.), специфицирани во согласност со долгорочните цели на даденото подрачје.

Содржина на Перспективата на просторен развој на Европа (ESDP, European Spatial Development Perspective, Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the EU)

Како што е наведено, ESDP претставува еден интегративен и индикативен плански документ, во таа смисла, што покрај просторните аспекти на развојот во потесна смисла, опфаќа и поголем број на други елементи на најшироко сфатен одржлив развој (1), па и во таа смисла што не е задолжителен за земјите членки на Унијата (2). Тој ќе биде остварен со примена на низа индиректни мерки и инструменти и тоа во онаа мерка во која тие се подготвени да ги прифатат и интегрираат целите на европската политика на просторниот развој во своите национални политики.

Основните пропозиции на ESDP се изразени во форма на општите цели (1) и можните политика за нивната реализација (2), со што всушност се нагласува незадолжителниот карактер на пропозициите, односно правото на избор на земјите членки во однос на нивното прифаќање/неприфаќање. Секоја од трите основни општи цели разложена е на неколку составни целни пропозиции, при што се наведени и можните политики за нивната реализација:

- Полицентричниот просторни развој и новите односи помеѓу урбаните и руралните подрачја, како една од трите основни општи цели, разложен е на четири составни цели (потцели): 1) Полицентричен и урамнотежен просторен развој во Европската Унија, 2) Динамични, атрактивни и конкурентни градови и урбанизирани региони, 3) Индигени/автохтони, разновидни и продуктивни рурални подрачја, 4) Партнерство помеѓу урбаните и

руралните подрачја. За нивни назначени потцели, наведени се преку 20 можни политики.

- Втората основна општа цел, "еднаквост во пристапот до инфраструктурата и знаењето", разложена е на четири составни цели: 1) Интегриран пристап до подобри сообраќајни врски и пристап до знаење, 2) Полицентричен модел на развој како основа за подобра пристапност, 3) Ефикасно и одржливо користење на инфраструктурата, 4) Ширење на иновации и знаење. Покрај нив, наведени се петнаесет можни политики.
- Третата основна општа цел, "мудро управување со природно и културно наследство", разложена е на пет потцели: 1) Природно и културно наследство како развоен ресурс, 2) Чување и унапредување на културното наследство, 3) Управување со водните ресурси како посебен предизвик на просторниот развој, 4) Креативно управување со природните пејсажи, 5) Креативно управување со културното наследство. За имплементација на овие потцели предложени се повеќе можни политики.

Регионални иницијативи ESTIA и OSPE

ESTIA и OSPE се две најважни регионални иницијативи во областа на просторниот и урбанистичкиот развој и енвајронменталната политика и на Балканот:

- ESTIA (Еуропеан Спаце анд Территориал Интеграцион Алтернативес, Спатиал девелопмент стратегиес анд полицс интеграцион фор тхе Соутх-Еаст Еуропа), *т.е., Алтернативи на европската проспорна и територијална интеграција, следење и полицајна на интеграција на проспорниот развој за југоисточна Европа. Во овој проект учествуваа Албанија, Бугарија, Грција, Македонија, Романија и СР Југославија;*
- OSPE (Observatory of Spatial Planning and Environment in South-East Europe), *т.е., Оисервајорија за проспорно планирање во југоисточната Европа, е проект кој е комлементарен на првиот. Тој ги офаќа истите земји, но во него повеќе се нагласени аспектиите на информатичката поддршка на подготвките, донесувањето и сироведувањето на одлуки во областа на одржливиот развој и прагматичките институционални и организациони аранжмани (т.е. регионална оисервајорија и мрежа на национални пунктови/фокални точки).*

Четрите главни цели на овие два проекта се:

- Компаративен опис на главните карактеристики на трендовите и политиките на просторен развој во земјите учеснички;
- Истражување на барањата во однос на воспоставување на мрежата на научна, истражувачка и информатичка поддршка на просторниот развој;
- Идентификација на стратешките приоритети во работата на националните и регионалните агенции кои се надлежни за планирање на просторниот развој;

- Идентификација на главните елементи за формулирање на заедничката рамка за интеграција и координација на политиката на просторниот развој.

Тргувајќи од назначените цели, во рамките на двата проекта завршена е работата на поголем број на комплексните делови, кои ги опфаќаат следните главни документи:

- Перспективи на просторниот развој и планирање (главните трендови и административни системи);
- Пристапи и гледишта за просторната структура (мониторинг и евалуација на главните проблеми);
- Насоки за интегрирање на просторните приоритети и политики (дефинирање на политики и нивното спроведување);
- Структура на мрежата на регионалната OSPE опсерваторија и националните опсерватории во областа на просторот и животната средина;
- Директориум на агенции за просторното планирање;
- Проект и пробно користење на интернет серверот за потребите на проектот;
- Преглед/профил на националните системи на просторното планирање;
- Компендиум за просторните приоритети;
- Рамки за интеграција на просторната политика;
- Завршни документи на ESTIA и OSPE, кои содржат, помеѓу останато, и програма за соработка во рамките разни идни проекти кои збирно се означуваат како ESTIA/OSPE-плус.
- Назначени се и следните можни области на приоритетната соработка;
- Основање на тнр. Форум за просторно планирање (Spatial Planning Forum), кој треба да послужи како средишна експертска и политичка арена во идните истражувања и друга соработка, како и при основање на регионалната мрежа на опсерватории во областа на просторното планирање (OSPE), предвидено е како прв чекор во продолжување на меѓусебната соработка;
- Невработеност;
- Подрачја и сектори на приоритетни инвестициони програми и проекти;
- Развој на мали и средни претпријатија;
- Развој на партнерство помеѓу приватниот, јавниот и тнр. трет сектор;
- Географски/сообраќајно изолирани подрачја;
- Подрачја и сектори каде е нагласена емиграција на младо, образовано и витално население;
- Стандард/квалитет на живеење;
- Подрачја, односно сектори со заостаната производна и друга структура;
- Приоритетни подрачја на "еко-еко" обнова;

- Еколошки најзагадени и просторно најнеурдени подрачја;
- Проблеми на твр. социјално исклучување и депривација;
- Проблеми на избеглици, повратници и сл.;
- Подрачја со највреден и/или најосетлив и/или најзагрозен биодиверзитет;
- Крајбрежни подрачја;
- Приоритетни подрачја за заедничко управување со водните ресурси;
- Подрачја со висок еколошки ризик;
- Специфични погранични подрачја.

Во рамките на предлогот за идната соработка, назначена е и листа на можните приоритетни научни истражувања, чии резултати би биле користени како информатичка/сознајна поддршка на идните активности на ниво на *ESTIA/OSPE* региони и составни држави, региони и локални подрачја. Се работи за следните области на истражувања:

- Теориски, општометодолошки и применети методолошки аспекти на планирањето и политиката на одржлив развој во периодот на транзиција;
- Нови институционални и организациони аранжмани;
- Проблеми на "поделба на работата" (демаркации, делимитации и сл.) помеѓу планирањето и политиката, пазарните механизми и инструменти на општо општествено управување, насочување и контрола;
- Проблеми на вертикалната, хоризонталната и другите координации на планските и други управувачки одлуки;
- Планска евалуација;
- Однос на планските визии и планските имплементации;
- Нови процедури во подготовките, донесувањето и остварувањето на планските одлуки;
- Влијание на приватизацијата на градското земјиште врз изборот на новите планско-управувачки пристапи и системи;
- Општи и посебни прашања на информатичката и друга сознајна поддршка;
- Формат, те. содржина и форма на новата генерација на документи на одржлив развој на супра-национални, национално-државни и субнационални нивои на планирање;
- Истражувања за потребите на изработка на алтернативни сценарија на развој на новата генерација на документи за одржлив развој;
- Истражување на просторно-еколошкото влијание на политиките од разни супра-национални, национални и субнационални нивои, врз состојбите во просторот во регионот на *ESTIA/OSPE*;
- Истражувања за потребите на твр. "општо образование за Европа", за да се олесни и забрза исполнување на *acquis communautaire* за државите кандидати за прием во Европската Унија.

Други регионални иницијативи, програми и проекти

Покрај копроектите *ESTIA/OSPE*, за разгледување и дефинирање на идните правци на развојот на Република Македонија од битно значење се и големот број на други иницијативи, програми и проекти на регионалната интеграција во овој дел на светот. Помалку или повеќе, сите претставуваат одредени "реплики" и "деривативи" на разните обиди од европската интеграциска традиција, но и своевидни "експерименти", најпрвин заради прилагодување на пристапи и методи согласно со локалните услови. Иако ниту една од овие иницијативи не е изворно просторно-енвајронментална (како што тоа се *ESTIA* и *OSPE*), тука се наведени бидејќи повеќето содржат поедини елементи од оваа област (на пример, од сообраќај и телекомуникации, енергија, заштита на животната средина, регионална соработка и регионално планирање, просторно планирање, социјална кохезија, одржлив развој, странски инвестиции и др.):

- *Централноевропската иницијатива (CEI, Central European Initiative)*, од 1989 г., денес опфаќа 17 членки (две од Унијата, седум членки на *CEFTA*, четири земји кои настанале од претходната Југославија и три земји од европскиот дел на бившиот СССР);
- *Црноморска економска соработка (BSEC, Black Sea Economic Cooperation)*, со 11 членки (5 балкански земји, 3 црноморски крајбрежни земји, членки на бившиот СССР и три кавкаски земји, исто така членки на бившиот СССР), од 1992г.;
- *Централноевропска зона на слободна трговија (CEFTA, Central European Free Trade Area)*, основана 1992г., која има 7 членки (од 1999г.);
- *Конференција за стабилност, безбедност и соработка на земјите од Југоисточна Европа (Conference on Stability, Security and Cooperation of South Eastern Europe)*, од 1996 г., покасно наречена *Процес на соработка во Југоисточната Европа (Southeast Europe Cooperation Process)*, претставува единствена автохтона иницијатива на самите балкански земји, те. продолжение на поранешната мултилатерална балканска соработка во периодот 1975-91г., со седум членки;
- *Процес од Рајмон од 1995г., односно Процес на стабилност и добрососедство во Југоисточната Европа (Process of Stability and good Neighbourliness in SEE)*, чии основач е Европската Унија и во кој учествуваат повеќе десетици учесници од Унијата, други делови на Европа и SAD, како и најзначајните европски организации - EU, Советот на Европа и OEBS;
- *SECI (Southeast European Cooperative Initiative)*, те. *Иницијатива за соработка во Југоисточната Европа*, од 1996 г., покрената од страна на САД, со 12 членки од Балканот и од централна Европа, со 5 земји кои пружаат поддршка, и поголем број меѓународни организации кои учествуваат во работа (Европска Унија, Европска комисија, Светска банка, Европска банка за обнова и развој и Европска инвестициона банка), како и поедини регионални форуми;
- *Пакт за стабилност во Југоисточна Европа (Stability Pact for SEE)* (инаку досега најамбициозна иницијатива во однос на сеопфатноста,

политичкото ниво на кое е водена и ангажираноста на човечките, финансиските и други ресурси), кој е резултат на разни обиди за поттикнување на соработка на Балканот во периодот подолг од една деценија. Од 1999г. е формално дел на OEBS и опфаќа повеќе десетици земји - корисници на помош, а покрај тоа и голем број на меѓународни организации (UN, NATO, OECD, Совет на Европа итн.), меѓународни финансиски организации (WB, IMF, EIB, EBRD и др.) и регионални иницијативи;

- *Јадранско-јонската иницијатива (AI, Adriatic-Ionian Initiative)*, од 2000 година, со 4 земји од претходната Југославија, Албанија и две членки на Европската Унија;
- *Дунавска комисија (Danube Commission)*, инаку најстарата регионална меѓународна организација во тој дел на Европа (со единаесет постојани членки, од 1998 г.) и со Европската Унија во статус на набљудувач;
- *Работна заедница на додунавскиите региони (Working Community of Danubian Regions)*, чии 24 членки се држави региони /области од 11 земји;
- *Работна заедница "Алпе-Јадран" (Alpe-Adria Working Community)*, со 19 членки и набљудувачи, држави и региони (уште од 1978 г.).

6. КАРТОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2005 ГОДИНА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ
 АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Тема:
 Услови за планирање на просторот

Изработени услови за планирање

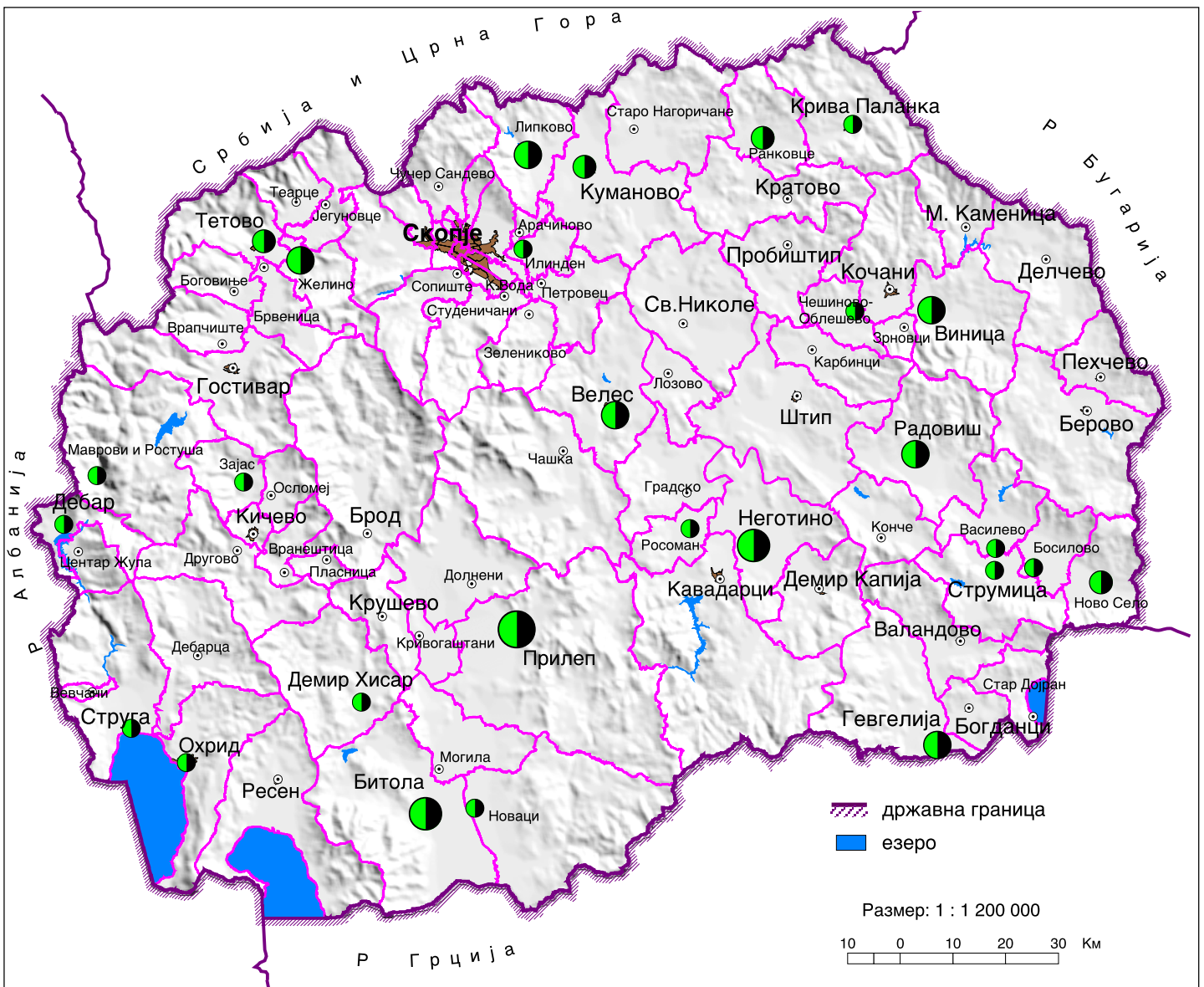
Карта бр. 1

Легенда:

Изработени услови за планирање

□ општинска граница

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2005 ГОДИНА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Сектор:

Евидентирани промени во просторот

Тема:

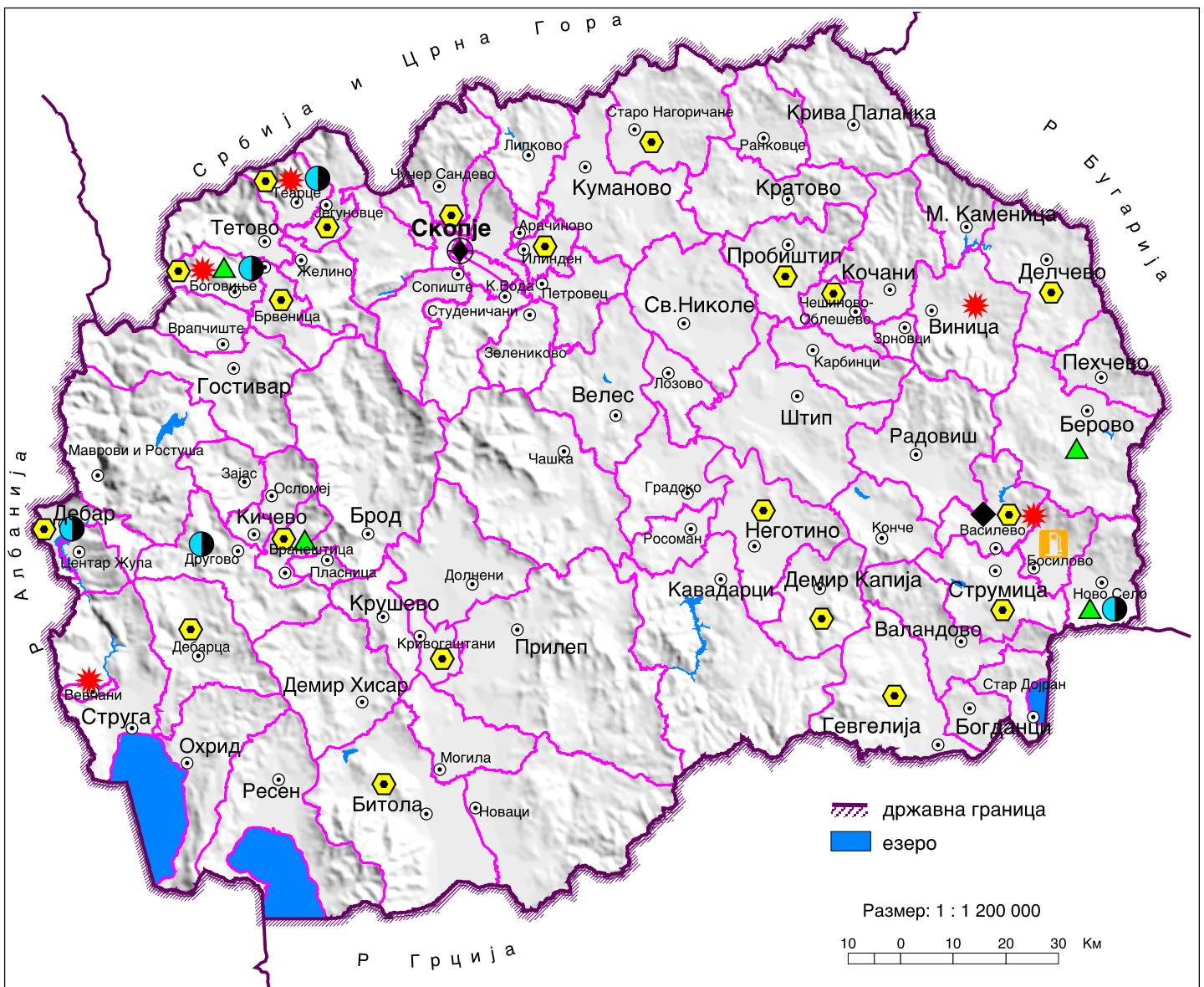
Развој на стопанството

Новоизградени и стопански објекти во градба

Карта бр. 2

Легенда:

	производен капацитет		сервис		општинска граница
	туристичко-угост. објект		трговски центар		
	сточарска фарма		бензиска пумпа		
	рибник				

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2005 ГОДИНА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Сектор:

Евидентирани промени во просторот

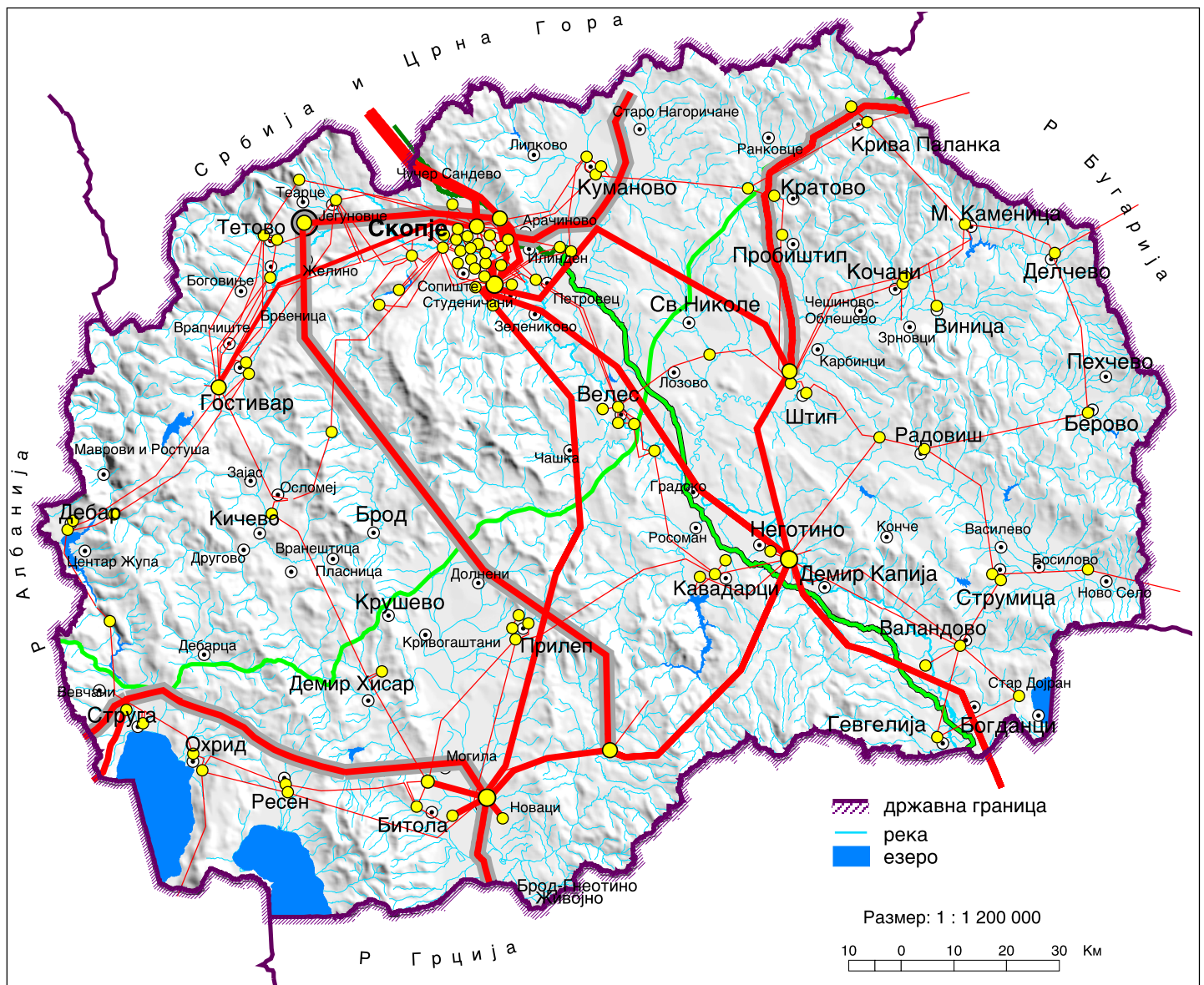
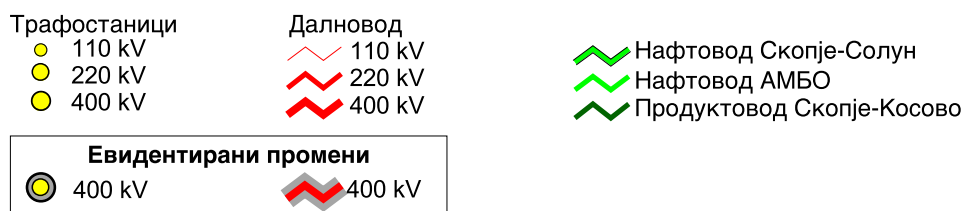
Тема:

Енергетска инфраструктура и комуникации

Енергетска и електроенергетска инфраструктура

Карта бр. 4

Легенда:

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2005 ГОДИНА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Сектор:

Евидентирани промени во просторот

Тема:

Енергетска инфраструктура и комуникации

Телекомуникациона мрежа

Карта бр. 5

Легенда:

	главни коридори:
исток-запад
север-југ		МАТЦ
	останати излези
према соседните
земји		ТАТЦ
	излез за радио систем		оптички кабел
	радио систем		Евидентирани промени
оптички кабел
			општинска граница

